

”Christine er en hore”

*En komparativ studie av kjønnsrelatert språkbruk blant jenter i
to Oslo-skoler*

Charlotte Bræck

Mastergradsavhandling i nordiskdidaktikk
Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2006

Forord

Det har vært fascinerende og lærerikt å arbeide med dette stoffet, og jeg har mange å takke. Først og fremst vil jeg takke *skole øst* og *skole vest* for at jeg fikk gjennomføre datainnsamlingen og alle de flotte informantene som lot meg slippe inn i deres verden. Uten jentenes åpenhet og velvillighet hadde det ikke blitt noen avhandling. En varm takk rettes til professor Geirr Wiggen, min veileder. Hans faglige perspektiver og håndfaste råd har vært svært nyttige. Jeg vil også takke Kerstin Nordenstam for faglig inspirasjon. Tusen takk til Asbjørn for gjennomlesning og hjelp med det datatekniske, og til Gunnar og Elisabeth som har bidratt med viktige synspunkter. Den siste og varmeste takken går til Frida, Jakob og Tarjei. Tusen takk for at dere har vært så tålmodige, og for at jeg har fått gjennomføre studiet.

Charlotte Bræck, april 2006.

Ingress

Dette er en komparativ sociolingvistisk studie av kjønnsrelatert språkbruk, især bruken av ordet *hore*, blant jenter i 9. klasse i to Oslo-skoler, en i Oslo vest og en i Oslo øst, den siste med et stort innslag av minoritetsspråklige elever. Problemstillingen gjelder omfang og betydning av et utvalg av kjønnsrelaterte uttrykk, brukt av jenter dels til hverandre og dels om hverandre. Framgangsmåten er både kvantitativ, ut fra svar på spørreskjema, og kvalitativ, ut fra utdypende intervjuer. Studien viser visse gjennomgående likheter ved språkbruken i de to skolemiljøene, men også til en del tydelige forskjeller av sociolingvistisk interesse.

Innhold

FORORD	2
INGRESS	3
INNHold	4
1. INNLEDNING	7
1.1 PROBLEMSTILLING OG BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	8
1.2 METODE OG AVGRENSING	8
1.3 KAPITTELOVERSIKT	11
2. FORSKNINGSSTATUS	12
2.1 SPRÅK OG KJØNN	12
2.1.1 Jenter og språk	12
2.1.2 Ulike forklaringsmodeller	13
2.1.3 Språk og kjønn som sosial konstruksjon	14
2.2 UNGDOMSSPRÅK	16
2.2.1 “Stygt språk”	17
2.2.2 Jenter og “stygt språk”	18
2.2.3 Kebabnorsk	19
2.3 UNGDOM, SPRÅK OG IDENTITET	21
2.3.1 Identitet som begrep	21
2.3.2 Språk og gruppeidentitet	23
2.3.3 Holdninger	24
2.3.4 Språk og makt	25

3.	METODE.....	27
3.1	METODETEORI	27
3.1.1	<i>Kvalitativ versus kvantitativ forskningsmetode</i>	<i>27</i>
3.1.2	<i>Kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder</i>	<i>30</i>
3.1.3	<i>Innsamling av kvalitative og kvantitative data</i>	<i>32</i>
3.1.4	<i>Generaliserbarhet, validitet og reliabilitet</i>	<i>33</i>
3.2	UNDERSØKELSEN	34
3.2.1	<i>Informantene.....</i>	<i>34</i>
3.2.2	<i>Klasseperspektiv</i>	<i>36</i>
3.2.3	<i>Innsamling av materiale</i>	<i>40</i>
3.2.3.1	Spørreskjemaet.....	40
3.2.3.2	Intervjuene	42
3.2.4	<i>Kan vi stole på informantene?</i>	<i>43</i>
4.	ANALYSE.....	46
4.1	PRESENTASJON AV KVANTITATIVE DATA	46
4.1.1	<i>Kartlegging av ordbruk</i>	<i>47</i>
4.1.1.1	Hvilke ord brukes om jenter?.....	47
4.1.1.2	Kjenner du til andre nedsettende ord som brukes om jenter?.....	50
4.1.2	<i>Om å bli kalt for hore, bitch og lignende.....</i>	<i>51</i>
4.1.2.1	Har du noen gang blitt kalt ett eller flere av disse ordene av ei jente?	51
4.1.2.2	Det verste ordet	53
4.1.2.3	Årsaker	53
4.1.2.4	Hvordan reagerer du hvis ei annen jente kaller deg <i>hore</i> ?	55
4.1.3	<i>Om å kalle noen for hore, bitch og lignende</i>	<i>58</i>
4.1.3.1	Forskjellen på å <i>snakke om</i> og <i>si direkte til</i>	58

Spørsmål 10.....	59
Spørsmål 11.....	61
4.1.3.2 Når brukes ordet <i>hore</i> ?	62
Spørsmål 12.....	62
Spørsmål 13.....	64
4.1.4 Oppsummering.....	66
4.2 PRESENTASJON AV KVALITATIVE DATA.....	67
4.2.1 Hvordan konstruerer vi kjønn?	67
4.2.2 Baksnakking og ryktespredning	74
4.2.3 Konflikt(ut)løsning	76
4.2.4 Ungdomssjargong	83
4.2.4.1 Skjellsordet hore.....	83
4.2.4.2 Hore blant venner	85
4.2.4.3 Du sa du skulle ringe meg, din hore!	87
5. AVSLUTNING.....	89
VEDLEGG 1: SØKNAD TIL SKOLEN	92
VEDLEGG 2: INFORMASJONSBREV TIL ELEVER OG FORESATTE.....	93
VEDLEGG 3: SPØRREUNDERSØKELSE.....	94
VEDLEGG 4: INTERVJUGUIDE.....	101
LITTERATURLISTE	103

1. Innledning

Det finnes mange nedsettende og negativt ladde ord for kvinner. De aller fleste av dem handler om kvinnens løsaktighet. I en undersøkelse fra 1977 oppdaget Julia Stanley hele 220 engelske ord for promiskuøs kvinne og bare 22 ord for samme typen mann. Ifølge Svahn (1999) finnes det tilsvarende fire ganger så mange nedsettende ord om en seksuelt løssluppen kvinne som en seksuelt løssluppen mann i det svenske språket. Denne asymmetrien sier noe om våre holdninger til kjønn. En ”ordentlig” kvinne skal ikke være uanstendig. Hun skal ikke ha mange seksuelle forbindelser. Vårt syn på hvordan en kvinne skal oppføre seg har i en viss forstand ikke endret seg nevneverdig de siste hundre årene. Skjellsordet *hore* har for eksempel det samme innholdet i dag som i middelalderen (Svahn 1999:12). Det kan bety at gamle holdninger til hvordan kvinner bør være, og hvordan de bør oppføre seg, konserveres i de nedsettende ordene. Vårt syn på kjønn kan på denne måten reproduseres i ordforrådet.

Å bli kalt *hore*, *ludder*, *fritte* eller *bitch* har blitt dagligdags for mange tenåringsjenter. I avisene leser vi om hvordan unge jenter stadig utsettes for verbal trakassering eller kjønnsrelatert mobbing. I en stor svensk undersøkelse, den såkalte Ørebroundersøkelsen fra 2002¹, oppga sju av ti jenter at de hadde opplevd å bli kalt *hore*, *bitch* eller *ludder* av jevnaldrende gutter. En liknende undersøkelse er ikke pr dato gjennomført i Norge², men det er ingen grunn til å tro at situasjonen er annerledes her. Naturlig nok har den offentlige debatten fokusert på gutters anvendelser av slike ord. Tradisjonelt har også verbale krenkelser av denne typen blitt knyttet til menn. Det finnes en mengde feministisk forskning på hvordan kvinner undertrykkes av menn gjennom språket. Men hva skjer når jenter *selv* bruker slike ord om og til hverandre?

¹ Undersøkelsen er referert til i Dagsavisen 28.05.05

² En gruppe studenter ved Humanistisk Prosjektsemester ved Universitetet i Oslo har utarbeidet rapporten ”Hore eller homo?” - om seksualisert trakassering blant ungdom. Her har studentene sammenlignet arbeid som er gjort mot seksualisert trakassering blant ungdom i Norge og Sverige. Ifølge rapporten er tilsvarende undersøkelser ikke foretatt i Norge. Rapporten er laget på oppdrag fra Likestillingssenteret (se Bråten 2005).

Temaet for denne avhandlingen er nettopp hvordan tenåringsjenter bruker nedsettende og negativt ladde ord for kvinner, for eksempel ordet *hore*, om og til andre jenter.

1.1 Problemstilling og bakgrunn for undersøkelsen

Etter noen år som lærer i ungdomsskolen undres jeg stadig over hvordan jentene på skolen der jeg jobber, blant annet bruker ordet *hore* om og til hverandre. Ordet *hore* er et stigma som tradisjonelt er blitt brukt av gutter om og til jenter for å holde nede, krenke og såre. Når jenter også bruker dette ordet, kan det virke som om begrepsinnholdet i ordet er mer komplekst. Jeg opplever at jentene bruker ordet om og til hverandre, ikke bare for å såre eller irettesette hverandre, men også i all vennskapelighet. På bakgrunn av dette ønsker jeg å undersøke hvordan tenåringsjenter forholder seg til, og muligvis selv er med på å opprettholde, bruken av nedsettende og negativt ladde ord for kvinner, især det seksuelle skjellsordet *hore*, og hva som kan tenkes å ha skapt denne språkbrukskulturen. Er det slik at bruken av begrepene foregår på guttenes premisser, eller kan det være at jentene ufarliggjør ordene ved å gjøre dem til sine? Bruker jentene ordene for å vise at de er likestilt med guttene? Eller tillegges ordene nye meninger? Det vil være naturlig å undersøke hvilke ord som er mest anvendt og ved hvilke anledninger eller på hvilke måter de brukes. Jeg ønsker også å undersøke hvordan jentene oppfatter egen og andres bruk av slike ord, hvor utbredt fenomenet er og hva fenomenet har å si for synet på og konstruksjonen av kjønn. Bidrar jentenes språkbruk til å reproducere bestemte forestillinger om hvordan jenter skal være?

1.2 Metode og avgrensing

Avhandlingens primærdata er innhentet ved hjelp av både kvantitative og kvalitative metoder. Kvantitativ metode (i form av spørreskjema bruk) har jeg først og fremst benyttet for å kartlegge hvor utbredt språkbruken er og hvilke ord som brukes mest. Hovedmengden av data er samlet inn gjennom kvalitative metoder som intervju med enkeltelever og gruppeintervjuer av to venninner. I stedet for å konsentrere meg om

jenter i relasjon til gutter er det altså språkbruken jentene imellom jeg har fokusert på. Det vil si at jeg har valgt bort en gruppe mennesker i de miljøene jeg har studert, nemlig guttene. Det betyr imidlertid ikke at jeg synes at fenomen som verbal trakassering, kjønnsrelatert mobbing eller språk som maktutøving er uviktig i forhold til jenters underlegenhet overfor guttene. Mitt valg har sammenheng med at min hovedinteresse ligger i relasjonen jentene imellom, og i de språklige maktforholdene som er å finne innenfor og mellom ulike jentegrupper. Dette er noe Valerie Hey (1997) beskriver som et svært vanskelig og ømtålig emne innenfor den etablerte feministiske forskningstradisjonen, som helt fra starten på 1970- tallet har vært opptatt av å synliggjøre hvordan kvinner støtter og allierer seg med hverandre.

Den tidligste språk- og kjønnsforskningen brukte helst kjønn som eneste variabel og fokuserte på språklige motsetninger og forskjeller mellom kjønnene, snarere enn å se på de forskjellene som fantes innenfor grupper av samme kjønn. I dag er vi derimot av den oppfatning at språklig variasjon ikke kan knyttes til kjønn alene. Språklig variasjon må ses i sammenheng med andre sosiale, ikke-lingvistiske kategorier som for eksempel alder, klasse og etnisitet. I motsetning til tidligere da kvinnens talemål ble undersøkt med mannens tale som utgangspunkt og språklig norm, er i dag kvinnens språklige praksis blitt et studium i seg selv og fungerer ikke lenger utelukkende som en sammenlignende variabel (Coates & Cameron 1989, Cameron 1992a). Vi vet at kvinner ikke kan betraktes som noen enhetlig gruppe, og at det finnes språklige forskjeller også blant dem. Men det foreligger få nordiske språkstudier som setter fokus på tenåringsjenter. I likhet med annen språkforskning konsentrerer ungdomsspråkforskningen seg helst om guttenes språkbruk. Dette har vært en motiverende faktor for å gå i gang med denne undersøkelsen.

I utgangspunktet ønsket jeg å undersøke de språklige forholdene blant jentene på skolen der jeg jobber. Skolen ligger i Oslo øst, i bydel Grorud, og har en andel fremmedspråklige elever³ på om lag 60 %. Bare 8 av de 33 informantene, som deltok i undersøkelsen herfra, har norskfødte foreldre. Jentene kommer fra land som Pakistan,

³ De fleste av elevene er født i Norge, men de har foreldre som har et annet morsmål enn norsk.

Marokko, Iran, Tyrkia, Den Dominikanske republikk, Cuba, Ghana, Gambia, Eritrea, Etiopia, Tibet, Thailand, Filppinene samt europeiske land som Ungarn, Polen, Italia, Albania og Portugal. Det er med andre ord ingen homogen gruppe.

I samtale med informantene mine dukket det ofte opp utsagn som ”*det er bare sånn vi snakker her, liksom..*” Eller som Namira⁴, en av informantene, sa:

På vestkanten snakker de ikke sånn i det hele tatt. Jeg har en venninne som bor på Ullern, og hennes venninner snakker helt annerledes fra her. Kanskje noen jenter har blitt kalt *hore*, men de bruker ikke ordet sånn som vi gjør, for eksempel at venninner går og kaller hverandre *hore*, roper *hore* etter hverandre og sånn...

Slike uttalelser gjorde meg nysgjerrig. Hvor store er egentlig de språklige forskjellene mellom øst og vest i Oslo innenfor ulike jentegrupper når det gjelder bruken av slike normutfordrende ord? Jeg bestemte meg for å utvide undersøkelsen og fikk tilgang til en gruppe jenter fra en vestkantskole. I tillegg til etnisitet vil derfor sosial klasse være et viktig empirisk fokus i denne avhandlingen.

Å sammenlikne språkforskjeller mellom sosiale klasser har en lang tradisjon innenfor den internasjonale ungdomsspråkforskningen, spesielt den britiske (se f.eks Eckert 1989). Mitt inntrykk er at mye av den norske ungdomsspråkforskningen har vært knyttet opp mot studier av dialektale forskjeller i rurale strøk og ungdommers holdninger til egen dialekt rundt i distrikt-Norge. Oslo-målet er relativt lite utforsket. Ikke siden TAUS –undersøkelsen⁵ på 70-tallet er det foretatt en ordentlig kartlegging av talemålsutviklingen i Oslo. I TAUS-undersøkelsen ble klassebegrepet sterkt vektlagt. I dag er en gruppe forskere i gang med en omfattende språkundersøkelse av språklige praksisformer i de større byene i Norge⁶. Å snakke om sosial klasse er ikke uproblematisk. Jeg vil komme tilbake til dette i kapittel 3.

⁴ Alle navn på informanter som brukes i avhandlingen, er fiktive.

⁵ TAUS står for ”Talemålsundersøkelsen i Oslo”. Prosjektet ble satt i gang i 1970 etter initiativ fra det daværende Institutt for nordisk språk og litteratur ved Universitetet i Oslo. Arbeidet foregikk i tiden mellom 1971-1976. Hensikten var å undersøke lydforhold, bøyning og syntaks med henblikk på sosial klasse.

⁶ Dette prosjektet kalles UPUS og står for ”utviklingsprosesser i urbane språkmiljø”. Det er et nasjonalt prosjekt, og kartleggingen skal foregå fram til 2008.

1.3 Kapitteloversikt

Etter innledningskapitlet følger kapittel 2, *Forskningsstatus*. Her går jeg inn på faglitteratur knyttet til ungdomsspråk og språk- og kjønnsforskningen. Denne litteraturen har hatt betydning for hvordan jeg har analysert og tolket materialet mitt. I kapittel 3, *Metode*, ser jeg på ulike aspekter ved kvantitative og kvalitative metoder. Jeg gjør greie for metodevalget mitt, og jeg gir en nærmere beskrivelse av informantene i undersøkelsen. I dette kapitlet diskuterer jeg også klasseperspektivet (se ovenfor). Kapittel 4, *Analyse*, er todelt. Først presenterer jeg resultatene fra den kvantitative undersøkelsen. Det gir oss en oversikt over hvilke ord jentene bruker, og ordbrukens omfang og brukskontekst. I kapitlets andre del presenterer jeg de kvalitative undersøkelsesresultatene. Her går jeg nærmere inn på informantenes egen forståelse av ordbruken. Med utgangspunkt i jentenes uttalelser diskuterer jeg hvordan ordbruken kan knyttes til kjønnskonstruksjon og til det jeg kaller en *ungdomsspråklig praksis*. I kapittel 5, *Avslutning*, sammenfattes studiens resultater.

2. Forskningsstatus

Min avhandling er forankret i sosiolingvistikken og kan knyttes til flere områder innenfor denne disiplinen. I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for noen teoretiske innfallsvinkler og tidligere studier jeg har anvendt, som jeg mener kan være til hjelp i arbeidet med å tolke og forstå undersøkelsens resultater.

2.1 Språk og kjønn

2.1.1 Jenter og språk

Det har vært en allmenn oppfatning innenfor sosiolingvistisk forskning at kvinner bruker mer standardiserte språkformer enn menn, at de bærer mindre og at de bruker færre grove ord og slanguttrykk. Forklaringer på dette har vært knyttet til fenomen som konservatisme, status, høflighet, solidaritet og prestisje. Språkforskere har blant annet ment at kvinnens usikre sosiale stilling i samfunnet har gjort henne språklig utrygg. Det har ført til at kvinnen har valgt å bruke standardspråk for å verne seg (Bull 1991a, Cameron 1992a). Deborah Cameron er en av flere som mener at slike årsaksforklaringer er utilfredsstillende. Hun hevder blant annet at forestillingen om at kvinner er mer konservative i språkbruken enn menn ikke passer overens med en annen fortolkning, nemlig at kvinner gjerne forandrer måten de snakker på etter hvem de snakker med eller skifter til ”korrekt” standardspråk i formelle situasjoner (Cameron 1992a:62f). At kvinner ofte bruker standardiserte språkformer, mener Margaret Deuchar (1989) ikke kan betraktes som evidens på at kvinner er språklig usikre, men at det snarere viser fleksibilitet og omtanke hos språkbrukeren. Funnene til Tore Kristiansen (1992) svekker også det som tidligere er blitt sagt om kvinner og språklig usikkerhet. Hans språkholdningsundersøkelser fra Næstved utenfor København viser en større stereotypisering i selvrapporteringen hos menn og gutter enn hos kvinner og jenter. Mennene framstiller egen språkbruk som mer riksdansk enn det kvinnene gjør.

Nye undersøkelser av SMS-tekster⁷ viser dessuten at jenter og kvinner er hyppigere brukere av dialekt i tekstmeldinger enn gutter og menn.

Det finnes mange eksempler på undersøkelser som tilbakeviser påståtte sannheter om kvinners og menns språkbruk. De fleste språkforskere synes likevel å være enig i at menn og kvinner snakker forskjellig, men dette er situasjonsavhengig og handler også om hvem disse menn og kvinner er. Det store spørsmålet er stadig på hvilken måte de snakker forskjellig og hvorfor.

2.1.2 Ulike forklaringsmodeller

Deficit-, dominance- og difference- perspektivene utgjør de mest kjente forklaringsmodellene som omfatter språk- og kjønnsforskningen. Kerstin Nordenstam (2003) har oversatt dette til svensk: *bristhypotesen, dominanshypotesen og skillnadshypotesen*. Jeg vil bruke hennes terminologi.

Tilhengerne av *bristhypotesen* ser asymmetrien i kvinners og menns *språk* som et tegn på at kvinners språkbruk er mangelfullt eller ufullkomment. Arbeidet til Robin Lakoff er et godt eksempel på denne hypotesen. I boka *Language and Woman's Place* (1975) opererer hun med to språklige kategorier, det nøytrale *språket* (slik menn snakker) og kvinners *språk*. På denne måten ser hun mannens språkbruk som norm, og kvinnens språkbruk som avvikende. Cameron (1992b: 63) oppsummerer Lakoff slik: "Women and men are unequal because they are different". *Language and Woman's Place* hadde stor gjennomslagskraft da den kom, sannsynligvis fordi boka var en av de første som prøvde å beskrive og forklare kvinners språkbruk (Nordenstam 2003:17), men *bristhypotesen* har ingen stor oppslutning i dag. Lakoff har dessuten ikke noe eget empirisk materiale å støtte seg til. Arbeidet hennes bygger på egen intuisjon og egne ideer om middelklassekvinnens språklige praksis (loc.cit).

Dominanshypotesen betrakter den språklige asymmetrien mellom menn og kvinner som et resultat av maktforskjeller mellom kjønnene. Menns makt og dominans over

⁷ Opplysningen er gitt av Berit Skog i *Språkteigen*, NRK P2, 09.10.05. Skog er førsteamanuensis ved NTNU og har forsket på ungdom og mobilbruk (se også Skog 2004).

kvinner gjenspeiles i språket på forskjellige måter, for eksempel gjennom bruk av nedsettende benevnelser og skjellsord (se innledning). Susan Gal kan nevnes som en av mange representanter for denne hypotesen. Ifølge Gal (1994:408) er kjønn et system av kulturelt konstruerte maktrelasjoner der menn er overlegne kvinner. Maktrelasjonene produseres og reproduseres i interaksjon mellom kjønnene. Jenter og gutter sosialiseres til å bli nettopp jenter og gutter. Der jenter lærer solidaritet, lærer guttene å dominere. De språklige forskjellene mellom kvinner og menn blir således tolket som uttrykk for menns makt og kvinners avmakt: "Women and men are unequal and therefore they are different" (Cameron 1992b:63).

Skillnadshypotesen legger vekt på at kvinner og menn snakker forskjellig fordi de tilhører forskjellige kulturer. Deborah Tannen må nevnes i denne sammenheng. Tannen (1990) mener at kjønnsforskjeller må betraktes som kulturforskjeller. I alderen fra fem til femten år tilbringer gutter og jenter det meste av tiden i rene gutte- og jentegrupper. Det gjør at de utvikler forskjellige måter å tenke og kommunisere på. Når jenter og gutter møtes på tvers av kjønnene, vil det lett oppstå misforståelser fordi de ser verden på ulike måter. Tannen understreker at begge måter å kommunisere på er like mye verdt. "Women and men are different but equal" (Cameron 1992b:64). Skillnadshypotesen, også kalt "the two-cultures approach", har fått mye medieomtale i årenes løp, og bøker som "You Just Don't Understand" av Deborah Tannen (1990) og "Men are from Mars, Women are from Venus" av John Gray (1992) ble godt mottatt av publikum. Men teorien anses av mange forskere for å være både spekulativ og lettvinns fordi den ser bort ifra det faktum at kjønn er sosialt konstruert, og fordi den unnlater å nevne begrep som makt og undertrykkelse (se f.eks Crawford 1995). Dominansperspektivet blir på sin side kritisert av Tove Bull (1989:47) for å bygge på mer eller mindre tilfeldige observasjoner, snarere enn systematiske analyser av data.

2.1.3 Språk og kjønn som sosial konstruksjon

I dag betraktes ikke kjønn (gender) som en universell sosial kategori, men som noe som skapes og gjenskapes i interaksjon mellom mennesker. De fleste språkforskere arbeider ut fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv der *doing gender* er et sentralt

begrep. Ifølge West & Zimmerman (1987) er ikke kjønn bare noe vi er, men også noe vi gjør:

Doing gender means creating differences between girls and boys and women and men, differences that are not natural, essential, or biological. Once the differences have been constructed, they are used to reinforce the "essentialness" of gender (West & Zimmerman 1987:137).

Hva som er kvinnelig og mannlig henger sammen med hvordan et gitt samfunn definerer kjønn og kjønnets egenskaper. Kvinner og menn er biologisk forskjellig, men kjønn er også et produkt av sosiale handlinger. Slik er kjønn et sosialt organisasjonsprinsipp, ikke en individuell egenskap (op.cit.: 129). Det betyr at meningsinnholdet i ord som mann og kvinne ikke er konstant, og at synet på kvinnelighet og mannlighet varierer mellom ulike tidsperioder og ulike kulturer. Å konstruere kvinnelighet og mannlighet på nye måter, er likevel ikke ukomplisert. Som det vil komme fram i avhandlingen, finnes det visse kriterier som bør oppfylles for at et individ for eksempel skal betraktes som "ordentlig" jente.

Dagens språkdebatt handler om foranderlighet, mangfold og motsigelser. Begrep som før var statiske, for eksempel kultur, identitet og kjønn, betraktes nå av mange som prosesser som både er i bevegelse og under stadig forandring (Nordenstam 2003). Ifølge Sarah Mills (2002) er ikke lenger kjønnets betydning for språklig variasjon et tema innenfor språkforskningen fordi fokus er flyttet fra gruppe til individ (se også Mæhlum 1991, Akselberg 1994). Sarah Mills representerer en ny *bølge* innenfor språk- og kjønnforskningen, den såkalte *tredje bølgen*⁸. I stedet for å fokusere på språklige forskjeller mellom kjønnene slik de første *bølgene* har gjort, er den *tredje bølgen* opptatt av det språklige mangfoldet som er å finne innenfor samme kjønnskategori. Oppmerksomheten rettes mot individets varierende språklige praksis i

⁸ Språk- og kjønnforskningen har sin bakgrunn i feminismen og den allmenne politiseringen på 60-70-tallet. Slik kan vi lese historien til språk- og kjønnforskningen parallelt med feminismens historiske utvikling (se Bull 1991a: 15). Den *første bølgen* feminister satt fokus på forskjeller mellom menn og kvinner, mens den *andre bølgen* feminister var opptatt av å kreve like rettigheter mellom kjønnene. Den *tredje bølgen* kan ses på som en kritikk av de foregående bølgers (den etablerte feminismens) tendens til å overse forskjeller innenfor og mellom grupper av kvinner (se kap. 2.1), og for å utgå fra vestlige, hvite, heteroseksuelle middelklassekvinner virkelighetsoppfatning (se Ambjörnsson 2004:25).

interaksjon med omgivelsene sine. Språkbruk samhandler alltid med faktorer som kontekst, klasse, etnisitet og alder. Den økte fokuseringen på det enkelte individet har aktualisert behovet for en annen metodikk enn den kvantitative metoden (se kap. 3.1.1 om kvantitativ versus kvalitativ metode).

I denne undersøkelsen av språklige forskjeller og relasjoner innenfor ulike jentegrupper inntar jeg et sosialkonstruktivistisk syn på språk ettersom jeg ser både språk og kjønn som sosiale konstruksjoner. Det er imidlertid viktig å poengtere at jeg forstår sosialkonstruktivismen som noe annet enn den sosiokulturelle læringsteorien. Ofte kan grensen mellom disse teoriene være uklar (se Wiggen 2003: 152). Ifølge den sosiokulturelle læringsteorien formes vi kun av den sosiale konteksten vi lever i fordi vi er del av denne konteksten for hverandre. Det betyr at vi ikke har noen egen kontekstuavhengig subjektiv identitet. Det vi oppfatter som identitet er noe som formes og stadig omformes i vår foranderlige samhandling med andre (se også kap. 2.3.1 om postmodernismen og syn på identitet), men sosialkonstruktivismen (slik vi her bruker termen) anser individet for å ha en identitetskjerne som konstituerer det som subjekt. I denne kjernen eller personligheten, som er medfødt, inngår for eksempel biologisk kjønn (se Tabouret-Keller 1997). Men i tillegg formes vi som individ i samhandling med andre. Vi sosialiseres inn i det samfunnet vi lever i, med de syn og holdninger som inngår her. Det betyr at kjønn også er en sosial konstruksjon. Vi har langt på vei klare formeninger om hva som inngår i kategoriene mannlig og kvinnelig.

2.2 Ungdomsspråk

Interessen for ungdomsspråk startet for alvor på midten av 70-tallet. I dag utgjør ungdomsspråkforskningen en egen grein innenfor språkforskningen. Ungdoms språkbruk skiller seg fra standardspråket både morfologisk, fonologisk, syntaktisk og leksikalsk. Mye tyder på at ungdom er mer åpen for språklige nydannelser enn voksne, og at de er pådrivere i forhold til språkendring.

2.2.1 “Stygt språk”

”Stygt språk” forbindes av mange med ungdomsspråk. Det er en vanlig forestilling at ungdom banner mye. Også ungdom selv har denne oppfatningen (Broch 2001: 62). Undersøkelser utført av Ulla-Britt Kotsinas (1994) viser imidlertid at ungdom trolig ikke banner mer enn voksne. Likevel må vi kunne si at ungdomsspråk har innslag av bannord, nedsettende ord og annen sjargong som av voksne gjerne betraktes som ”stygt språk”. Vivian de Klerk mener at ”the preponderance of derogatory words is a well-known characteristic of slang, which is recognizable for its general lack of respect for people” (1992:281).

Denne avhandlingen handler om bruk av pejorative ord eller såkalte invektiver. I denne sammenhengen betyr det skjellsord eller nedsettende ord som typisk brukes for å omtale jenter. Ordene har som regel en seksuell referanse, og ordbruken inngår blant annet i det jeg vil kalle verbal trakassering. Formålet er da *å utøve makt over*, eller *å krenke en nærværende* eller en *ikke nærværende* person. Men i tillegg vil jeg betrakte skjellsordene som slangord. Kotsinas definerer et slangord som et ord som ”(...) på ett eller annat sätt avviker från standardspråket eller från det språk som vore att förvänta i sammanhanget och att användningen då har et expressivt syfte” (1994:59). Som vi vil se, anvendes skjellsordene ofte på andre og nye måter, og betydningsinnholdet kan avvike fra normalen. Ordene har for eksempel ikke alltid samme negative valør innenfor en gjeng og fungerer kanskje snarere som en *gruppemarkør* enn en direkte nedsettende benevnelse. Skjellsordene har på denne måten funksjon som gruppespråk. Ved å bruke tabubelagte ord kan ungdom markere at de tar avstand fra de voksnes verden. Men ordbruken kan også være et innslag i sosialiseringprosessen:

Istället för att slåss och buffas tränar ungdomarna upp sin förmåga att klara sig i en verbal duell, där det gäller att parera verbala attacker med bl.a. slangord som vapen. Därför innehåller slangen ofta många invektiver (...) Genom att använda slangord, gärna riktig ”fula”, på fel plats och tid kan tonåringen inför sig själv, kamraterna och den vuxne visa att han inte längre är ett snällt litet barn utan en självständig person på väg att lämna beroendet av vuxna (Kotsinas 1994: 63).

2.2.2 Jenter og “stygt språk”

Å bruke ”stygge ord” kan betraktes som tøft og gir en form for status. Undersøkelser viser at bruk av bannord og slang gir assosiasjoner til mandighet, mens ”fint” språk koples til kvinnelighet (Kotsinas 1994:165). Fordi det er mindre akseptert at kvinner banner eller bruker skjellsord, har mange lingvister tatt for gitt at kvinner heller ikke gjør det. Susan Hughes (1992) mener at en slik oppfatning henger sammen med at kvinners språkbruk ikke har blitt undersøkt i like stor grad som mannens. Dessuten har gjerne kvinners språklige praksis blitt knyttet til kjønn alene. Øvrige faktorer som for eksempel klasseperspektiv, er i liten grad blitt vektlagt (se også kap. 1.2). Hughes har kartlagt språkbruken til britiske arbeiderklassekvinner og funnet ut at nedsettende og tabubelagte ord er en naturlig del av språket til kvinnene: ”Their use of taboo or swearwords is an integral part of their language, as one of them said, ”It`s not swearing to us, it`s part of our everyday talking””(op.cit.:297). Også andre aktuelle studier konstaterer at kvinner og jenter slett ikke er så ”fine” i språkbruken som mange språkforskere har villet ha det til. Barbara Risch (1987) viser med sin undersøkelse av unge jenter fra middelklassen i USA at jenter både kjenner til og bruker nedsettende benevnelser i tiltale til gutter. Vivian De Klerk (1992) bekrefter med sin studie av ungdom i Sør - Afrika at jentene er i ferd med å bli mer frispråklige: ”Females as far apart as North America (Risch 1987) and South Africa appear to be moving in the same direction: toward increasing “freedom” in the use of impolite terms” (op.cit.: 288). De Klerk mener som Hughes at “ [t]he question of the effect of race and social class on the use of derogatory terms also deserves more attention” (loc.cit.). Ifølge Laurel Sutton (1995:290) er jenter i ferd med å skape seg en ny sosial identitet ved hjelp av pejorative ord som ikke stemmer overens med det stereotype bildet vi har av kvinnelighet. Hennes undersøkelse er spesielt interessant for min studie fordi den handler om hvordan amerikanske jenter tiltaler *hverandre*.

Gjennom de søk jeg har foretatt, kan jeg ikke se at det har blitt gjort tilsvarende analyser i Norge. Anita Carsun Sundnes undersøker i sin hovedfagsavhandling ”Kamp om ordet: En fortolkende studie av seksuelle skjellsord blant ungdom” (2003) hvilke sosiale og kjønne betydnings som ligger i ungdoms bruk av ord som morapuler, homse og hore. Sundnes sitt arbeid omfatter også jenters fortolkninger og er derfor en

viktig kilde for arbeidet mitt. Likeledes er artikkelen til Catrin Lundström (2005): "Okay, but we are not whores you know: Latina Girls navigating the boundaries of gender and ethnicity in Sweden" interessant her. Lundström har sett på hvordan jenter i Sverige med latinamerikansk bakgrunn må forholde seg til ordet *hore*. Disse jentene faller ofte mellom to stoler. Av andre jenter med svensk som andrespråk, de muslimske jentene, betraktes de latinamerikanske jentene som svensker. Det vil si at de oppfattes som seksuelt liberale eller "easy-going" (op.cit.: 11). Av de svenske jentene forbindes de med en erotisme som er knyttet til den latinamerikanske populærmusikken.

Også arbeidene til Ambjörnsson (2004), Bäckman (2003) og Lees (1993) har vært viktige inspirasjonskilder. Ambjörnsson drøfter normativ femininitet. Hun har studert hvordan gymnasjenter med ulik sosial bakgrunn både opprettholder og utfordrer forestillinger om den "normale" jenta. Nettopp klasseperspektivet er viktig hos Ambjörnsson. Mens middelklassejentene kjennetegnes av egenskaper som empati, mykhet, innlevelsesevne og måtehold i så vel språk som i framtoning, beskrives arbeiderklassejentene som opprørske, med en oppførsel og et språk som har store likheter med det tradisjonelt maskuline. Begge grupper må imidlertid forholde seg til begrepet *hore*. For middelklassejentene handler det om å kunne balansere på den tynne linjen mellom det å være seksuelt interessant og det å være *hore*. Arbeiderklassejentene, derimot, håndterer dette annerledes. De kan like gjerne finne på å kalle *hverandre hore* eller framstå som seksuelt tilgjengelige: "Snarare än att värja sig från den skamliga hora - stämpeln väljer de båda tjejerna att praktiskt taget iscensätta alla de föreställningar om dem som andra har" (Ambjörnsson 2004:213).

2.2.3 Kebabnorsk

Mange av slangordene som brukes blant ungdom i Oslo⁹ er lånt inn fra andre språk. De aller fleste av disse ordene er engelske, men ca 3% av ordene stammer blant annet fra urdu, spansk, arabisk og berbisk (Drange 2002). Det gjelder også mange av de tabubelagte ordene. At jenter kritiseres for å være lette på tråden, viser seg i ord som

⁹ Min undersøkelse er foretatt i Oslo, men denne typen slang er å finne mange steder der ulike grupper blandes (Østby 2005).

for eksempel *kæbe* (jente eller *hore*, hentet fra berbersk, der det betyr *hore*), *puta* (*hore*, hentet fra spansk), *sjeremuta* (*hore*, hentet fra somalisk og arabisk), *podda* (*fitte*, hentet fra punjabi), *hoe* (engelsk, forkortelse av *whore*, *hore*. Ordet uttales *hou*) osv.

Karakteristisk for mange av de nedsettende ordene for kvinner er at de i utgangspunktet stammer fra ord med nøytral betydning. Når ordene etter hvert bare assosieres med kvinner får de negative og ofte seksuelle konnotasjoner eller endrer betydningsinnhold (Svahn 1999:166). Det er for eksempel tilfellet med de engelske ordene *tart*, *mistress* og *lady*. At det motsatte skjer, er noe uvanlig, men det kan ha skjedd med ordet *kæbe*. Dette ordet, som i utgangspunktet betyr *hore* på berbisk (se ovenfor), brukes i norsk sammenheng som jente, gjerne i betydningen pen jente. En mulig forklaring kan være at ordet brukes av andre enn de som har berbisk som morsmål.

Begrepet *kebabnorsk* ble først introdusert av Stine Cecilie Aasheim i hovedoppgaven *Kebab-norsk* (1995). Her studerer Aasheim hvordan ulike fremmedspråk påvirker ungdomsspråket i Oslo. Kebabnorsk er altså betegnelsen på en språklig blandingsvarietet som er å finne i enkelte ungdomsspråk. Slangordene har sitt opphav i de multietniske miljøene på østkanten av Oslo¹⁰. Men språkbruken er ikke forbeholdt innvandrerdominerte områder. De fremmedspråklige ordene har spredd seg til andre miljøer, også til Oslo vest, selv om bruken av ordene *ikke* er like frekvent her som på østkanten. Moderne språkkontaktforskning viser at i samfunn der flere språk *møtes*, vil det som regel finnes et asymmetrisk maktforhold når det gjelder språkbruk. Språket til en mange-, ofte flertallig, men sosialt underlegen folkegruppe, kan prege det dominerende språket strukturelt (for eksempel morfologisk og syntaktisk). Det kjenner vi for eksempel fra den grammatiske forenklingen av norsk i kystsamiske strøk. Språket til den overlegne gruppa, derimot, vil ha en leksikalsk påvirkning på det

¹⁰ Ulla-Britt Kotsinas har jobbet mye med et tilsvarende språkfenomen, den såkalte *Rinkebysvenskan*. Rinkebysvensk er en språkvariant som i begynnelsen primært ble brukt av innvandrerungdom i Rinkeby, en forstad til Stockholm (Kotsinas 1988). Men det er ikke bare i Rinkeby at denne språkvarianten blir brukt. Det finnes liknende varieteter i Göteborg og Malmø. I dag pågår et større felles prosjekt kalt *Språk och språkbruk bland ungdomar i flerspråkiga storstadsmiljöer*. Prosjektet startet i 2002 og skal avsluttes i løpet av 2006. Hensikten med prosjektet er å beskrive, analysere og sammenlikne språk og språkbruk blant ungdom i flerspråklige områder i Göteborg, Malmø og Stockholm. I dette prosjektet kalles språkvarianten *svenska på mångspråkig grund*.

underlegne språket, selv om det motsatte skjer unntaksvis (Wiggen 2002:51). Når slangord får innpass i normspråket, kan vi snakke om et slikt unntak (jf forandring nedenfra, eng. *change from below*). I min undersøkelseskontekst, det vil si i en ungdomsspråklig sammenheng, kan det virke som det nettopp er det som har skjedd. På østkanten brukes de utenlandske slangordene vel så mye av etnisk norske som av minoritetsspråklige (se også Kotsinas 1994:142). På vestkanten, hvor kontakten med de ulike innvandrerspråkene ikke er like stor, påvirkes ungdommene kanskje heller av angloamerikansk.

2.3 Ungdom, språk og identitet

Det er forsket mye på sammenhengen mellom språk og identitet i sosiolingvistikken, og det er bred enighet om at språk og identitet henger nøye sammen. Språket er en viktig sosialiseringsfaktor og en viktig faktor i identitetsprosessen. Samtidig har identiteten betydning for språkbruken.

Identitetsbegrepet er mangesidig. Vi kan snakke om geografisk identitet, kulturell identitet, etnisk identitet, kjønnsidentitet osv, men også om gruppeidentitet og individuell identitet (Bull 1991b). Sentralt for arbeidet mitt er sammenhengen mellom ungdom, språk og identitet. Hvordan markerer ungdom sin identitet, herunder kjønnsidentitet, gjennom bruk av invektiver?

2.3.1 Identitet som begrep

Identitetsbegrepet studeres innenfor en rekke fag, og forståelsen av begrepet varierer. Ifølge tradisjonell sosiolingvistikk tilegner individet seg talemålet i omgivelsene i barne- og ungdomsårene og har det med seg som en grunntone hele livet (Venås 1991:7). Med det kan vi si at det finnes en språklig identitetskjerne som vi får ”gjennom morsmelken”, nemlig morsmålet. Språkbruken gir oss tilbakemelding fra de vi omgås med, om hvordan de oppfatter oss. Det har betydning for vårt eget selvilde. Venås (op.cit.:6) mener at ”[i]dentitet har å gjere med sjølvbilete og sentral sjølvoppfatting og med livsstil, noko ein kanskje kunne kalla menneskekjernen”.

Tove Bull (1991b) setter spørsmålstegn ved det Venås kaller ”menneskekjernen”. Bull har studert språksamfunnet på Furuflaten i Nord-Troms og oppdaget at beboerne har ulik språkkompetanse. Den eldste generasjonen er tospråklig, det vil si at de eldste snakker både samisk og norsk. Den neste generasjonen snakker hovedsakelig norsk, men har noen innslag av samiske ord. Den yngste generasjonen snakker derimot bare norsk. Alle oppfatter seg likevel både som norske og samiske. Bull mener at vi ut fra dette ikke kan snakke om én menneskekjerne: ”Enkeltindividet har ikkje ein identitet, men eit identitetskompleks, ei form for multiidentitet”(op.cit.:31). Bull inntar her et postmodernistisk syn på identitet.

Visse postmodernistiske teorier er opptatt av at identitet ikke er en iboende egenskap, men at individet fritt kan velge mellom mange forskjellige identiteter. Robert Le Page og Andrée Tabouret-Keller (1985) snakker om *acts of identity*. Vi gjør språklige valg etter mønster av de grupper mennesker som vi ønsker å identifisere oss med. Det betyr at vi kan skifte identitet etter hvem vi er sammen med, og at det virker regulerende på den språklige atferden vår. Vi er selv med på å konstituere og skape identitetene:

The individual creates for himself the patterns of his linguistic behaviour so as to resemble those of the group or groups with which from time to time he wishes to be identified, or so as to be unlike those from whom he wishes to be distinguished (op.cit.:181).

For postmodernister kan også konteksten, omgivelsene vi inngår i, være det vesentlige. Vi blir den vi er i forhold til en kontekst. Vi innehar ikke en fast kjerne, vår(e) identitet(er) skapes bare i samspill med omgivelsene eller konteksten. Tabouret-Keller (1997) har en mer nyansert oppfatning idet hun mener at identiteten vår er sammensatt av tre ulike deler. Vi har noe i oss som er medfødt, for eksempel at vi er gutt eller jente. Så har vi noe i oss som er sosialt eller kulturelt tradert og som ligger i primærsosialiseringen. Til sist har vi noe i oss som er selvvalgt eller intensjonelt styrt. Det er slik vi ønsker å framstå.

Nyere personlighetsforskning betoner derimot det genetisk gitte i stor grad, både når det gjelder den enkeltes sosiale atferd og vedkommendes grunnleggende personlighet. På grunnlag av svært omfattende tvillingstudier, både på eneggede og toeggede

tvillingpar, har forskere kommet fram til at en betydelig del av den enkeltes personlighet er arvelig gitt (Torgersen 2000). Forskningsresultatene utfordrer den sosiokulturelle læringsteoriens og andre postmoderne teories oppfatning om at menneskets identitet(er), eller personlighet, kun formes i sosial samhandling. Den nyere personlighetsforskningen er enig i at den enkeltes personlige erfaringer og omgivelser også har en del å si for den individuelle variasjonen, men da er det snakk om omgivelser som er motivert av eller harmonerer med genetisk gitte personlighetstrekk hos den enkelte. Ifølge Torgersen har foreldre liten påvirkningskraft på den enkelte. Det er miljøet utenfor familien, samt det genetisk gitte som påvirker individets holdninger og personlighet: ”Det er vanskelig å komme bort fra den oppfatning at vår mentale helse, vår personlighet, og våre holdninger utvikler seg fra vårt genetiske utgangspunkt i samklang med vår[e] individuelle erfaringer, men uten at vi tar etter våre foreldre” (Torgersen 2000:473). Som vi ser hersker det uenighet om hvorvidt vi kan snakke om en kjerne eller noe stabilt i menneskets identitet.

Ifølge Pia Quist (2000:26) skjer ikke identitetsdannelsen i individet alene, men foregår i et samspill med omgivelsene, i samfunnet, eller i de ulike gruppene hvert individ inngår i. Individet iakttar omgivelsenes bedømmelse av seg og ser seg selv ut fra det (se Venås 1991). Samtidig sammenligner også de andre seg med den enkelte og bedømmer seg selv i forhold til det. Disse iakttakelsene og refleksjonene påvirker hverandre i en evig dynamikk. Jeg vil støtte meg til en slik operasjonalisering av identitetsbegrepet idet jeg ser at identiteten utvikles i et samspill mellom både individets egen subjektivitet, det vil si med en subjekt-kjerne, og omgivelsene rundt. Identitet er altså ikke bare kontekstuell gitt i mine øyne, men det er et dynamisk begrep (se kap. 2.1.3 om sosialkonstruktivismen).

2.3.2 Språk og gruppeidentitet

Å være tilknyttet en gruppe er en viktig del av identiteten vår. Gruppeidentiteten kan uttrykkes på ulike måter, for eksempel gjennom klesstil, musikksmak, holdninger, verdier og ikke minst språk. En av slang’ens viktigste funksjoner er for eksempel å markere gruppetilhørighet. Dette gjelder ikke bare for slang, men også for andre typer

”subspråk”. Ved å bruke språket på en bestemt måte forsterker gruppemedlemmene samholdet innad, samtidig som de markerer distanse utad (Tryti 1984:16).

Språkbruken til en person styres av den gruppa hun eller han inngår i. Innenfor hver gruppe finnes ulike språklige normer. Helge Sandøy definerer normer som ”*kollektive forventningar om atferd*”. Språknormer blir da ”forventningar i språksamfunnet om måtar å bruke språket på” (Sandøy 2002:59). Normene utgjør en del av fellesskapet gruppemedlemmene imellom. De forteller oss hva som blir oppfattet som riktig og gal språklig atferd innenfor gruppa. Ofte kan intensjonen med gruppespråket være å bryte med de gjeldende språknormene ellers i samfunnet. Å bruke tabuord eller seksuelle skjellsord vil i mange tilfeller virke normoverskridende. Spesielt vekker slike ord oppmerksomhet hvis de brukes i sammenhenger der det ikke er vanlig at ordene forekommer.

Vi kan skille mellom virkelig identitet og ønsket identitet. Den virkelige identiteten knytter oss til den gruppa vi er sosialisert inn i, for eksempel familien vår. Samtidig kan vi ha et ønske om å tilhøre en annen gruppe med en annen identitet. Det kan vi prøve å oppnå ved å bruke språket til den gruppa vi ønsker å identifisere oss med. Jentene som er med i denne undersøkelsen, kommer alle med en atferdsnormativ bagasje hjemmefra, også på det språklige området. Mange av dem er sosialisert inn i en annen kultur ved siden av den norske, med andre normer og verdier. I møtet med skolesamfunnet i Norge kan det så være at de treffer på andre normative tradisjoner som de føler at de må følge for ikke å bli marginalisert eller utstøtt. Eller det kan være at de bevisst inkluderer en identitet til ved siden av sin egen (se Le Page og Tabouret-Keller 1985).

2.3.3 Holdninger

Det er en nær forbindelse mellom normer og holdninger. Ifølge Sandøy (2002:60) er holdninger ”nokså stabile individuelle reaksjonsmønster, som har ei retning mot eit holdningsobjekt, er positive eller negative, og har skiftande styrke. Dei kan få *uttrykk* i *meningsyttringar*, i *kjenslereaksjonar* og i *praksis* (dvs eit kognitivt, affektivt og konnativt aspekt)”. De fleste forskere mener at holdninger er tillært, ikke medfødt, men

det finnes forskere innen moderne personlighetspsykologi som mener at holdninger også er arvelig betinget (se kap. 2.3.1 om identitet som begrep). Holdninger skapes innenfor et sosialt fellesskap, og de virker styrende på oppførselen vår. Holdninger kan påvirke eller komme til uttrykk i språkbruken vår. Slik kan språkbruk fungere som holdningsmarkør. Språket kan igjen virke inn på holdningsdannelsen vår.

Nedsettende ord eller seksuelle skjellsord inneholder ofte holdninger til kjønn. Som jeg nevnte innledningsvis, handler de fleste nedsettende ordene om kvinner som er lette på tråden eller promiskuøse. Slik formidler skjellsordene et kvinneideal som går ut på at kvinner skal være seksuelt tilbakeholdne. Det blir hevdet at dette er et ideal som kan spores tilbake til middelalderen:

Konstruktionen av kvinnlighet som innebär att kvinnors rätt till sin sexualitet ser annorlunda ut än mäns rättigheter går långt tillbaka i tiden. Samhälleliga förändringar, tillika förändrade officiella normer, har inte lyckats rubba den grundmurade uppfattning som synes råda om att kvinnor helst ska vara kyska oskulder tills den dag de bestämt sig för sin tillkommande. (...)Man torde därför kunna påstå att ordförrådet bidrar till att producera föreställningar om könen (Svahn 1999:182).

I så måte kan vi si at skjellsordene konserverer en gammel forestilling om kjønn og seksualitet. Jeg ønsker å vise at dette igjen har påvirkning på dagens kjønnskonstruksjon (se kap. 2.1.3 om kjønnskonstruksjon).

2.3.4 Språk og makt

Den franske filosofen Michel Foucault (1978) skriver om hvordan samfunnet og samfunnsborgere har gjort forskjellige sannheter gjeldende, og hvordan disse sannhetene kommer til uttrykk og opprettholdes blant annet gjennom språkbruk. Ifølge Foucault virker ikke makt i dag gjennom et statsapparats fysiske maktbruk, men ved at individer selv tilpasser seg rådende normer i samfunnet.

Språket avspeiler og konserverer sosiale maktstrukturer og viderefører dem til nye generasjoner (se Blakar 1996). Å bruke nedsettende ord kan være en måte å utøve

makt på. I skjellsordene ligger holdninger til hvordan jenter skal eller ikke skal oppføre seg. Ved hjelp av språket kan vi på denne måten utøve en form for kontroll som gjør at vi kan få et individ til å holde seg innenfor en viss norm. Slik kan språket virke atferdsregulerende.

I de siste par årene har media gjort oss oppmerksom på og diskutert det vi kan kalle jenters seksuelle utsatthet (se også Ambjörnsson 2004). Forekomsten av ord som *fitte*, *hore* og *bitch* har økt, og mange unge jenter føler seg seksuelt verbalt trakassert av jevnaldrende gutter¹¹. Oppmerksomheten fra media har bidratt til at fokus er satt på maktrelasjoner mellom jenter og gutter i skolen, men media har ikke lyktes i å fange opp kompleksiteten som omgir bruken av ordene. Også jenter er i stand til å være undertrykkere, ikke bare undertrykt.

Min hensikt med denne avhandlingen er å prøve å gripe eller begripe denne kompleksiteten. Ordet *hore* må forstås som noe mer og noe annet enn prostituert kvinne. Jeg vil vise hvordan dette ordet og andre nedsettende skjellsord kan knyttes til jentenes forhandlinger om kjønn, til vennskap, til makt og konflikt. I min lærererfaring har jeg en forforståelse av at makt kommer språklig til uttrykk også innenfor rene jentegrupper. I tillegg vil jeg se på hvordan ordene inngår som en del av slang'en, og hvordan de brukes på måter som ikke trenger å være meningsfulle, det vil si at jentene ikke alltid kan redegjøre for ordvalgene sine. Selv om språk kan virke konserverende på gamle holdninger, er ikke språket i seg selv statisk, men i stadig forandring. Vi skal se hvordan ord kan få et nytt eller utvidet innhold.

¹¹ Også gutter utsettes for verbal trakassering. Det mest brukte skjellsordet på en gutt er "jævla homo" (se note 2).

3. Metode

Tradisjonelt skilles det gjerne mellom kvantitative og kvalitative metoder i språk- og samfunnsforskning. Hvilke metoder vi velger, henger sammen med hva vi vil med undersøkelsen vår. Ofte kan det være hensiktsmessig å kombinere metoder. I dette kapitlet vil jeg diskutere ulike aspekt ved de forskjellige metodene. Jeg vil også gjøre rede for metodevalget mitt og gi en beskrivelse av informantene som er med i undersøkelsen og av miljøet de ferdes i.

3.1 Metodeteori

3.1.1 Kvalitativ versus kvantitativ forskningsmetode

Den tradisjonelle sociolingvistikken slik vi kjenner den fra 1960- og 70- tallet, vokste frem som eget forskningsfelt først og fremst på bakgrunn av talemålsundersøkelsene til William Labov (1979) i byen New York og på øya Marthas Vineyard i Massachusetts. Labov viste at variasjoner i språkbruken ikke var tilfeldig, men systematisk, styrt av en rekke sosiale faktorer. Forskningstradisjonen etter Labov har vært opptatt av å registrere språklig variasjon av fonologisk, morfologisk og syntaktisk art og knytte dette til utvalgte variabler som kjønn, sosial klasse og alder. Ved hjelp av frekvens- og korrelasjonsanalyse har forskere for eksempel kunnet slutte seg til at et bestemt språkdrag oftere har vært å finne hos kvinner enn hos menn, eller omvendt.

Den labovske sociolingvistikken domineres av kvantitative metoder. Et viktig karaktertrekk ved disse metodene er kvantifisering av data. Ifølge Ottar Hellevik (1997:14) går kvantitative metoder ut på at forskeren først skaffer seg sammenliknbare opplysninger om flere undersøkelsesobjekter av et visst slag. Disse opplysningene uttrykkes så i form av tall. Til slutt foretar forskeren en analyse av mønsteret i dette tallmaterialet. Språkforskeren er ute etter å finne sammenhenger mellom uavhengige sosiale variabler og avhengige språklige variabler. Labov var spesielt opptatt av å avdekke sammenhengen mellom språkbruk og sosial klasse.

Den kvantitative metoden er nært knyttet til naturvitenskapene og kan plasseres innenfor en positivistisk forskningstradisjon. Slik har også den tradisjonelle sosiolingvistikken nær forbindelse til naturvitenskapen og positivismen. Ifølge positivistisk tankegang skulle vitenskapen være verdifri, objektiv og generaliserbar, og forskeren skulle følge eksperimentelle, kvantitative metoder.

Forbindelsen mellom den labovske sosiolingvistikken og positivismen utgjør nettopp noe av kjernen i kritikken som har blitt rettet mot sosiolingvistikken. Kritikere har satt spørsmålstegn ved hvorvidt naturvitenskapelige forskningsidealer lar seg overføre til humanistiske og samfunnsvitenskapelige studier. Mange språkforskere mener at den tradisjonelle sosiolingvistikken i all for stor grad har vært ute etter å registrere og beskrive, snarere enn å tolke og forstå språklige fenomen. Samtidig har den labovske sosiolingvistikken vært alt for opptatt av å studere språkbruken innenfor sosiale grupper eller klasser og gitt lite oppmerksomhet til individets språklige praksis. ”Det kan synes noe påtakelig at en innenfor en slik vitenskapelig disiplin som ønsker å studere menneskers talemål i virkelige sosiale kontekster, likevel ”pakker inn” de individuelle resultatene i gruppebaserte gjennomsnittsbeskrivelser” (Mæhlum 1991:169).

Gunnstein Akselberg (1994) hevder at det har foregått en endring innenfor sosiolingvistikken. Han beskriver denne endringen som en dreining fra en labovsk til en *post-labovsk* sosiolingvistikk. Fra å være en dominerende empirisk og kvantitativ granskning på positivistisk grunn, knyttet til sosio-økonomiske faktorer på makronivå, har sosiolingvistikken i dag utviklet seg til en granskning som går i retning av å bruke mer kvalitativ og forstående metode på individ- og mikronivå, med vekt på interaksjonisme (op.cit.:173). Brit Mæhlum (1992) mener at dette skiftet nettopp skyldes en generell skepsis mot å anvende naturvitenskapelige forskningsidealer på studiet av en sosial realitet. For å kunne *forstå* et språklig fenomen, holder det ikke med å *beskrive* og *forklare* fenomenet. Ved å etablere sosiolingvistikken som en humanvitenskapelig disiplin, og ved å ta i bruk kvalitative forskningsmetoder vil fokus ligge på en fortolkning av den språklige atferden. De kvalitative metodene kan gi oss innsikt i forhold som de kvantitative metodene ikke har mulighet til å fange opp, for eksempel det språklige særegne eller avvikende hos hvert individ. Målet er ikke å

kunne generalisere, men å sette fokus på det spesielle. Ifølge Hellevik (1997:14) baserer forskeren seg på ”(...) sin evne til å leve seg inn i og oppfatte et mønster i det mangfoldet av sanseinntrykk han mottar, i stedet for å trekke ut et begrenset antall aspekter ved helheten, og så måle og analysere dem ved hjelp av tall”. Ønsket er ikke å tilstrebe et subjekt – objekt forhold som har vært viktig ved kvantitativt orientert datainnsamling, men å oppnå et mest mulig nært forhold til det som skal studeres. Det forutsetter en viss form for samhandling ”der forskeren selv inngår i kontekster som gjør det mulig å *forstå* de aktuelle individene mest mulig ut fra deres egne premisser” (Mæhlum 1992:101). Det mest brukte metodiske redskapet innenfor den kvalitative forskningen har vært det kvalitative forskningsintervjuet. Jeg vil komme tilbake til det litt senere i avhandlingen.

Både Akselberg og Mæhlum kan knyttes til en hermeneutisk og fenomenologisk tilnærming til sosiolingvistikken. De er begge opptatt av å forstå og intensjonsforklare språklig atferd. Akselberg (1997) mener at kvalitativ metode er hermeneutisk i vesen og form, nettopp fordi den ikke bare er opptatt av å registrere, men også av å tolke og forstå. Slik Mæhlum (1991) ser det, har kollektivet vært utgangspunktet for den kvantitative, deskriptive sosiolingvistikken, mens den kvalitative forklaringssosiolingvistikken har lagt vekt på konkrete individuelle representasjoner (se kap. 2.1.3 og *den tredje bølgen*). Fokus er satt på individet og individets *interaksjon* med et visst sosialt kollektiv (op.cit.:171).

En slik dimensjon kan vi knytte til den såkalte interaksjonelle sosiolingvistikken. I stedet for å kople språkbruk til en hierarkisk sosial struktur bestående av sosiale klasser, settes fokus altså på det enkelte individ i *interaksjon* med sine nære omgivelser. Det er først og fremst *nettverksteorien* og *akkommodasjonsteorien* som knyttes til den interaksjonelle sosiolingvistikken. Innenfor begge disse teoriene har den individuelle språkbrukeren en framstående posisjon. Det essensielle i *nettverksteorien* (se f.eks Milroy 1980) er hvordan den enkelte inngår i ulike former for sosiale fellesskap, såkalte nettverk, med andre individer. Nettverket kan være åpent eller lukket. Det vil si at dersom mange av aktørene i et nettverk har kontakt med hverandre, er nettverket lukket. Hvis få aktører innenfor samme nettverk har kontakt, er nettverket åpent. Forholdet mellom aktørene i et nettverk kan være av ulike slag. Hvis aktørene

interagerer med hverandre i forskjellige sammenhenger, for eksempel at de både trener sammen på fritiden og er kolleger, sier vi at nettverket er multiplekst eller *fleirtåtta* (se Sandøy 1993). Treffes de derimot bare i én funksjon, sier vi at nettverket er uniplexst eller *eintåtta*. De ulike nettverkssammenhengene innebærer ulik form for sosial kontroll, også når det gjelder språkbruken. Ved å studere de ulike nettverkene individet inngår i, vil vi kunne si noe om individets språklige strategier, det vil si hvordan den enkelte opptrer språklig i de ulike gruppene. Nettverkbaserte språkundersøkelser er ”orientert omkring den individuelle språkbrukerens grad av sosial og kommunikativ *integrasjon* med andre individer eller grupper av individer” (Mæhlum 1992:118). *Akkommodasjonsteorien* prøver å klargjøre forutsetningene for og motivasjonene bak menneskers språklige tilpasningsstrategier i ulike sosiale sammenhenger (Mæhlum 1997). Språklig konvergens eller divergens reflekterer språkbrukerens ønske om sosial integrasjon eller identifikasjon med andre individer eller grupper av individer. Den interaksjonelle sosiolingvistikken innbefatter en postmoderne sosial virkelighetskonstruksjon og kan knyttes til Le Pages og Tabouret-Kellers *acts of identity* (se 2.3.1 om identitet som begrep), fordi valg av lingvistisk kode blir betraktet som en form for *identitetshandling*.

3.1.2 Kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder

Den økte interessen for *individets* varierende språkbruk betyr ikke at gruppefokus er ugyldiggjort eller at kvantitative metoder er utelukket. Valg av metode henger sammen med studiens intensjoner. Hvis hensikten er å undersøke hvordan talemålsvarianter innenfor et geografisk område har forandret seg, er det *gruppa* som er fokus. Da kan det være legitimt å bruke kvantitative metoder.

Selv om det lenge har vært et motsetningsforhold mellom kvalitative og kvantitative metoder, er de fleste forskere i dag enige om at det ene ikke utelukker det andre. Det er heller slik at ”dei sosiolingvistiske arbeida kan plasserast ein eller annan stad i eit kontinuum der den reine kvantitative avhandlinga ligg i den eine enden av ein skala, medan den reine kvalitative avhandlinga ligg i den andre” (Akselberg 1997:28). Det

kvalitative aspektet vil alltid være til stede i tolkningen av kvantitative data. Slik kan vi si at alle sosiolingvistiske arbeid er ”*meir eller mindre kvalitative*¹²” (op.cit.:29). Men kvalitative arbeid kan også gjerne ha innslag av kvantitative elementer. Kvantitative og kvalitative metoder gir svar på ulike spørsmål. Der kvantitative metoder kan brukes for å avdekke et språklig fenomens utbredelse, mengde og omfang, kan kvalitative metoder brukes for å tolke det språklige fenomenet. Mange forskere mener at metodene bør kombineres (se f.eks Akselberg 1994, Grønmo 1996, Robson 2004). Ifølge Grønmo (1996) står ikke kvalitative og kvantitative tilnærminger i et konkurrerende, men i et *komplementært* forhold til hverandre. Han mener at mange av svakhetene ved kvantitativ data¹³ i stor grad kan oppveies av de sterke sidene ved kvalitative data, og omvendt (op.cit.:114). Ved å belyse samme problemstilling, eller som her samme språklige fenomen, ved hjelp av forskjellige metoder, styrkes analyseresultatene. Det kan også gi en mer nyansert og helhetlig oppfatning av fenomenet som studeres. Robson (2004) anbefaler bruk av det han kaller *multiple methods*, eller *mixed-method designs*. Det vil si et design som bruker to eller flere metoder, og som gir både kvantitative og kvalitative data: ”One important benefit of multiple methods is in the reduction of *inappropriate certainty*. Using a single method and finding a pretty clear-cut result may delude investigators into believing that they have found the “right” answer” (op.cit.:370).

Jeg har valgt å kombinere kvalitative og kvantitative metoder i denne undersøkelsen. Målet med undersøkelsen er først og fremst å *forstå* et språklig fenomen. For å oppnå en dypere forståelse av en spesiell type språkbruk, har jeg brukt intervju som forskningsmetode. For å finne ut hvor *utbredt* denne språkbruken er, har jeg i tillegg samlet inn data ved hjelp av et spørreskjema. Ifølge Grønmo (1996) gir analyser av kvantitativ data en mer representativ oversikt over spesifikke forhold enn analyser av kvalitativ data. Et språklig fenomens innhold eller mening er gjerne mindre interessant

¹² Forfatterens utheving.

¹³ Grønmo bruker bevisst ordet data i stedet for metode for å vise at begrepsapparatet kvalitativ/kvantitativ først og fremst refererer til en egenskap ved de data som samles inn og analyseres. Data kan karakteriseres som kvantitative dersom de uttrykkes i form av rene tall eller ord som angir mengde (mange, få, de fleste osv.) Data som ikke uttrykkes på denne måten, er kvalitative. (Grønmo 1996:95).

dersom vi ikke har oversikt over hvor mange dette gjelder for. Samtidig kan det hevdes at det er lite interessant å vite hvor stor utbredelsen av et fenomen er, hvis vi ikke har skikkelig forståelse for hva fenomenet innebærer.

3.1.3 Innsamling av kvalitative og kvantitative data

Grønmo (1996) beskriver fire forskjellige strategier for å kombinere kvalitative og kvantitative data. Jeg har tatt utgangspunkt i den han kaller *kvalitative undersøkelser som oppfølging av kvantitative undersøkelser* (op.cit.:117). For å få en mest mulig representativ oversikt over *generelle forhold*, det vil her si *utbredelsen av et språklig fenomen*, har jeg først gjennomført en spørreundersøkelse blant et større antall elever¹⁴. På grunnlag av spørreundersøkelsens pekepinn på hvilke ord som blir brukt mest, og på hvilken måte ordene brukes, har jeg så fulgt opp med dybdeintervjuer, såkalt *kvalitative intervjuer*, av 20 informanter. Disse intervjuene utgjør hovedmaterialet i arbeidet mitt.

Ifølge Steinar Kvale (2002:39) er formålet med det kvalitative forskningsintervjuet ”å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, særlig med hensyn til tolkninger av meningen med fenomenet som blir beskrevet”. Han beskriver intervjuet som en scene hvor kunnskap produseres gjennom interaksjon mellom intervjuer og intervjupersonen (op.cit.:75). Det sentrale perspektivet i denne metoden er altså interaksjonen som foregår mellom informanten og intervjueren som to samhandlende subjekter (se også Mæhlum 1992:142). Denne samhandlingen skal frambringe den informasjonen forskeren søker etter. Det kvalitative forskningsintervjuet forutsetter at intervjueren klarer å tolke respondentens svar, samtidig som hun/han også må kunne improvisere spørsmålsformuleringer underveis i samtalen. Det gjør innsamlingsprosessen vanskeligere å gjennomføre enn hva som er tilfellet ved en kvantitativ undersøkelse hvor verktøyet, eller måleinstrumentet, er fastlagt på forhånd (se nedenfor). Tolkningen av datamaterialet baserer seg i stor grad på de inntrykkene og erfaringene intervjueren får under selv intervjuet. Det betyr at forskeren også har en

¹⁴ Alle jentene på 9. trinn fra to ulike skoler deltok i spørreundersøkelsen.

større betydning under innsamlingen av kvalitative data enn under innsamlingen av kvantitative data.

Det som fremfor alt kjennetegner kvantitative undersøkelser, er bruken av strukturerte datainnsamlingsinstrument, for eksempel i form av spørreskjemaer. Spørsmålene er dermed fastlagt på forhånd, og det er som oftest svaralternativene også. Formålet er som nevnt å kunne gi en oversikt over større populasjoner. Ved innsamlingen av kvantitative data er måleinstrumentet det viktigste leddet i opplegget. Skulle det vise seg at spørreskjemaet ikke fungerer på en tilfredsstillende måte etter at datainnsamlingen er satt i gang, er det lite forskeren kan gjøre med det. Det er derfor viktig at instrumentet er gjennomarbeidet og gjerne prøvd ut gjennom en såkalt *pilottest* før datainnsamlingen starter.

3.1.4 Generaliserbarhet, validitet og reliabilitet

Mye av kritikken som er rettet mot den kvalitative forskningen, handler om generaliserbarhet, validitet og reliabilitet, eller mangel på sådan. En del forskere mener at kvalitative undersøkelser er basert på synsing fordi resultatene verken har synlig belegg eller kan generaliseres. I forhold til positivismens krav om objektivitet representerer det kvalitative intervjuet et klart brudd fordi metoden baserer seg på en subjektiv forståelse av undersøkelsesfenomen og på interaksjon mellom subjekter i en intervjusituasjon. Da intervjuerens egne tolkninger av datamaterialet i tillegg har mye å si for forskningsresultatet, settes det gjerne spørsmålstegn ved gyldigheten av intervjuerens tolkninger. Intervjuerens egenskaper og sosiokulturelle bakgrunn kan ha innvirkning på hvordan hun/han tolker materialet. Det betyr at ulike forskere kan tillegge samme utsagn ulike betydninger. Ifølge Kvale (2002) er dette ikke noen svakhet, men snarere en styrke ved intervjumetoden. Nettopp fordi informanten og intervjueren er samhandlende subjekter i intervjusituasjonen, blir intervjuet en sosial produksjon av meninger. Slik er intervjueren medforfatter av den endelige intervjuteksten.

En annen vanlig kritikk av intervjustudier er bruken av såkalte ledende spørsmål. Ved å stille ledende spørsmål kan intervjueren få svar som er ønskelig med tanke på

undersøkelsens resultater. Til dette sier Kvale (2002:97) at ledende spørsmål tvert imot er velegnet for å *verifisere*¹⁵ intervjuerens tolkninger. I tillegg er ledende spørsmål en god måte å sjekke intervjuvarenes reliabilitet på: ”Det avgjørende spørsmålet er ikke hvorvidt intervjueren skal lede eller ikke lede, men *hvor* intervjusspørsmålene skal lede, og hvorvidt de vil lede i viktige retninger som vil gi ny, troverdig og interessant kunnskap” (op.cit.:98).

Reliabilitet og validitet knyttet til kvantitative undersøkelser handler om måleinstrumentet som brukes. Måleinstrumentet er ofte et spørreskjema. En forutsetning for å sikre reliabilitet og validitet er at spørreskjemaet fungerer tilfredsstillende. Det vil si at spørsmålene er presist formulert og har høy relevans slik at undersøkelsen blir nøyaktig og måler det den er tiltenkt å måle. Spørsmål om generaliserbarhet er sentralt i forbindelse med kvantitative undersøkelser. For at et resultat skal kunne være statistisk signifikant, må utvalget være representativt.

Det vil alltid være viktig å vurdere hvilke metoder som er best egnet for den aktuelle undersøkelsen. Hvis formålet er å forutsi noe om store menneskegruppers atferd, trenger vi informasjon fra et stort utvalg. Det vil da være hensiktsmessig å bruke spørreskjema som metode. Hvis formålet derimot er å undersøke menneskers faktiske meninger, er intervjuformen godt egnet. Å bruke forskjellige metoder for å belyse en og samme problemstilling, såkalt metodetriangulering, kan være en god måte å teste metodenes validitet på.

3.2 Undersøkelsen

3.2.1 Informantene

Materialet som denne undersøkelsen baserer seg på, består av 62 spørreskjemasvar fra jenter i 9. klasse på to ulike skoler i Oslo, en på østkanten og en på vestkanten.

¹⁵ Min utheving. Her kunne vi imidlertid tilføye: ”for tilsynelatende å verifisere”.

Spørreskjemaene er fulgt opp av kvalitative intervjuer med 20 informanter, 10 jenter fra hver skole.

Bakgrunnen og miljøene til informantene er svært ulike. Som jeg har nevnt tidligere, kommer jentene på østkantskolen (skole øst) fra mange forskjellige land. Det vil si, de fleste av jentene er født i Norge, men de har foreldre av utenlandsk opprinnelse. Alle jentene er mer eller mindre tospråklige. Det er verdt å merke seg at samtlige, med mindre de har en mor eller far som er norsk, har oppgitt en annen nasjonalitet enn norsk på spørreskjemaet. Det betyr at de oppfatter seg som noe annet enn norske, selv om de fleste altså er født i Norge. Dette sammenfaller ikke med funnene til Tove Bull (se Bull 1991b, se også kap. 2.3.1 om identitet som begrep).

Blant de 10 jentene som er intervjuet fra skole øst, kommer en fra Norge¹⁶, en fra Marokko, en fra Ghana, to fra Eritrea, en fra Tyrkia og en fra Iran. I tillegg er en av jentene norsk-italiensk, en er norsk-pakistansk og en er tyrkisk kurder. Jentene er valgt ut på bakgrunn av spørreskjemasvar. På denne måten har jeg kunnet følge opp interessante svar og fått konkrete eksempler.

Jentene fra vestkantskolen (skole vest) er alle norske. Også disse er valgt ut på bakgrunn av spørreskjemaet. Dette betyr at intervjupersonene mine ikke er tilfeldig valgt. At alle informantene går i 9. klasse, er heller ikke tilfeldig. Alder kan ha stor betydning for språkbruk. Jeg oppfatter 9. klasse som et alderstrinn hvor mange føler seg midt imellom det å være barn og det å være ungdom. Mange tar senere avstand fra en bestemt type språkbruk fordi de har blitt eldre. Ifølge Hammarén og Johansson (2002:38) er jenter i ungdomsskolen mer påvirket av tradisjonelle kjønnsrollemønstre enn det eldre jenter er. Jenter på videregående skole er i større grad opptatt av likestilling, også i forhold til seksualitet.

¹⁶ Dette er basert på hvilken nasjonalitet jentene selv mener at de har.

3.2.2 Klasseperspektiv

Oslo er blitt beskrevet som *den delte byen* (Hagen et al.1994). Det er dokumentert relativt store sosiale og økonomiske forskjeller mellom de ulike bydelene (Statistisk Årbok 2004). Folk flest kjenner til de *bedre strøkene* på vestkanten og de mer *belastede strøkene* på østkanten.

Informantene i denne undersøkelsen kommer fra bydel Grorud i øst og bydel Vestre Aker i vest. Skole øst, i bydel Grorud, ligger i et område som består av blokkbebyggelse. Selv om området er sosialt blandet, tilhører flesteparten av beboerne *arbeiderklassen* og *lavere middelklasse*. Gjennomsnittlige bruttoinntekt¹⁷ er kr. 301 759. Andelen enslige forsørgere med lav inntekt er forholdsvis høy. Bare 19.6 % av befolkningen har utdanning på universitets- og høyskolenivå¹⁸. Arbeidsløsheten blant innbyggerne er blant Oslos høyeste på 6.6 %. Mer enn 30 % av befolkningen har innvandrerbakgrunn¹⁹. På fritiden pleier informantene å være sammen med venner. Noen er med i en dansegruppe. Mange av dem deltar også i kulturelle aktiviteter av ulike slag med tilknytning til innvandrerulturene.

Skole vest ligger i et område som hovedsakelig er bebodd av en veletablert befolkning. Området består av villaer med store hager. Andelen innvandrere er på 10.9 %. Bydel Vestre Aker er den eneste bydelen i Oslo som har flere vestlige²⁰ enn ikke-vestlige innvandrere. Den gjennomsnittlige bruttoinntekten på kr. 771 121 er den høyeste i Oslo. Bydelen har også den laveste andelen uførepensjonister og arbeidsløse. Arbeidsløshetsprosenten ligger på 2.8 %²¹. Fritiden bruker informantene til sport som ballspill, dans og slalåm eller snowboard. De går på private fester hjemme hos hverandre når foreldrene er borte.

¹⁷ Gjelder for alle med pensjongivende inntekt 1G

¹⁸ Omfatter all universitets- og høyskoleutdanning av mer enn ett års varighet.

¹⁹ Innvandrere er definert som personer født i utlandet eller i Norge med to utenlandsfødte foreldre. Utenlandsadopterte personer er ikke definert som innvandrere.

²⁰ Med vestlig innvandrer menes de som kommer fra EU-/ EØS-landene, Sveits, USA/ Canada, New Zealand og Australia.

²¹ All informasjon er hentet fra Statistisk Årbok 2004, Oslostatistikken.

Begrepet *klasse* blir gjerne forbundet med Karl Marx. I marxistisk forstand knyttes klasse til forholdet mellom lønnsarbeid og kapital. Arbeiderklassen selger arbeidskraft til motparten sin, eierne av kapital. De som eier produksjonsmidlene, står i klassemotsetning til dem som ikke eier produksjonsmidlene (Skirbekk & Gilje 1996). Eierne av kapital, borgerskapet, er således den herskende klassen. Det er altså forholdet til produksjonsmidlene som avgjør samfunnsplasseringen. Å snakke om sosial klasse på samme måte i dag er ikke helt uproblematisk. Vi har for eksempel en stor gruppe mennesker som har lønnet arbeid i det offentlige. Denne gruppen arbeider ikke for en kapitalist. De er såkalt uproduktiv arbeidskraft. De er offentlige tjenestemenn i forsvaret, i undervisning, i forskning, i helsestell osv. (op.cit.:191). Det er vanskelig å bestemme hvilken klassetilhørighet de har. I en globalisert verden, der kapitalismen har endret karakter, finnes det kanskje ikke lenger grunnlag for en enkel oppdeling i arbeiderklasse, middelklasse og overklasse. Mange forskere framhever i stedet viktigheten av å betrakte klasse som en kulturell, snarere enn en sosioøkonomisk klassifikasjon. Den franske sosiologen Pierre Bourdieu er en av dem. Bourdieu har studert klasserelasjoner i det franske samfunnet. Ifølge Bourdieu opprettholdes ikke classeskiller kun gjennom ulik tilgang til økonomisk kapital. Classeskiller handler vel så mye om stratifisering etter smak, stil og sosiale relasjoner (se Ambjörnsson 2004, Bourdieu 1995). Hvem du omgås, og hvordan du kler deg, har like mye med klasse å gjøre som hvor mye penger du har i banken.

Begrepene *kapital*, *habitus* og *felt* utgjør det teoretiske utgangspunktet i Bourdieus kultursosiologi. Med *felt* mener Bourdieu en sosial sammenheng der en avgrenset gruppe av mennesker eller institusjoner strir med noe som for dem er felles. Personene er enig i hvilke verdier det er verdt å strides om. De har et felles verdisystem. Begrepet *habitus* viser til system av disposisjoner som fører til at mennesker handler, tenker og orienterer seg i den sosiale verden. Habitus er resultat av sosiale erfaringer og er formet av det livet individet har levd. Bourdieu knytter habitus til begrepene *økonomisk kapital* (eiendommer, inntekt, formue), *kulturell kapital* (å beherske den legitime kulturs ytringsformer), *sosial kapital* (bekjentskaper, sosiale nettverk) og *symbolsk kapital* (prestisje, omdømme, anerkjennelse). Den type kapital som en aktør har, bestemmer den posisjonen vedkommende har i det aktuelle sosiale feltet.

Kapitalen kan også konverteres fra et felt til et annet. Det betyr at dersom en person har stor symbolsk kapital i et felt, kan han/hun også ha stor økonomisk kapital i et annet felt (se Akselberg 1997b:113). Slik reproduseres klaseskiller gjennom så vel økonomisk kapital som kulturell, sosial og symbolsk kapital.

I sosiolingvistisk sammenheng er heller ikke de sosioøkonomiske forholdene lette å operasjonalisere. Som oftest brukes inntekt, yrke og utdanning som mål for sosiale forhold, eller klassetilhørighet. Spørsmålet blir da blant annet hvorvidt vi skal bruke fars eller manns inntekt som mål på barns og ektefelles økonomiske situasjon. Den labovske lingvistikken arbeider ut fra en slik klassifisering. Dette innbefatter en tradisjonell eller gammeldags familiestruktur der far er overhodet i familien. En slik struktur er ikke lenger selvsagt i vårt moderne samfunn. I dag er for eksempel skilsmissefrekvensen høy, og mange kvinner er enslige foreldre. På en annen side kan det også være feil å plassere kvinner i samme sosiale klasse som menn hvis det er yrke som er målestokken. Kvinner har ofte dårligere betalte jobber enn menn og vil dermed vektes lavere. Hvis derimot utdanning er sosialt parameter, vil kvinner gjerne vektes høyere enn menn fordi de ofte har høyere utdanning enn dem. Slik sett kan det se ut som vi trenger et nytt verktøy for å gi kvinners klasseposisjon mening.

Å bruke bydel som indikator på sosial tilhørighet kan være misvisende fordi det alltid vil være representanter fra ulike sosiale lag i alle bydeler. Spesielt gjelder det for Grorud bydel, som er svært heterogen. Befolkningen kommer fra mange forskjellige land, og de har veldig ulik bakgrunn. Mange av beboerne har for eksempel god utdanning, men de har vanskeligheter med å skaffe seg jobb. Jeg har likevel valgt å holde meg til det klassiske øst-vestskillet fordi jeg ønsker å undersøke om denne typen språkbruk er så lokal som informantene mine fra østkanten mener at den er. Formålet er altså å se om vi innenfor Oslo by kan finne merkbare forskjeller når det gjelder bruken av noe jeg vil kalle et *ungdomsspråklig fenomen*. Informantene er selv opptatt av øst-vestskillet, og de har bestemte oppfatninger om hverandres språkbruk.

Jeg undersøker altså ikke om det er et direkte samband mellom språkbruk, språkbrukeren og foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, men jeg sammenlikner

språkbruken i to ulike bydeler som vi nok på generelt grunnlag kan si representerer ulike sosiale samfunnslag.

Ungdomsspråkforskningen har jevnt over vært mest opptatt av å studere grupper som på en eller annen måte skiller seg ut fra mengden, fremfor alt gutter fra lavere sosiale lag. Forskning på forholdet mellom språk og ungdomskulturer fra middelklassen eller høyere sosiale lag er med få unntak fraværende (Kotsinas 1994). En av dem som har forsket på språkbruk hos disse samfunnsklassene, er Penelope Eckert (1989, 1997). På bakgrunn av to års feltarbeid på *Belten High*, en skole i en forstad til Detroit, beskriver Eckert (1998) de sosiale og språklige ulikhetene mellom to ungdomsgrupper, *jocks* og *burnouts*. Burnouts, som tilhører arbeiderklassen, har ingen planer om å fortsette studiene. De er ikke engasjerte i skolen eller det sosiale livet som rører seg innenfor skolen. De er heller mer opptatt av det som foregår utenfor, i byen Detroit. Burnouts gjør opprør mot skolens middelklasseideal ved å røyke åpenlyst, ikke delta i skolens aktiviteter osv. Jocks, derimot, som tilhører middelklassen, er flinke på skolen. De er innstilt på å få gode karakterer og på å fortsette studiene. De er flinke i idrett og tar del i skolens aktiviteter. Også språklig skiller de to gruppene seg fra hverandre. Burnouts banner mye og bruker stygge ord, men de er også språklige innovatører. De fanger opp og viderefører uttalevarianter fra storbyen Detroit. Ifølge Eckert identifiserer ungdommene seg med en urban arbeiderklassekultur. Språkbruken er også en måte å vise opposisjon mot skolens middelklasseidealer. Jocks avviser de språklige nyvinningene til burnouts, men de ønsker heller ikke å snakke som foreldrene sine. I stedet videreutvikler de uttalevariantene til foreldrene. Jocks tar altså avstand fra en type språkbruk som knyttes til en bestemt gruppe ungdommer. At de samtidig forandrer på foreldregenerasjonens uttalevarianter, kan være fordi de heller ikke ønsker å framstå som gammeldagse (se også Kotsinas 1994:22). Et av poengene til Eckert (1997) er at ungdommenes tilhørighet til den ene eller den andre gruppa, og likeså språkbruk, bare delvis bestemmes ut fra foreldrenes sosioøkonomiske klasse. Venner og dem vi omgås til daglig har vel så mye å si for våre holdninger og språklige oppførsel (se også nyere personlighetsforskning, kap. 2.3.1). Eckert (1997:53) mener derfor at "[t]he sociolinguist who aims to find explanations for social patterns of

adolescent language use must get beyond the adult perspective, and explore meaning within the adolescent community”.

En parallell til Eckerts undersøkelser er Sylvi Pennes avhandling (2005). Penne har studert norskfagets rolle i et identitetsperspektiv. Gjennom dybdeintervjuer av elever fra tre ulike Oslo-skoler, en byskole og to drabantbyskoler, har hun sett nærmere på hvordan ungdommene konstruerer mening, selvforståelse og identitet gjennom språk og tekster. Penne problematiserer hvordan elevene fra byskolen finner mening i å arbeide med litteratur som Hamsun, Undset og Ibsen rett og slett fordi de opplever arbeidet med den klassiske litteraturen som noe som har en selvsagt plass i skolen. Disse elevene er skoleflinke og aksepterer skolens normer. De kommer fra hjem som sier at dette er nyttig for egen dannelses skyld. De har fått med seg en motivering som gir den klassiske kunsten verdi i kraft av seg selv. Penne knytter dette til Bourdieus begrep om *kulturell kapital*. Elevene fra drabantbyskolene, derimot, karakteriserer virksomheten på skolen som gøy eller ikke gøy alt etter hva som berører dem i øyeblikket. Å sette dette i et videre perspektiv som kan gi utslag i kulturell kapital, som igjen kan kaste av seg annen kapital, for eksempel veien videre til studier etc., er uinteressant for disse elevene. Elevene fra byskolen og drabantbyskolene lever i ulike sosiale felt hvor ulike normer er gjeldende. Brytes disse normene, er det også et brudd på solidaritetsnormene innad i gruppa.

3.2.3 Innsamling av materiale

Denne undersøkelsens primærdata er som nevnt samlet inn ved hjelp av en spørreundersøkelse og av dybdeintervjuer av enkeltinformanter og av grupper på to informanter. Datainnsamlingen foregikk på slutten av skoleåret i 2005. Nedenfor vil jeg gå nærmere inn på selve innsamlingsarbeidet.

3.2.3.1 Spørreskjemaet

Alle spørreskjemaer er unike i den forstand at de er konstruert etter hva som er formålet med undersøkelsen. Spørsmålene som stilles, skal kunne gi oss den informasjonen vi trenger for å belyse problemstillingen. Det finnes likevel noen generelle retningslinjer det er lurt å følge for at spørreskjemaet skal fungere

tilfredsstillende. Det er for eksempel viktig at informantene forstår spørsmålene. Jo mer presise og entydige spørsmålene er, jo sikrere kan vi være på at informantene forstår og tolker spørsmålene likt. Spørreskjemaet eller spørsmålene som stilles, bør heller ikke være for lange, og det må komme klart fram hvordan informantene skal fylle ut svarene (se også Robson 2004: 245f om utformning av spørreskjema).

Et spørreskjema kan inneha både åpne og lukka spørsmål. At spørsmålene er lukka, vil si at svaralternativene er gitt på forhånd. Fordelen ved et slikt design er at det ikke stilles krav til informantenes formuleringsevne. Det er også mye lettere å kategorisere og kvantifisere svarene. Ulempen er at svaralternativene kan virke styrende for resultatet. Åpne spørsmål har ikke gitte svaralternativer, så informantene må formulere svarene selv. Fordelen med åpne spørsmål er at de gir oss fyldigere og mer individuelle svar. De er også lettere å konstruere, nettopp fordi vi ikke lager svaralternativer.

Tolkningen av svarene kan derimot være vanskeligere, og bearbeidelsen tar mye lenger tid. Robson (2004:245) mener at "the desire to use open-ended questions appears to be almost universal in novice survey researchers, but is usually rapidly extinguished with experience".

Spørreskjemaet mitt består først og fremst av lukka spørsmål, men det inneholder også et par åpne spørsmål. Blant annet spør jeg om informantene kjenner til flere negative ord om jenter enn de ordene jeg har listet opp. De åpne spørsmålene er behandlet som kvalitative data. Det kvantitative datamaterialet (de øvrige spørsmålene på spørreskjemaet) er omkodet og bearbeidet ved hjelp av statistikkprogrammet SPSS²². Til sammen har 62 jenter svart på spørreskjemaet mitt. 33 av jentene er fra skole øst, og 29 av dem er fra skole vest.

Det er i det hele tatt ikke helt enkelt å utforme et godt fungerende spørreskjema, og det er klart at det hjelper med litt øvelse. I ettertid ser jeg ting ved spørreskjemaet mitt som kanskje burde vært utformet eller formulert annerledes, spesielt med tanke på bearbeidelsen av dataen i statistikkprogrammet etterpå. Da jeg utførte en pilottest før

²² SPSS (The Statistical Package for the Social Science) er et statistisk programvare til bruk i analyse og bearbeiding av statistiske data (se kap. 4.1).

selve undersøkelsen, ble jeg blant annet gjort oppmerksom på den store forskjellen som ligger i det å si et ord som for eksempel *hore direkte* til en person, og det å *omtale* noen med det samme ordet (se vedlegg 3, spørsmål 9 og 10). Denne oppdagelsen har hatt stor betydning for analysen som følger.

Jeg var selv til stede i klasserommene da spørreundersøkelsen ble gjennomført. Det gjorde at jeg kunne rette opp misforståelser og uklarheter, og svare på spørsmål som dukket opp underveis. At temaet for undersøkelsen er en smule kontroversielt, kan ha påvirket svarene. Noen av jentene kan for eksempel ha sensurert svarene sine fordi de vet at dette ikke er ”pent språk”. På en annen side gjør anonymiteten, som ligger i spørreskjemametoden, at det er lettere å svare ærlig. Å få oppriktige svar fra informantene er en større utfordring i en intervjusituasjon. Jeg vil gå nærmere inn på hvorfor.

3.2.3.2 Intervjuene

Intervjuene ble foretatt etter spørreundersøkelsen, og foregikk på mange måter som en oppfølging av den. Informantene var derfor godt informert om samtaletemaet.

Informantene ble plukket ut på bakgrunn av svar de hadde gitt på spørreskjemaene.

Det ga meg en unik mulighet til å gå dypere inn i svarene, få forklaringer og konkrete eksempler. Det ble i alt gjennomført 15 intervjuer. 10 av disse er enkeltintervjuer, mens 5 av intervjuene er gruppeintervjuer med to og to venninner. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd, og har en varighet på rundt 30-40 minutter hver. Gruppeintervjuene er lengst. Intervjuene ble foretatt med utgangspunkt i en intervjuguide (se vedlegg 4).

De første intervjuene jeg foretok var enkeltintervjuer. Disse intervjuene krevde mer av meg som intervjuer. I noen tilfeller føltes situasjonen litt anstrengt, spesielt i starten.

Kvale (2002) belyser hvordan intervjueren selv er forskningsinstrumentet i det kvalitative intervjuet. Kvaliteten på intervjuet henger derfor nøye sammen med hvor dyktig eller trent intervjueren er: ”Man lærer å bli en god intervjuer gjennom å intervjuer” (op.cit.:92). Etter hvert ble jeg mer avslappet i rollen. Jeg klarte å løsrive meg fra intervjuguiden, og dialogen ble friere. Intervjuguiden fungerte mer som en sjekkliste over samtaletemaene. Senere gikk jeg over til å intervjuer to og to venninner. Jeg opplevde denne situasjonen annerledes og kanskje mer tilfredsstillende. Mens jeg i

enkeltintervjuene spilte en mer aktiv, og i blant mer styrende rolle enn jeg egentlig ønsket, ga gruppeintervjuene rom for diskusjon og en større grad av refleksjon. Informantene virket tryggere i denne situasjonen.

Alle intervjuene er transkriberte. Ifølge Kvale (2002) finnes det ingen sann eller korrekt måte å transkribere på. Forskeren må velge den transkripsjonsformen som er nyttig for sin forskning. I arbeidet mitt har fokus ligget på innhold snarere enn form, derfor har det ikke vært nødvendig å transkribere alle ord lydrett. Sitatene er gjengitt ordrett, men i korrekt skriftlig form. Jeg har valgt å ta med småord og markere pauser der jeg føler det har vært viktig for tolkningen, eller for å gjengi en typisk ungdomsspråklig talemåte. Jeg har plukket ut sitater som jeg mener underbygger og eksemplifiserer tolkningene mine. I visse tilfeller gjengir jeg samtaler mellom to og to informanter. Jeg viser at det er en samtale ved å framstille teksten som en sammenhengende enhet. I andre tilfeller er sitater kortet ned, kanskje bare til ett eller noen få ord. Det jeg har lett etter i jentenes uttalelser, er først og fremst kollektive eller generelle mønstre i gruppene og ikke individuelle erfaringer. Når jeg ved noen anledninger uttaler meg i flertall og skriver for eksempel at *jentene* sier, eller *informantene* sier, er det fordi jeg i slike tilfeller mener at det finnes en overensstemmelse mellom informantenes fortolkninger. Bare der jeg ønsker å poengtere forskjeller i holdninger og oppfatninger hos jenter fra ulike bydeler, vil jeg opplyse om jentene er fra skole øst eller skole vest. Alle personnavn er endret, men jeg bruker fiktive norske navn der jentene som uttaler seg er norske, og tilsvarende utenlandske navn der jentene er minoritetsspråklige.

3.2.4 Kan vi stole på informantene?

Den type ordbruk som jeg er ute etter i denne undersøkelsen, blir gjerne betraktet som *uakseptabel språkbruk* i voksnes øyne. Jentene vet nøyaktig når det passer seg, og når det ikke passer seg, å bruke disse ordene. Det var derfor ikke like lett for alle å innvie meg som voksen i denne verdenen. Spesielt var det merkbart under enkeltintervjuene. Noen informanter snakket gjerne om *de andre*, og hvordan *de andre* bruker slike ord:

Jeg bruker ikke de ordene så mye jeg. Eller ..det hender kanskje, noen ganger, men ikke så mye. Mesteparten av folka her bruker sånne ord. Noen sier *hore* hele tiden (Amanda).

Hva angår spørreskjema sier svarene til Amanda noe annet. Ifølge besvarelsen er *hore* et ord Amanda bruker mye, i mange forskjellige situasjoner. I løpet av samtalen kom det imidlertid fram at hun nok bruker ord som *hore* og *bitch* en del, men at ordene virker så mye styggere når hun nå skal sitte og prate med meg om dem. Denne språkbruken oppfattes gjerne som *normoverskridende*, og informantene kan lett oppleve intervjusituasjonen som vanskelig. At jeg som intervjuer er kvinne, har nok vært en fordel i denne sammenhengen. For Østby (2005)²³ var det vanskelig å få innvandrertjenter til å snakke om ulike ords betydninger da han samlet inn materiale til *kebabordboka*. Jentene kjente til ordene, men de ønsket ikke å snakke om dem.

Mæhlum (1992:146) spør seg i hvilken grad vi kan stole på den informasjonen som kommer fram i en intervjusituasjon. Hun svarer at det er viktig å ha klart for seg at det informanten forteller, er en framstilling av hvordan noe *oppleves* å være. Det er ikke nødvendigvis en etterprøvbar gjengivelse av hvordan noe *egentlig* er. Som jeg allerede har nevnt, er formålet med det kvalitative forskningsintervjuet ”å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden” (Kvale 2002:21). Om informantene derimot gir en sann framstilling av sin virkelighetsforståelse, er det vanskelig å kontrollere. Jeg mener at det har vært en fordel for meg å være lærer i denne sammenhengen. Som lærer kjenner jeg ungdomsmiljøet og skolesituasjonen godt. Ifølge Nordenstam & Wallin (2002:28) er nettopp fortrolighet med elevenes skolesituasjon, og den verden de lever i, en forutsetning for at et kvalitativt intervju skal kunne gjennomføres på en god måte. Ulempen kan være at informantene kanskje retter seg for mye etter det de tror læreren vil høre. I dette tilfellet kjente jeg ingen av informantene, og de kjente ikke til meg fordi jeg hadde hatt permisjon året før. Det gjorde også at jeg ikke satt med en forutinntatt oppfatning av informantene som kunne ha påvirket tolkningen min.

²³ Informasjonen er gitt av forfatteren på et seminar i regi av UPUS (utviklingsprosesser i urbane språkmiljø) 28.11.05. Se også note 6.

Det hevdes, blant annet av Labov (1979), at vi ikke kan stole på rapportert språkbruk fordi innsamlingsmetodene, for eksempel intervjuet, kan ha påvirkning på språkbruken²⁴. Det gjelder ikke bare for fonem- og morfemnivået, men også for det leksikalske: "(...) även lexikala och syntaktiska liksom mer övergripande diskursiva mönster är naturligtvis en produkt av (deltagarnas uppfattning av) den aktuella talsituationens art" (Eriksson 1997:52). I min undersøkelse kan det være at informantene underrapporterer språkbruken fordi de synes det er pinlig å snakke om den foran en voksen, eller det kan være at de overrapporterer språkbruken fordi den gir en form for status i et bestemt miljø. At konteksten kan ha innvirkning på talen, kaller Labov for *the Observer's Paradox*: "[t]he aim of linguistic research in the community must be to find out how people talk when they are not being systematically observed: yet we can only obtain these data by systematic observation." (1979:209). Labov nevner gruppesamtalen som en mulig måte å unngå paradokset på. Jeg opplevde som nevnt gruppeintervjuet av to venninner som mest tilfredsstillende. Eriksson (1997:53) mener at i de tilfeller hvor gruppene er selvrekruttert og deltakerne kjenner hverandre godt, vil samtalen kunne bevege seg på et informelt nivå. Informantene mine var gode venner, og de virket komfortable i intervjusituasjonen. Intervjuet hadde en samtales form, og jentene diskuterte seg i mellom. De kunne være uenige og enige. De utfylte hverandre godt.

²⁴ Nina Berge Rudi (1999) mener derimot at det er råd å stole på rapportert språkbruk. Hun viser til en undersøkelse hun har gjort av talemålet til ungdom i Hallingdal og Gudbrandsdalen. Her samsvarte den rapporterte språkbruken i spørreskjemaet helt og holdent med den faktiske språkbruken slik den framsto i intervjuet.

4. Analyse

Spørreundersøkelsen, som ble gjennomført først, gir en oversikt over hvilke ord som brukes mest, i hvilken utstrekning ordene brukes og av hvem. Jeg vil starte med å presentere resultatene fra denne undersøkelsen. I andre del av kapitlet vil jeg med utgangspunkt i intervjumaterialet diskutere og prøve å oppnå en større innsikt i en språkbruk som jeg oppfatter som ganske kompleks (se kap. 2.3.4).

4.1 Presentasjon av kvantitative data

Mitt datamateriale består av 62 målinger fordelt på to skoler. Utvalget er dermed ikke stort nok til å kalles normalfordelt²⁵. Når jeg allikevel utfører parametriske tester (Student t -test) på et ikke-normalfordelt utvalg, er det fordi antallet informanter i utvalget er så stort at det nærmer seg normalfordelingen. Sentralgrenseteoremet, som er ett av de grunnleggende resultatene av statistisk teori (se Wiggen 1992:100), sier at dersom vi har et utvalg fra en antatt ikke-parametrisk populasjon, der vi altså ikke kan forvente normalfordeling, så nærmer vi oss normalfordeling hvis utvalget representerer over 30 individer. Tilnærmingen til normalfordeling blir større jo større utvalgsstørrelsen er. En t -test vil regne ut hvor sannsynlig det er at resultatene jeg kommer fram til, skyldes tilfeldige variasjoner i materialet. Jeg vil operere med et signifikansnivå på $p = .05$ (p = sannsynligheten). Det betyr at jeg godtar en sannsynlighet på 5 % for å gjøre feil av type 1, det vil si å forkaste en riktig nullhypotese. Det er viktig å huske på at selv om resultatet jeg får, ikke skulle være signifikant, er det mulig at det ville ha vært det dersom utvalget hadde vært større.

En måte å oppsummere en variabel på er å presentere prosentmessige frekvensfordelinger. Ved hjelp av frekvenstabeller vil jeg se hvordan verdier på variabelen *bosted* (Oslo øst og Oslo vest), fordeler seg i forhold til den andre variabelen, nemlig ordbruk. Resultatene illustreres med diagrammer.

Totalt har jeg altså 62 utfylte spørreskjemaer hvorav 33 av besvarelsene er fra skole øst, mens 29 av besvarelsene er fra skole vest. Svarprosenten er ikke 100% i alle tilfellene. Det skyldes at enkelte av informantene har misforstått spørsmålet eller unnlatt å svare. Ufullstendige svar er kodet som manglende (eng. *missing*) i analyseprogrammet. Frekvenstabellen nedenfor viser fordelingen av bosted og nasjonalitet²⁶ blant informantene:

Bosted	Frekvens	prosent	Gyldig prosent	Kumulativ prosent
Vest	29	46,8	46,8	46,8
Øst	33	53,2	53,2	100,0
Total	62	100,0	100,0	

Nasjonalitet	Frekvens	prosent	Gyldig prosent	Kumulativ prosent
Norsk	37	59,7	59,7	59,7
Ikke norsk	25	40,3	40,3	100,0
Total	62	100,0	100,0	

Tabell 1: Frekvensfordeling av bosted og nasjonalitet blant informantene.

4.1.1 Kartlegging av ordbruk

4.1.1.1 Hvilke ord brukes om jenter?

Hensikten med spørsmål 1 (*Hvilke av disse ordene brukes om jenter av elever på din skole?*) er å kartlegge hvilke negative ord som brukes om jenter på de ulike skolene. På spørreskjemaet (se vedlegg 3) listet jeg opp en rekke invektiver som jeg ba

²⁵ Normalfordelingen er en klokkeformet, symmetrisk kurve sentrert omkring variabelens middelerdi. En såkalt *standard normalfordeling* har gjennomsnittsverdi lik 0 og standardavvik lik 1 (Skog 1998:147).

²⁶ Nasjonalitet er kodet som norsk og ikke-norsk. Jeg sammenlikner ikke mellom hver enkel nasjonalitet

informantene ta stilling til. Ordene er slike jeg har hørt elever på skole øst bruke i forskjellige sammenhenger. Informantene skulle også opplyse om ordene brukes av *jenter* og /eller *gutter* eventuelt *ingen* eller *vet ikke*²⁷. Tabellen nedenfor viser prosentvis fordeling av både gutters og jenters bruk av invektiver på de ulike skolene:

	Total ²⁸ %	Øst %	Vest %	Jente øst %	Jente vest %	Gutt øst %	Gutt vest %
Hore	98,4	100	96,6	96,6	72,4	90,6	75,9
Bitch	98,4	100	96,6	93,8	86,2	56,3	82,8
Fitte	87,0	90,9	82,8	75,8	37,9	75,8	69,0
Kjerring	85,3	87,5	82,8	75,0	37,9	59,4	62,1
Lesbe	80,3	81,3	79,3	56,3	34,5	75,0	65,5
Hurpe	55,0	50,0	60,7	37,5	42,9	37,5	39,3
Kæbe	51,7	90,6	7,0	0,0	3,6	90,6	3,6
Ludder	51,6	56,3	46,4	34,4	32,1	53,1	28,6
Hoe	44,3	43,8	44,8	37,5	41,4	34,4	31,0
Tispe	43,4	46,9	39,3	34,4	28,6	31,3	25,0
Megge	38,3	25,0	53,6	21,9	28,6	15,6	35,7
Putta	26,7	46,9	3,6	37,5	3,6	37,5	0,0

Tabell 2: Prosentvis fordeling av gutters og jenters bruk av invektiver på skole øst og skole vest.

Ut fra tabellen kan vi lese at ordene *hore* og *bitch* er mest brukt på begge skolene. Disse ordene brukes av begge kjønn om jenter. Ifølge tabellen brukes ordene litt mer av jentene enn av guttene på skole øst. Også ordet *fitte* er mye brukt. Det ser ut som om ordet brukes vel så mye av jentene som av guttene på skole øst. På skole vest

²⁷ Dette er basert på jenters oppfatning av gutters språkbruk. Ingen gutter deltok i spørreundersøkelsen.

²⁸ Total %: Prosent av summen av informanter på begge skolene (skole øst og skole vest) som angir at invektivet brukes av elever om jenter på skolen.

Øst %: Prosent av informanter på skole 1 (øst) som angir at invektivet brukes av både jenter og gutter om jenter på skolen.

Jente øst %: Prosent av informanter på skole øst som angir at invektivet brukes av jenter om jenter på skolen.

Gutt øst %: Prosent av informanter på skole øst som angir at invektivet brukes av gutter om jenter på skolen.

For vest gjelder tilsvarende som for øst.

brukes ordene *hore* og *fitte* mest av guttene, mens *bitch* brukes ifølge informantene mest av jentene.

Ordet *kæbe* skiller seg ut. Som vi ser, er dette ordet mye brukt av gutter på skole øst, men det brukes ikke av jenter. Ordbruken er så å si er fraværende på skole vest. Det kan henge sammen med at ordets opprinnelse er berbisk. Det er naturlig at elevene på skole øst, som har et stort antall minoritetsspråklige elever, er større brukere av ord som er innlånt fra ulike fremmedspråk enn elevene på skole vest der omtrent samtlige elever er etnisk norske (se også kap. 2.2.3 om kebabnorsk). Ordet *kæbe*, som opprinnelig betyr *hore*, brukes i norsk sammenheng som et kompliment, i betydningen *bra dame, pen jente*³⁰. Det kan forklare hvorfor ordet bare brukes av gutter.

Put er også et låneord. Ordet er spansk og betyr igjen *hore*. *Put* brukes ifølge informantene ikke på skole vest i det hele tatt. På skole øst har ikke bruken av ordet *put* like stor utbredelse som ordet *kæbe*. *Put* brukes like mye av jenter som av gutter.

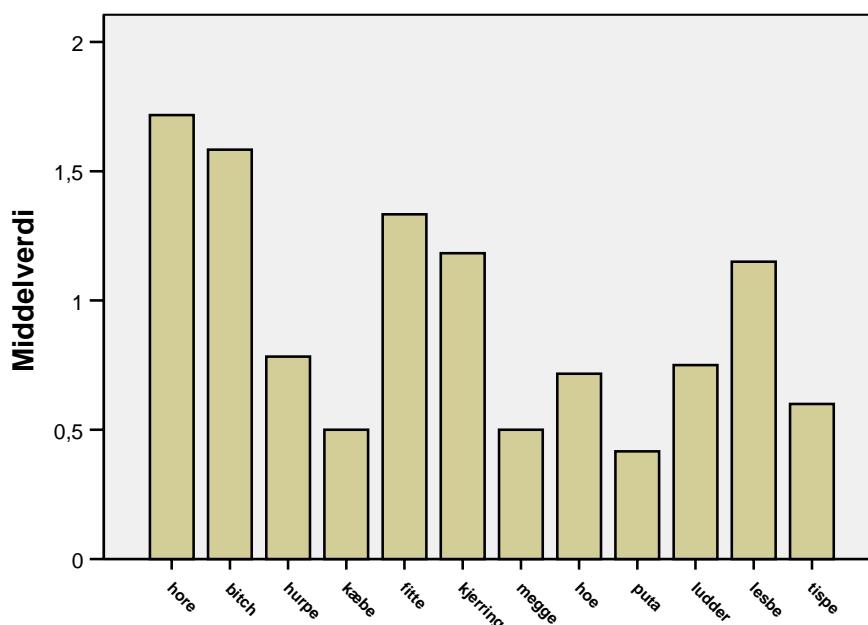
Hoe er et ord som brukes både av jenter og gutter, men som vi ser er ikke ordbruken videre utbredt på noen av skolene. Det er mest jenter på skole vest som bruker ordet. *Hoe*, som er en kortform av det engelske *whore*, er et direkte lån fra amerikansk slang (Østby 2005). *Rap* og *hip hop*-musikk kan være hovedkilden.

Kjerring og *lesbe* brukes av begge kjønn på begge skolene, men det kan se ut som at ordet *kjerring* brukes litt mer av jentene på skole øst, og omvendt litt mer av guttene på skole vest. *Lesbe* brukes mest av gutter både på skole øst og skole vest.

Hurpe, *ludder*, *tispe* og *megge* brukes av gutter og jenter på begge skolene, men ordene er ikke så mye brukt på noen av skolene. *Megge* og *hurpe* brukes mer på skole vest enn på skole øst.

Et totalt omfang av bruken av invektiver (både gutters og jenters bruk på begge skolene) er framstilt nedenfor. Her ser vi at ordene *hore* og *bitch* er mest brukt totalt:

³⁰ Informasjonen er gitt av informantene mine under intervjuene. Se også Østby (2005) og Aasheim (1995).

Figur 1: Oversikt over hvilke ord som brukes mest totalt.

Middelverdien er beregnet ut fra verdisettingen: gutters bruk = 1, jenters bruk = 1, begges bruk = 2.

4.1.1.2 Kjenner du til andre nedsettende ord som brukes om jenter?

Spørsmål 2 (*Kjenner du til andre nedsettende ord som brukes om jenter?*) er et åpent spørsmål og svarene er behandlet som kvalitative data. Her skulle informantene skrive ned andre aktuelle nedsettende ord om jenter. Flesteparten av disse tilleggsordene ble gitt av jenter på skole vest. Få av informantene på skole øst hadde skrevet noe her. Det kan være fordi jeg tok utgangspunkt i ord jeg hadde hørt bli brukt på skole øst da jeg laget ordlista³¹. Mange av ordene som informantene på skole vest bidro med, er navn på billigbutikker som Rema, Rimi, Bunnpris og Kiwi (kjøp kjapt, trygt og billig + jentas navn to ganger, som i reklamen). Ordene spiller nettopp på at varene er billige, det vil si at jenta er billig eller lett på tråden i overført betydning. Ordet *tøs* er ifølge informantene også mye brukt på vestkanten. Noen av ordene som brukes, er dessuten sammensetninger av to skjellsord som for eksempel *fittekjerring* og *fittehore*. Det kan være en måte å forsterke invektivet på.

³¹ Ordlista i spørsmål 1 på spørreskjemaet.

4.1.2 Om å bli kalt for hore, bitch og lignende.

4.1.2.1 Har du noen gang blitt kalt ett eller flere av disse ordene av ei jente?

Spørsmål 3 (*Har du noen gang blitt kalt ett eller flere av disse ordene av ei jente?*)

skal måle *om* eller *hvor ofte* informantene har blitt kalt ett eller flere av ordene fra ordlista i spørsmål 1 av andre jenter. For å ha noe å sammenlikne med, har jeg også spurt om og hvor ofte jentene har blitt kalt disse ordene av gutter (se spørsmål 4 i vedlegg 3). Tabellene nedenfor viser prosentvis fordeling over hvor ofte jentene på skole øst har blitt kalt de nevnte ordene av andre jenter (tabell 3) og av gutter (tabell 4), og hvor ofte jentene på skole vest har blitt kalt disse ordene av andre jenter (tabell 5) og av gutter (tabell 6):

	aldri	en gang	flere	ofte
hore	45,5%	12,1%	39,4%	3,0%
bitch	38,7%	16,1%	41,9%	3,2%
fitte	67,7%	6,5%	25,8%	,0%
kæbe	100,0%	,0%	,0%	,0%
ludder	100,0%	,0%	,0%	,0%
hoe	75,0%	9,4%	15,6%	,0%
lesbe	93,8%	,0%	6,3%	,0%
megge	100,0%	,0%	,0%	,0%
tispe	100,0%	,0%	,0%	,0%
kjerring	54,8%	22,6%	12,9%	9,7%
puta	71,0%	9,7%	16,1%	3,2%
hurpe	96,9%	3,1%	,0%	,0%

Tabell 3: Invektivbruk av jenter om jenter på skole øst.

	aldri	en gang	flere	ofte
hore	50,0%	18,8%	31,3%	,0%
bitch	71,0%	6,5%	22,6%	,0%
fitte	58,1%	12,9%	29,0%	,0%
kæbe	38,7%	25,8%	25,8%	9,7%
ludder	93,8%	6,3%	,0%	,0%
hoe	96,9%	3,1%	,0%	,0%
lesbe	84,4%	6,3%	9,4%	,0%
megge	100,0%	,0%	,0%	,0%
tispe	93,5%	6,5%	,0%	,0%
kjerring	84,4%	12,5%	,0%	3,1%
puta	93,8%	6,3%	,0%	,0%
hurpe	84,4%	12,5%	3,1%	,0%

Tabell 4: Invektivbruk av gutter om jenter på skole øst.

Jeg vil her kikke litt nærmere på de to mest brukte ordene, *hore* og *bitch*. Ut fra tabellene kan det se ut som ordene *hore* og *bitch* blir brukt litt mer om jenter av jenter enn av gutter om jenter på skole øst. 39.4 % (tabell 3) har for eksempel svart at de har blitt kalt *hore* av ei annen jente *flere ganger*. Tilsvarende har 31.3 % (tabell 4) svart at de har blitt kalt *hore flere ganger* av en gutt. Når det gjelder ordet *bitch*, har 41.9 % (tabell 3) svart at de har blitt kalt det av ei annen jente *flere ganger*, mens 22.6 % (tabell 4) mener at de har blitt kalt det av en gutt *flere ganger*. Dette resultatet stemmer overens med resultatet fra spørsmål 1. Her mente flertallet at *hore* og *bitch* brukes mest av jentene. Ser vi på tabell 5 og 6 er tendensen litt annerledes:

	aldri	en gang	flere	ofte
hore	71,4%	,0%	25,0%	3,6%
bitch	50,0%	3,6%	42,9%	3,6%
fitte	85,7%	3,6%	10,7%	,0%
kæbe	96,4%	,0%	,0%	3,6%
ludder	96,4%	3,6%	,0%	,0%
hoe	85,7%	,0%	14,3%	,0%
lesbe	92,9%	,0%	7,1%	,0%
megge	89,3%	7,1%	3,6%	,0%
tispe	96,4%	3,6%	,0%	,0%
kjerring	85,7%	3,6%	10,7%	,0%
puta	100,0%	,0%	,0%	,0%
hurpe	82,1%	,0%	17,9%	,0%

	aldri	en gang	flere	ofte
hore	25,0%	25,0%	46,4%	3,6%
bitch	32,1%	7,1%	53,6%	7,1%
fitte	71,4%	7,1%	21,4%	,0%
kæbe	100,0%	,0%	,0%	,0%
ludder	89,3%	7,1%	3,6%	,0%
hoe	71,4%	7,1%	21,4%	,0%
lesbe	67,9%	21,4%	10,7%	,0%
megge	85,7%	10,7%	3,6%	,0%
tispe	85,7%	7,1%	7,1%	,0%
kjerring	50,0%	17,9%	32,1%	,0%
puta	100,0%	,0%	,0%	,0%
hurpe	75,0%	7,1%	17,9%	,0%

Tabell 5: Invektivbruk av jenter om jenter på skole vest **Tabell 6:** Invektivbruk av gutter om jenter på skole vest.

På skole vest brukes ordene mest av gutter om jenter. 25.0 % mener at de har blitt kalt *hore* og 42.9 % at de har blitt kalt *bitch* flere ganger av ei jente (tabell 5), mens 46.4 % mener de har blitt kalt *hore* og 53.6 % at de har blitt kalt *bitch* av en gutt flere ganger (tabell 6). Dette sammenfaller ikke helt med resultatet fra spørsmål 1. Her hadde jentene oppgitt at *bitch* brukes mest av jentene.

Totalt sett kan det se ut som at jentene på skole øst er litt mer aktive i bruken av invektivene *hore* og *bitch* om andre jenter enn det jentene på skole vest er.

Variasjonene er imidlertid så små at de muligvis må regnes som tilfeldige utvalgsvariasjoner. En *t*-test basert på Likertskala og middelerdien av alle 12 invektivene viser at den totale bruken av de ulike ordene ikke er signifikant forskjellig på 5 prosent-nivå. [$P. (to\text{-}halet) = 0.166 > 0.05$]. Ut fra mine målinger kan vi altså ikke si at jenter på skole øst bruker disse ordene noe mer om hverandre enn jentene på skole vest gjør.

På spørreskjemaene har mange av jentene imidlertid kommentert at de ikke kan vite hva som blir sagt bak ryggen deres. Det er stor forskjell på å si slike ord direkte til noen, altså ansikt til ansikt, og det å kalle noen *hore*, *bitch* osv uten at vedkommende hører det. Ifølge jentene er det mer typisk at guttene er direkte i ordbruken. Jentene er mer tilbøyelige til å baksnakke.

4.1.2.2 Det verste ordet

Spørsmål 5 og 6 er åpne. Informantene skulle oppgi hvilket ord de synes er verst å bli kalt. De skulle også oppgi om de synes det er verst å bli kalt ordet av jenter eller av gutter og begrunne svaret sitt. Omtrent samtlige av jentene, både på skole øst og skole vest, synes *hore* er det verste ordet. Flertallet synes også det er verre å bli kalt dette av gutter enn av jenter. Nedenfor følger noen begrunnelser. Sitatene er hentet fra jenter på begge skolene, og de er gjengitt slik jentene har formulert dem:

Jeg synes det er verst å bli kalt *hore* av en gutt. Gutter mener det på en annen måte enn jenter. Jenter kaller hverandre *hore* på kjødd. Jeg føler at gutter mener det mer.

Gutt, fordi jenter som oftest bare sier det når de er sinte på deg. De mener det ikke på samme måten.

Det er verst når en gutt sier det, for når en jente sier det så kan hun jo også være det [*hore*]. Man kaller liksom ikke gutter for *hore*.

Det er helt klart verst å bli kalt det av en gutt. Fordi da kan andre gutter tro det samme, og du vil jo at guttene skal like deg. Hvis en jente kaller deg *hore*, så er det ofte fordi dere har kranglet, eller at hun er sjalu.

Det er verst å bli kalt det av en gutt, for alle jenter kan bli *horer*, men ikke gutter. Og hvis gutter kaller deg det, så er det fordi du likner på en!

Guttene er ofte mest direkte, så det er kanskje det som er verst. Jentene er mer til å baksnakke...og da er det ikke alltid man finner ut at man har blitt kalt det...

Verst av gutt fordi guttene ikke har noen forståelse for hvordan det føles å bli kalt *hore*.

Gutt. Jeg føler at det er litt mer personlig hvis en gutt sier det. Det er jo gutter man vil skal like en.

Gutt, fordi de ikke kan bli kalt det selv!

De viktigste argumentene som går igjen, er at gutter ikke kan kalles *hore*. Jentene mener at det ikke finnes noe tilsvarende ord for gutter, og dermed har jentene ingenting å ta igjen med. Det virker også som om jentene synes det er mer alvorlig når guttene sier det fordi det tross alt er viktigst å bli likt av guttene.

4.1.2.3 Årsaker

Spørsmål 7 (*Hvis du har blitt kalt et av/flere av disse ordene av ei jente, var det fordi..*) handler om hvilke grunner som kan ligge bak når jentene blir kalt slike ord.

Informantene skulle ta stilling til en liste med mulige årsaker og krysse av det de mente

passet: 1. *Fordi du har hatt mange kjærester.* 2. *På grunn av klesstilen din.* 3. *Fordi dere var uvenner.* 4. *Det var bare på tull.* 5. *En annen grunn.*

	uenig	enig
fordi du har hatt mange kjærester	100,0%	,0%
pga klesstilen din	93,9%	6,1%
dere var uvenner	63,6%	36,4%
spøk	24,2%	75,8%
annet	87,9%	12,1%

Tabell 7: Hvorfor jenter kalles hore på skole øst.

	uenig	enig
fordi du har hatt mange kjærester	93,1%	6,9%
pga klesstilen din	86,2%	13,8%
dere var uvenner	44,8%	55,2%
spøk	24,1%	75,9%
annet	93,1%	6,9%

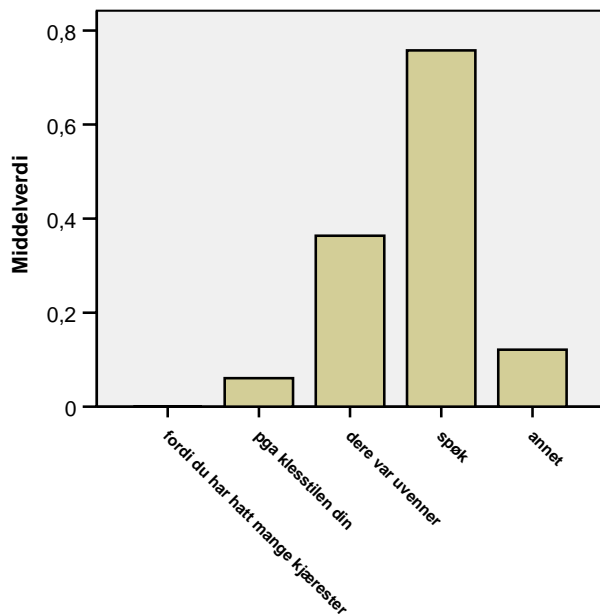
Tabell 8: Hvorfor jenter kalles hore på skole vest.

På skole øst ser vi at flertallet (75.8 %) mener at når de har blitt kalt ett eller noen av disse ordene av ei annen jente, har det vært på tull, som en spøk. Ingen mener at det har vært fordi de har hatt mange kjærester. En del (36.4 %) mener at det må ha vært fordi de var uvenner med jenta som sa det. Noen (6.1 %) mener at det har vært på grunn av måten de kler seg på, altså klesstil. 12.1 % har oppgitt *annen grunn*.

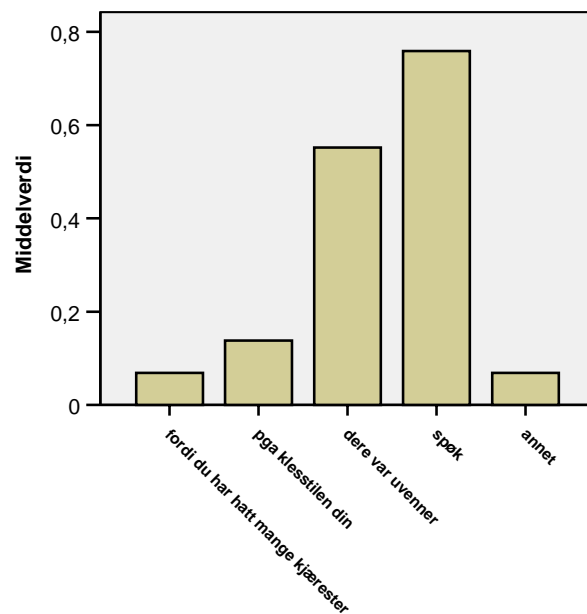
Også på skole vest mener flertallet (75.9 %) at det har vært en spøk når de har blitt kalt slike ord av ei annen jente. Noen få (6.9 %) mener de har blitt kalt *hore* fordi de har hatt mange kjærester. 13.8 % mener det har vært på grunn av klesstilen deres, og mange (55.2 %) mener at det var fordi de var uvenner med jenta som sa det. 6.9 % har oppgitt *annen grunn*.

Det er altså ikke så store svarforskjeller mellom skole øst og skole vest når det gjelder årsaker til hvorfor de blir kalt de ulike invective. Diagrammene nedenfor viser at flertallet av jentene, både på skole øst og på skole vest, mener at de har blitt kalt slike ord av andre jenter på tull eller fordi de har vært uvenner med vedkommende som har sagt det. At så mange har oppgitt *spøk* eller *fordi dere var uvenner*, kan henge sammen med at det gjerne er ved slike tilfeller jentene har hørt at ordene blir brukt.

Kommentarer om for mange kjærester eller klesstil blir nok heller gitt bak ryggen deres, altså som baksnakking (se kap. 4.2.2 om baksnakking og ryktespredning).

Figur 2: Hvorfor jenter kalles hore på skole øst.

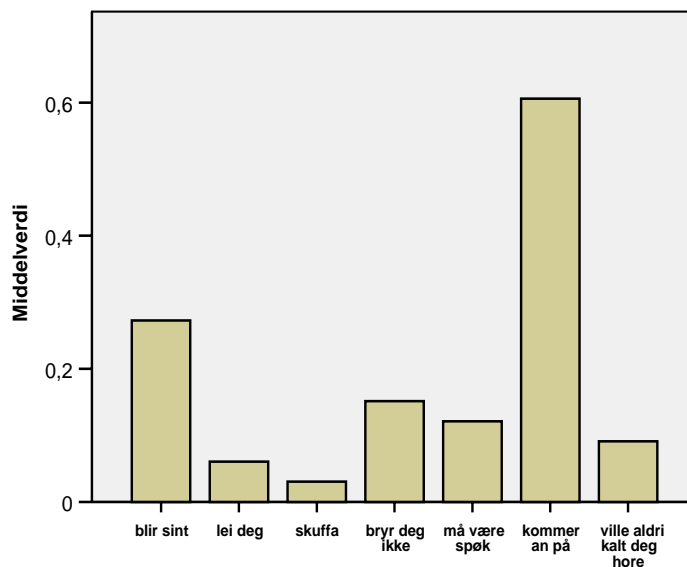
Figur 3: Hvorfor jenter kalles hore på skole vest.

Middelverdien er beregnet ut fra at hvert bekreftet svar på årsak får verdi 1, ellers 0.

4.1.2.4 Hvordan reagerer du hvis ei annen jente kaller deg *hore*?

Spørsmål 8 og 9 handler kun om det mest brukte og mest fryktede ordet, nemlig ordet *hore*. Hensikten med spørsmålene er å avdekke om jentene reagerer forskjellig på å bli kalt *hore* av ei annen jente (spørsmål 8) og på å bli kalt det av ei venninne (spørsmål 9). Også her skulle informantene ta stilling til en liste med alternativer og krysse av det som passet: 1. *Blir sint*. 2. *Blir lei deg*. 3. *Blir skuffet* 4. *Bryr deg ikke om det*. 5. *Tenker at det er en spøk*. 6. *Det kommer an på situasjonen*. 7. *Ei jente/ei venninne ville aldri kalt deg hore*. Tabellene og diagrammene nedenfor viser hva jentene har svart på skole øst.

	uenig	enig
blir sint	72,7%	27,3%
lei deg	93,9%	6,1%
skuffet	97,0%	3,0%
bryr deg ikke	84,8%	15,2%
må være spøk	87,9%	12,1%
kommer an på	39,4%	60,6%
ville aldri kalt deg hore	90,9%	9,1%

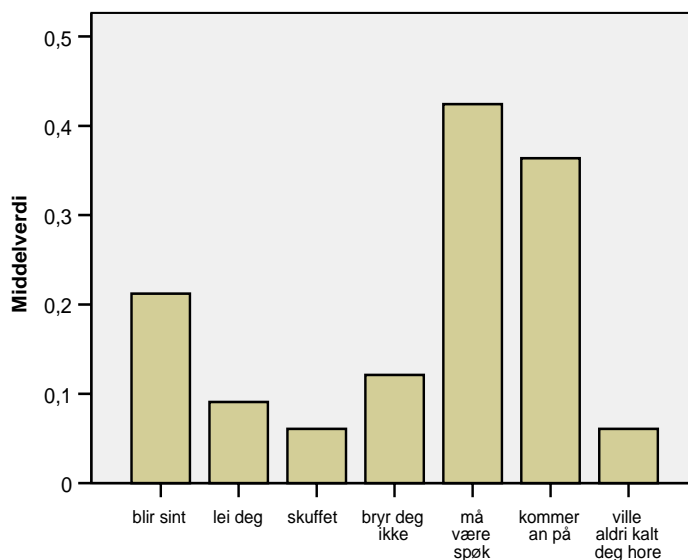

Tabell 9: Jenters reaksjoner ved skole øst på å bli kalt hore av ei annen jente.

Figur 4: Jenters reaksjoner ved skole øst på å bli kalt hore av ei annen jente.

Middelverdien er basert på følgende verdisetting for hvert svar: "enig" = 1, "uenig" = 0.

	uenig	enig
blir sint	78,8%	21,2%
lei deg	90,9%	9,1%
skuffet	93,9%	6,1%
bryr deg ikke	87,9%	12,1%
må være spøk	57,6%	42,4%
kommer an på	63,6%	36,4%
ville aldri kalt deg hore	93,9%	6,1%

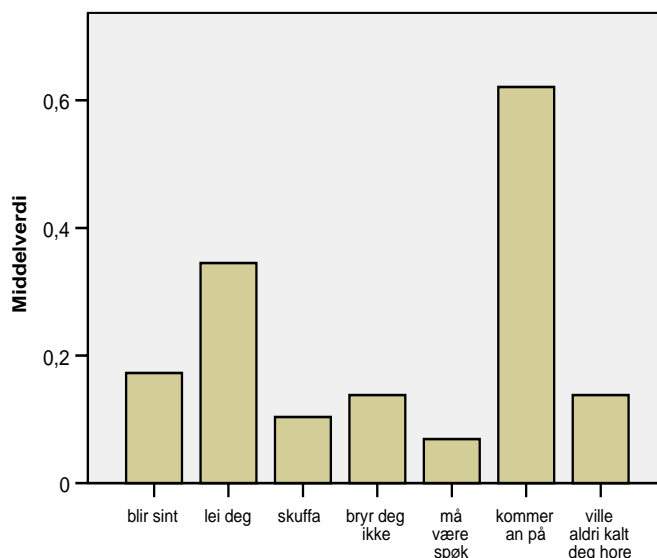
Tabell 10: Jenters reaksjoner ved skole øst på å bli kalt hore av ei venninne.

Figur 5: Jenters reaksjoner ved skole øst på å bli kalt hore av ei venninne.

Vi ser at informantene fra skole øst ikke reagere så veldig forskjellig på å bli kalt *hore* av ei annen jente og på å bli kalt det av ei venninne. Den største forskjellen ligger i alternativ 5. *Tenker at det er en spøk*. Her mener 42.4 % (tabell 10) at det må være en spøk når de blir kalt det av ei venninne, mens bare 12.1 % (tabell 9) mener at det må være en spøk når ei annen jente sier det. Flertallet (60.6 %) mener imidlertid at *det*

kommer an på situasjonen hvordan de skal reagere når ei annen jente sier *hore* til dem. 36.4 % mener at det er situasjonsbetinget når det handler om å bli kalt *hore* av ei venninne. Det er få som har svart at ei annen jente (9.1 %) eller ei venninne (6.1 %) *aldri* ville ha kalt dem *hore*. Tabellene og diagrammene nedenfor gir en oversikt over hva jentene på skole vest har svart:

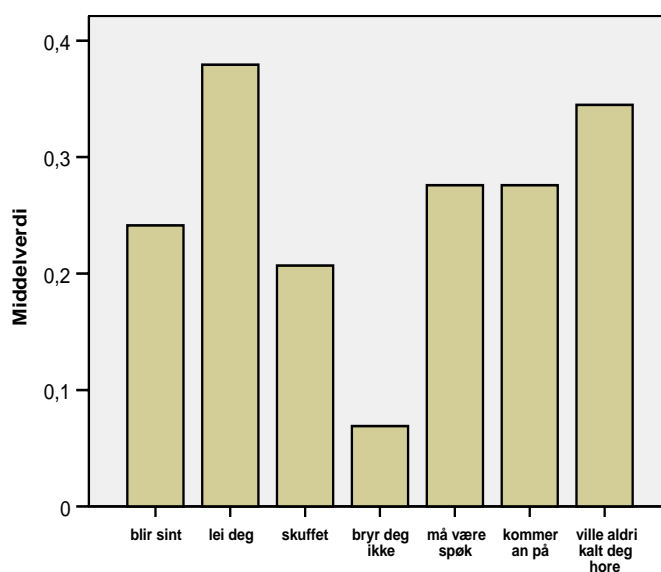
	uenig	enig
blir sint	82,8%	17,2%
lei deg	65,5%	34,5%
skuffet	89,7%	10,3%
bryr deg ikke	86,2%	13,8%
må være spøk	93,1%	6,9%
kommer an på	37,9%	62,1%
ville aldri kalt deg hore	86,2%	13,8%

Tabell 11: Jenters reaksjoner ved skole vest på å bli kalt *hore* av ei annen jente.

Figur 6: Jenters reaksjoner ved skole vest på å bli kalt *hore* av ei annen jente.

	uenig	enig
blir sint	75,9%	24,1%
lei deg	62,1%	37,9%
skuffet	79,3%	20,7%
bryr deg ikke	93,1%	6,9%
må være spøk	72,4%	27,6%
kommer an på	72,4%	27,6%
ville aldri kalt deg hore	65,5%	34,5%

Tabell 12: Jenters reaksjoner ved skole vest på å bli kalt *hore* av ei venninne.

Figur 7: Jenters reaksjoner ved skole vest på å bli kalt *hore* av ei venninne.

Tabellene viser oss at svarprosenten fra skole vest jevnt over er høyere på de fleste svaralternativene når det dreier seg om å bli kalt *hore* av ei venninne enn når det handler om å bli kalt det av ei annen jente. Det er altså flere som blir sinte, lei seg og skuffet hvis de blir kalt *hore* av ei venninne enn hvis de blir kalt det av ei annen jente. Men de største forskjellene ligger ifølge tabellene også her i alternativene *tenker at det er en spøk* og *kommer an på situasjonen*. Flere (27.6 %) mener at *det må være en spøk* når ei venninne sier det (tabell 12) enn når ei annen jente sier det (6.9 %, tabell 11). Som på skole øst, mener flertallet på skole vest (62.1 %) at *det kommer an på situasjonen* hvordan de reagerer når ei annen jente sier *hore*. 27.6 % har svart at *det kommer an på situasjonen* når ei venninne sier det.

Sammenlikner vi svarene fra jentene på skole øst og skole vest ser vi at de ikke er så veldig uenige i spørsmål 8, *Hvordan reagerer du hvis ei jente kaller deg hore*. Her ligger den største forskjellen i svaralternativet bli *lei seg*. Det er flere jenter fra skole vest (34.5 %) enn fra skole øst (6.1 %) som har svart at de ville blitt lei seg dersom de hadde blitt kalt *hore* av ei annen jente.

Når det gjelder spørsmål 9 (*Hvordan reagerer du hvis ei venninne kaller deg hore*), finnes det flere forskjeller i svarene fra de to skolene. Det er flere jenter fra skole vest (34.5 %) enn fra skole øst (6.1 %) som mener at det er utenkelig å bli kalt *hore* av ei venninne. Færre på skole øst blir lei seg og skuffet dersom de blir kalt *hore* av ei venninne. Det er også flere på skole øst enn på skole vest som mener at de ikke bryr seg, eller at det må være en spøk når venninnen kaller dem for *hore*. Årsaken til dette kan være at ordet *hore* brukes jevnt over hyppigere på skole øst enn på skole vest. Det er rett og slett et *vanligere* ord å bruke, også blant venner (se kap. 4.2.4 om ungdomssjargong).

4.1.3 Om å kalle noen for hore, bitch og lignende

4.1.3.1 Forskjellen på å snakke om og si direkte til

Spørsmål 10 og 11 handler om forskjellen på det å *omtale* en person med et ord som for eksempel *hore*, og det å si et slikt ord *direkte* til en person. Da jeg gjennomførte en pilottest før selve undersøkelsen, ble viktigheten av denne forskjellen påpekt av

informantene mine (se kap. 3.2.3.1 og kap. 4.1.2.1). Som vi skal se, har denne distinksjonen hatt mye å si for resultatet.

Spørsmål 10

På spørsmål 10 skulle informantene krysse av på en Likertskala fra 1-4 (aldri, en gang, flere ganger, ofte) om de selv *har kalt ei annen jente et av /flere av disse ordene*³², altså sagt det *direkte* til henne. Tabellene nedenfor viser prosentvis fordeling av jentenes bruk av invektiver *direkte* til ei annen jente:

	aldri	en gang	flere ganger	ofte
hore	36,4%	21,2%	30,3%	12,1%
bitch	18,8%	25,0%	43,8%	12,5%
hurpe	78,1%	9,4%	9,4%	3,1%
kæbe	96,9%	,0%	3,1%	,0%
fitte	46,9%	15,6%	21,9%	15,6%
kjerring	43,8%	21,9%	21,9%	12,5%
megge	96,9%	3,1%	,0%	,0%
hoe	62,5%	12,5%	25,0%	,0%
puta	71,9%	6,3%	18,8%	3,1%
ludder	87,5%	3,1%	6,3%	3,1%
lesbe	68,8%	18,8%	12,5%	,0%
tispe	87,5%	6,3%	6,3%	,0%

Tabell 13: Svarfordeling av jenters bruk av invektiver direkte til andre jenter på skole øst.

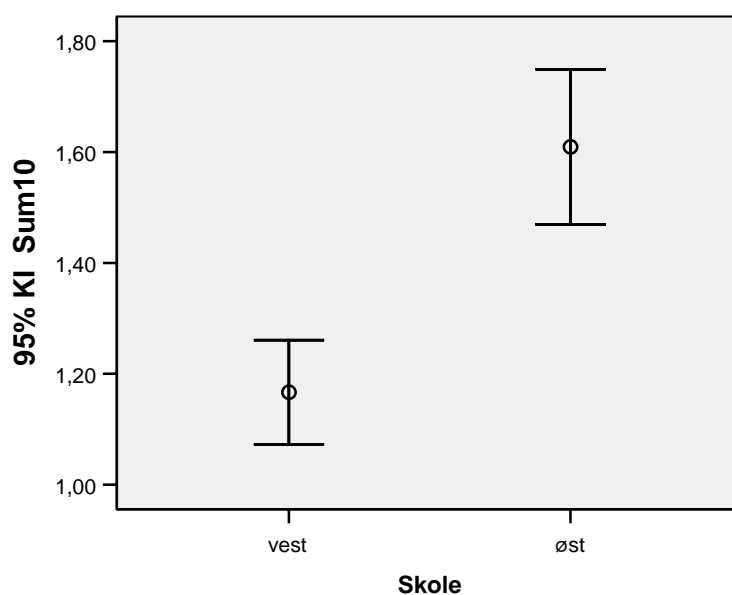
	aldri	en gang	flere ganger	ofte
hore	72,4%	13,8%	13,8%	,0%
bitch	65,5%	17,2%	13,8%	3,4%
hurpe	96,6%	3,4%	,0%	,0%
kæbe	100,0%	,0%	,0%	,0%
fitte	93,1%	3,4%	3,4%	,0%
kjerring	62,1%	27,6%	10,3%	,0%
megge	93,1%	6,9%	,0%	,0%
hoe	89,7%	,0%	6,9%	3,4%
puta	100,0%	,0%	,0%	,0%
ludder	100,0%	,0%	,0%	,0%
lesbe	96,6%	3,4%	,0%	,0%
tispe	96,6%	,0%	3,4%	,0%

Tabell 14: Svarfordeling av jenters bruk av invektiver direkte til andre jenter på skole vest.

Som vi ser, er det betydelige forskjeller i svarprosentene på bruken av samtlige ord mellom skole øst og skole vest. Jentene på skole øst har jevnt over sagt de nevnte ordene direkte til ei annen jente *mer* enn jentene på skole vest. Ser vi nærmere på for eksempel ordet *hore*, har hele 30.3% av jentene fra skole øst oppgitt at de har sagt dette *direkte* til ei annen jente *flere ganger*. 13.8 % av jentene på skole vest har gjort tilsvarende. 43.8 % av jentene på skole øst har sagt *bitch* direkte til ei annen jente *flere ganger*, mens 13.8 % av jentene på skole vest har gjort det samme.

³² Ordene fra ordlista i spørsmål 1.

En t -test basert på middelverdien av samtlige ord i tabellen viser at bruken av invektiver på skolene er signifikant forskjellige på 5 % nivå. [$P.(to\text{-}halet) = 0.000$]. Det bekrefter at det er flere jenter på skole øst enn på skole vest som har sagt disse invektivene *direkte* til ei annen jente. Bildet i figur 8 viser at konfidensintervallene ikke overlapper hverandre. Vi har med andre ord påvist at det er en signifikant forskjell mellom jentene i øst og jentene i vest når det gjelder å benytte invektiver *direkte* til ei annen jente:

Figur 8: Konfidensintervallene overlappes ikke. Det er en signifikant forskjell mellom jenter fra skole øst og jenter fra skole vest når det gjelder å benytte *invektiver* direkte til ei annen jente.

Sum 10 = $1/12$ [summen av middelverdiene av samtlige 12 invektiver i spm. 10]. Middelverdiene er basert på følgende verdisetting: "aldri" = 1, "en gang" = 2, "flere ganger" = 3, "ofte" = 4.

Alle jentene på skole vest er såkalte etnisk norske. På skole øst er de etnisk norske elevene i mindretall (8 mot 24). Kan vi dermed tenke oss at den signifikante forskjellen vi har funnet kan knyttes til etnisitet? At jenter med minoritetsspråklig bakgrunn er mer *direkte* i språkbruken enn de etnisk norske? Dersom vi tar for oss kategoriene norsk-ikke norsk på skole øst, ser vi at det her *ikke* er en signifikant forskjell på 5 % nivå [$P.(to\text{-}halet) = 0.243 > 0.05$] når vi ser på samtlige ord og [$P.(to\text{-}halet) = 0.122 > 0.05$] for de 4 mest anvendte invektivene. Det er dermed ikke noe som tilsier at det er noen forskjell mellom de etnisk norske jentenes og de minoritetsspråklige jentenes bruk av invektiver når det handler om *direkte* konfrontasjon på skole øst. Mye tyder på

at dette heller er en språklig praksis som kan knyttes til et miljø i Oslo øst. Det er allikevel ikke utenkelig at det minoritetsspråklige miljøet er med og påvirker språkbruken. Jeg vil gå nærmere inn på dette i den kvalitative analysedelen.

Spørsmål 11

På spørsmål 11 skulle informantene krysse av på en liknede Likertskala fra 1-4 (aldri, en gang, flere ganger, ofte) om de selv har *omtalt* ei annen jente med de samme ordene som i spørsmål 10. Tabellene nedenfor viser svarfordelingen i prosent for hvert ord:

	aldri	en gang	flere ganger	ofte
hore	27,3%	21,2%	39,4%	12,1%
bitch	21,9%	21,9%	50,0%	6,3%
hurpe	84,4%	9,4%	6,3%	,0%
kæbe	96,9%	3,1%	,0%	,0%
fitte	56,3%	12,5%	25,0%	6,3%
kjerring	59,4%	12,5%	18,8%	9,4%
megge	93,8%	6,3%	,0%	,0%
hoe	68,8%	12,5%	15,6%	3,1%
puta	84,4%	6,3%	3,1%	6,3%
ludder	87,5%	6,3%	3,1%	3,1%
lesbe	71,9%	18,8%	9,4%	,0%
tispe	93,8%	3,1%	3,1%	0%

Tabell 15: Svarfordeling når det gjelder jenters bruk av invektiver *om* andre jenter på skole øst.

	aldri	en gang	flere ganger	ofte
hore	41,4%	20,7%	34,5%	3,4%
bitch	17,2%	13,8%	62,1%	6,9%
hurpe	85,7%	7,1%	7,1%	,0%
kæbe	100,0%	,0%	,0%	,0%
fitte	89,7%	6,9%	,0%	3,4%
kjerring	48,3%	17,2%	31,0%	3,4%
megge	93,1%	6,9%	,0%	,0%
hoe	79,3%	,0%	17,2%	3,4%
puta	100,0%	,0%	,0%	,0%
ludder	96,6%	3,4%	,0%	,0%
lesbe	62,1%	20,7%	17,2%	,0%
tispe	96,6%	,0%	3,4%	,0%

Tabell 16: Svarfordeling når det gjelder jenters bruk av invektiver *om* andre jenter på skole vest.

Vi ser at prosentfordelingen på de som har *omtalt* ei annen jente med ett eller flere av de aktuelle ordene er forholdsvis jevnt fordelt på begge skolene. Litt flere jenter på skole øst har oppgitt at de har sagt *hore* om ei jente *flere ganger* enn på skole vest [$P.(to\text{-}halet) = 0.157 > 0.05$], mens litt flere jenter fra skole vest i forhold til skole øst har benyttet ordene *bitch* og *kjerring* [$P.(to\text{-}halet) = 0.490 > 0.05$]. T-tester viser at ingen av forskjellene er store nok til å være signifikante på 5 % nivå.

Vi kan altså konkludere med at jentene på skole øst og jentene på skole vest omtaler andre jenter med disse ordene omtrent like mye. Det mest interessante funnet er den signifikante forskjellen som finnes i den konfronterende bruken av invektivene. Det er flere jenter på skole øst enn på skole vest som har sagt *hore* osv direkte til andre jenter. Dette funnet er interessant også fordi det stemmer overens med andre liknende studier (se for eksempel Hughes 1992, Eder 1990). Vi har derimot ikke belegg for å påstå at

det er noen forskjell i språkbruken mellom de etnisk norske jentene og de minoritetsspråklige jentene på skole øst. Det vi ser er altså en mulig forskjell mellom øst og vest. Det er viktig å merke seg at de etnisk norske jentene er i mindretall på skole øst. Det kan tenkes at resultatet ville ha sett annerledes ut dersom utvalget hadde vært større.

4.1.3.2 Når brukes ordet *hore*?

Spørsmål 12 og 13 skal avdekke ved hvilke *anledninger* jentene bruker ordet *hore* om *ei annen jente* (spørsmål 12) og om *ei venninne* (spørsmål 13).

Spørsmål 12

På spørsmål 12 skulle informantene ta stilling til 7 ulike årsaker: 1. *Hvis du får høre at hun har "slengt dritt om deg"*. 2. *Hvis hun prøver å sjekke opp kjæresten din*. 3. *Hvis hun prøver å sjekke opp en du er interessert i*. 4. *Hvis hun har vært sammen med mange gutter*. 5. *Hvis hun går utfordrende kledd*. 6. *Hvis du får vite at hun har spredd rykter om deg*. 7. *Du kunne aldri ha kalt noen for hore*.

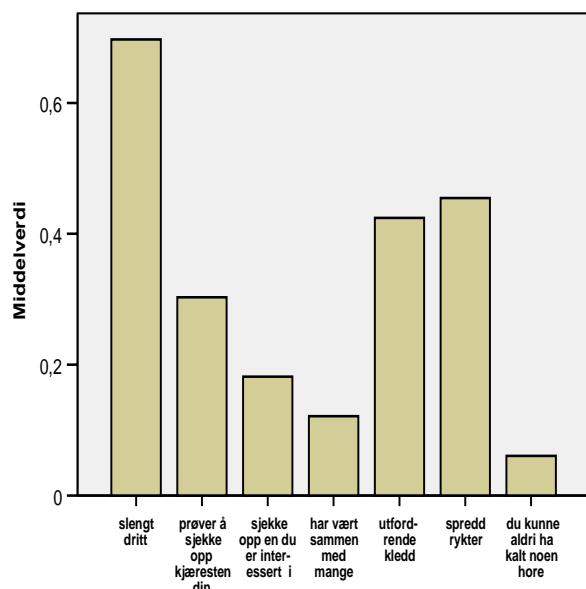
Tabellene og diagrammene nedenfor viser prosentvis svarfordeling for hver påstand for skole øst og skole vest:

	uenig	enig
slengt dritt	30,3%	69,7%
prøver å sjekke opp kjæresten din	69,7%	30,3%
sjekke opp en du er interessert i	81,8%	18,2%
har vært sammen med mange	87,9%	12,1%
utfordrende kledd	57,6%	42,4%
spredd rykter	54,5%	45,5%
du kunne aldri ha kalt noen hore	93,9%	6,1%

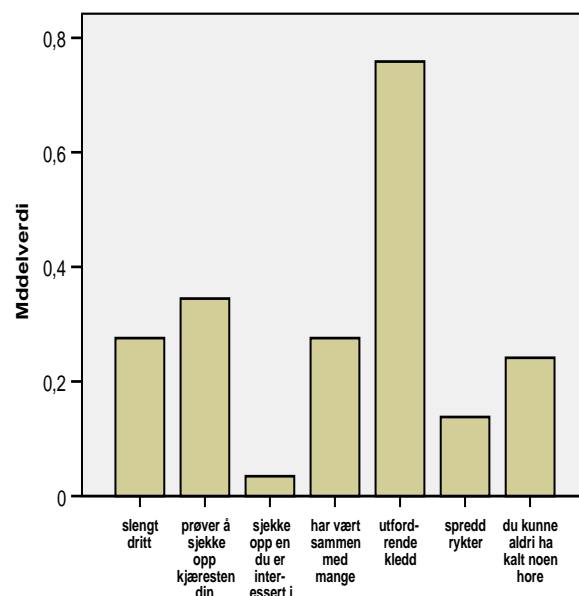
Tabell 17: De vanligste årsakene til at jenter på skole øst kaller andre jenter hore.

	uenig	enig
slengt dritt	72,4%	27,6%
prøver å sjekke opp kjæresten din	65,5%	34,5%
sjekke opp en du er interessert i	96,6%	3,4%
har vært sammen med mange	72,4%	27,6%
utfordrende kledd	24,1%	75,9%
spredd rykter	86,2%	13,8%
du kunne aldri ha kalt noen hore	75,9%	24,1%

Tabell 18: De vanligste årsakene til at jenter på skole vest kaller andre jenter hore.

Figur 9: De vanligste årsakene til at jenter på skole øst kaller andre jenter *hore*.

Figur 10: De vanligste årsakene til at jenter på skole vest kaller andre jenter *hore*.

Vi ser at det er færre av jentene på skole øst (6.1 %) enn på skole vest (24.1 %) som mener at de *aldri* kunne ha kalt ei annen jente for *hore*. Med andre ord er det altså flere jenter på skole øst enn på skole vest som kunne ha kalt ei jente dette ordet. Vi ser også at årsakskriteriene varierer litt. Flertallet på skole øst (69.7 %) mener at de kunne ha kalt ei jente *hore* dersom de hadde fått høre at jenta hadde slengt dritt om dem, altså snakket stygt om dem, eller dersom hun hadde spredd rykter om dem (45.5 %). På skole vest mener flertallet (75.9 %) at de kunne ha kalt ei jente for *hore* dersom vedkommende hadde vært utfordrende kledd (for eksempel kort skjørt, bar mage, utringet genser). Flere jenter fra skole vest (27.6 %) enn fra skole øst (12.1 %) kunne ha kalt ei jente *hore* hvis hun hadde vært sammen med mange gutter. 13.8 % på skole vest mot 45.5 % på skole øst mener at de kunne ha kalt jenta for *hore* dersom hun hadde spredd rykter om dem. Omtrent like mange fra hver skole (drøyt 30 %) har oppgitt at de kunne ha kalt jenta *hore* dersom hun hadde prøvd å sjekke opp kjæresten deres, men flere på skole øst (18.2 %) enn på skole vest (3.4 %) kunne ha sagt det dersom vedkommende hadde prøvd å sjekke opp en de var interessert i.

Oppsummerer vi, ser vi at jentene på skole øst hovedsakelig kaller noen for *hore* dersom de får høre at vedkommende har snakket stygt (slengt dritt) om dem. På skole vest brukes ordet mest for å kommentere klesstil. Dette funnet kan muligvis være én forklaring på den signifikante forskjellen som ble avdekket i spørsmål 10. Her så vi at flere jenter på skole øst enn på skole vest ville sagt *hore direkte* til ei annen jente. Dersom jentene får høre at ei annen jente har sagt noe stygt om dem, konfronterer de jenta med dette. Jeg vil komme tilbake til dette i det kvalitative analysekapitlet.

Spørsmål 13

Hensikten med spørsmål 13 er finne ut ved hvilke anledning jentene bruker ordet *hore* om *ei venninne*. Også her skulle informantene ta stilling til en rekke årsaker: 1. *Hvis hun har ødelagt en genser hun har lånt av deg.* 2. *Hvis hun prøver å sjekke opp kjæresten din.* 3. *Hvis hun prøver å sjekke opp en du er interessert i.* 4. *Hvis du får høre at hun har slengt dritt om deg.* 5. *Det er et helt vanlig ord som du og venninna di ofte kaller hverandre som venner.* 6. *Hvis du får høre at venninna di har spredd rykter om deg.* 7. *Du kunne kalt henne hore, men bare på spøk.* 8. *Hvis du synes venninna di går for utfordrende kledd.* 9. *Hvis hun bytter kjæreste ofte.* 10. *Du kunne aldri kalt venninna di hore.*

	uenig	enig
ødelagt genser	87,9%	12,1%
prøver å sjekke opp kjæresten din	78,8%	21,2%
sjekke opp en du er interessert i	87,9%	12,1%
har slengt dritt	78,8%	21,2%
vanlig ord dere kaller hverandre	63,6%	36,4%
hvis hun har spredd rykter	84,8%	15,2%
bare på spøk	51,5%	48,5%
utfordrende kledd	93,9%	6,1%
byter kjæreste ofte	87,9%	12,1%
kunne aldri kalt ei venninne hore	63,6%	36,4%

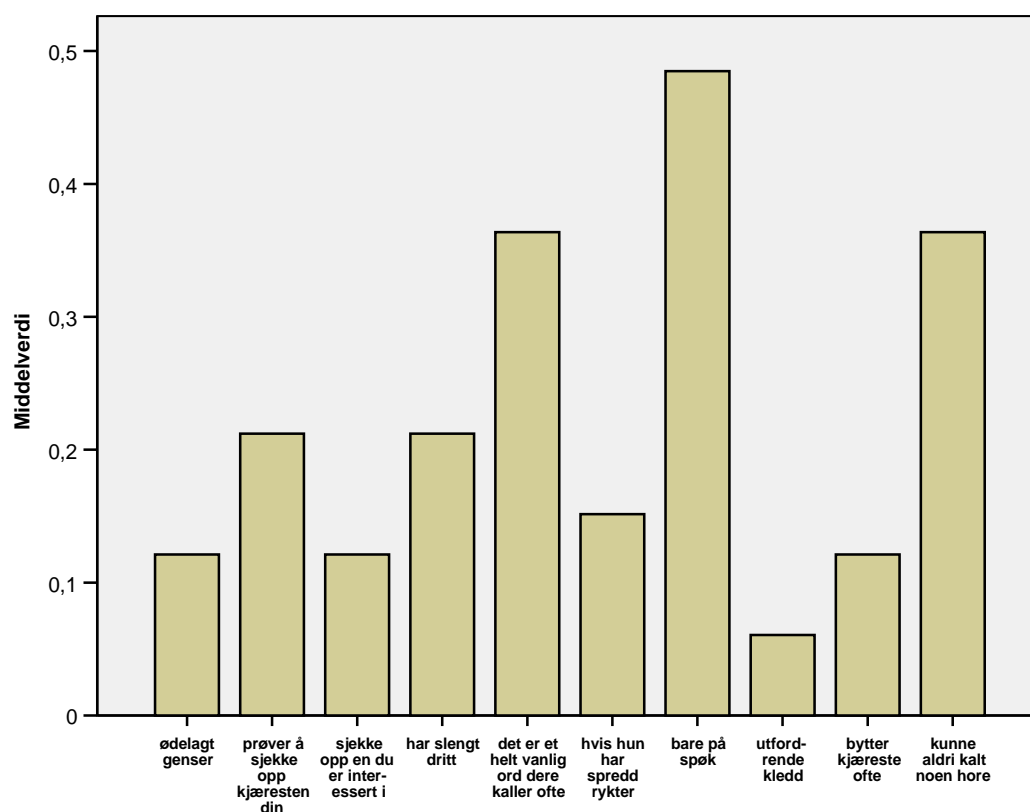
Tabell 19: De vanligste årsakene til at jenter på skole øst kaller andre jenter *hore*.

	uenig	enig
ødelagt genser	100,0%	,0%
prøver å sjekke opp kjæresten din	82,8%	17,2%
sjekke opp en du er interessert i	96,6%	3,4%
har slengt dritt	93,1%	6,9%
vanlig ord dere kaller hverandre	89,7%	10,3%
hvis hun har spredd rykter	89,7%	10,3%
bare på spøk	62,1%	37,9%
utfordrende kledd	89,7%	10,3%
byter kjæreste ofte	100,0%	,0%
kunne aldri kalt ei venninne hore	44,8%	55,2%

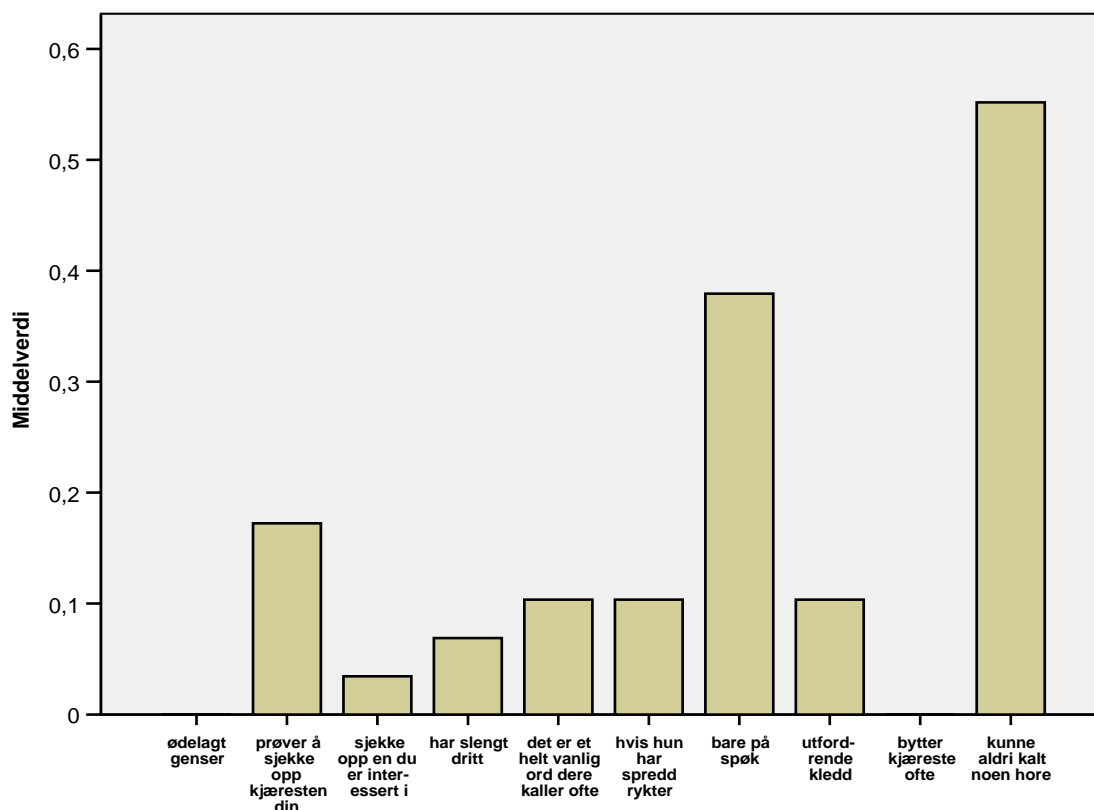
Tabell 20: De vanligste årsakene til at jenter på skole vest kaller andre jenter *hore*.

Vi ser at mange (55,2 %) på skole vest *aldri* kunne ha kalt *ei venninne* for *hore*. Det er også ganske mange (36,4 %) på skole øst som ikke heller kunne ha gjort dette. Blant

de som kunne ha gjort det, mener de fleste, både på skole øst (48.5 %) og på skole vest (37.9%), at det hadde vært på tull, altså som en *spøk*. Så mange som 36.4 % av jentene på skole øst mener for øvrig at *hore* er et helt vanlig ord som de ofte kaller hverandre. Bare 10.3% på skole vest er enig i det. At venninna bytter kjæreste ofte, går utfordrende kledd, prøver å sjekke opp en gutt av felles interesse eller har ødelagt en genser hun har lånt, er det færre som mener er en god nok grunn for å kalle henne *hore*, både på skole øst og skole vest. Få fra skole vest (10.3 %) ville dessuten ha kalt venninna si *hore* selv om hun hadde spredd rykter om dem. Litt flere (15.2 %) ville ha gjort det på skole øst. Hvis venninna hadde prøvd å sjekke opp kjæresten deres, ville 21.2 % på skole øst og 17.2 % på skole vest ha kalt henne *hore*.

Figur 11: De vanligste årsakene til hvorfor jentene på skole øst kaller venninna si for hore.

Figur 12: De vanligste årsakene til hvorfor jentene på skole vest kaller venninna si for hore.

Vi kan konkludere med at flertallet av jentene totalt mener at de kunne ha kalt ei venninne for hore *på spøk*. Sammenlikner vi med funnene fra spørsmål 9 (*Hvordan reagerer du hvis ei venninne kaller deg hore?*), ser vi at resultatene er sammenfallende. Her mente også flertallet at det må være en spøk når de blir kalt *hore* av ei venninne. Jeg ser i ettertid at kategorien *spøk* også burde ha vært med i spørsmål 12.

4.1.4 Oppsummering

Denne undersøkelsen har vist oss at bruken av invektiver blant jenter om andre jenter er ganske utbredt både i bydel Grorud og i bydel Vestre Aker. Ordene *hore* og *bitch* er mest brukt. Ordet *hore* er dessuten det mest fryktede ordet, og det er absolutt verst å bli kalt det av en gutt. Vi har også sett at jentene reagerer litt forskjellig på å bli kalt *hore* av ei annen jente og på å bli kalt det av ei venninne. Flesteparten mener at det må være en spøk når de blir kalt *hore* av ei venninne og blir ikke videre lei seg. Hvis ei annen jente kaller dem *hore*, er det situasjonsbetinget hvordan de reagerer.

Totalt sett kan det se ut som at jentene fra skole øst er mer aktive i bruken av invektiver om og til sine medsøstre enn jentene fra skole vest, men denne forskjellen er så liten at vi ikke kan tillegge den for stor betydning. Det kan imidlertid virke som om ordene brukes litt forskjellig på de to ulike skolene. På skole øst er det vanligst å kalle ei jente for *hore* dersom hun har snakket stygt om noen eller har spredd rykter om noen. På skole vest er det derimot mer vanlig å kalle ei jente *hore* dersom hun er for utfordrende kledd. Vi har funnet at det er et signifikant større antall jenter på skole øst som har bruker invektiver *direkte* til ei annen jente enn hva som er tilfelle på skole vest. Det virker som det er mer utbredt at venninner kaller hverandre *hore* på skole øst enn på skole vest. Flere av jentene på skole øst mener nemlig at *hore* er et helt vanlig ord som venninner ofte kaller hverandre.

4.2 Presentasjon av kvalitative data

Spørreundersøkelsen har gitt oss et bilde av hvilke ord jentene bruker, ordbrukens omfang og brukskontekst. I dette kapitlet er det jentenes egen forståelse av ordbruken, spesielt bruken av ordet *hore*, som er analysens fokus. Med henvisning til relevante resultat fra spørreundersøkelsen vil jeg her gå nærmere inn på hvordan jentene forholder seg til og bruker ordene. Vi skal se på hvordan språkbruken kan knyttes til konstruksjonen av kjønn og til noe jeg vil kalle en *ungdomsspråklig praksis* (jf kap. 2.3.4).

4.2.1 Hvordan konstruerer vi kjønn?

Jeg har vært inne på tidligere at kjønn (gender) kan betraktes som en sosial kategori i tillegg til å være en biologisk kategori. Begrepet *doing gender* (West & Zimmerman 1987, jf også kap. 2.1.3) belyser hvordan vi som individ selv er med på å skape og opprettholde det sosiale kjønn, *gender*, gjennom sosiale handlinger. Kvinners og menns ulikhet beror på hvordan et gitt samfunn definerer kjønn og kjønnets egenskaper: "Gender konstrueras i olika samhällsinstitutioner på makronivå" (Nordenstam 1998:34). Samtidig bidrar individet i kjønnskonstruksjonen gjennom tale og handling på mikronivå.

De ulike kjønnskategoriene kvinne og mann eller jente og gutt, har forskjellige normer knyttet til seg som forteller hvordan vi skal oppføre oss for å opptre som *riktige* og *normale* kvinner og menn eller jenter og gutter. Vi konstruerer kjønn ved å følge disse normene. Ifølge Lundgren (1993) er det snakk om et *livslangt kjønnskonsitueringsprosjekt*. Dette prosjektet går ut på at ”hvert enkelt medlem av en kjønns ”klasse” *kontinuerlig* er beskjeftiget med å lære, tilpasse seg og utvikle holdepunkter, rammer og grunnregler for å leve i samsvar med – eller bryte med – gjeldende kulturelle forventninger og normer for kjønn” (op.cit.:191). Normene fungerer altså regulerende og legger premissene for hvordan vi skal handle. Men normene er ikke stabile. De er kontekst- og kulturavhengige, og de kan endre seg over tid. Velger vi å bryte normene, kan det skape reaksjoner og motstand hos omgivelsene.

Vår forståelse av verden formes gjennom språket. Det er gjennom språket vi konstruerer den sosiale realiteten. Språket uttrykker holdninger til blant annet kjønn og bidrar dermed i utviklingen av vår kjønnsidentitet:

Our social relationships, the way girls and boys see each other, are formed through language. It is through language that we express and reinforce power relationships and organize our political and institutional systems. It is through language that we make sense of gender relationships (Lees 1993:6).

Skjellsordene som jeg fokuserer på i denne undersøkelsen, har alle et innhold som indikerer hvordan vi mener kvinner og jenter bør oppføre seg. Ordene *hore*, *ludder*, *Rimi*, *Rema* osv. viser for eksempel at idealoppførselen hos kvinner og jenter er koplet til seksuell tilbakeholdenhet. Samtidig er ordet *lesbe* like fryktet fordi det betyr at jentene ikke er attraktive for guttene. Utdragene nedenfor viser hvordan jentene skiller mellom ulike ords betydninger:

Bitch er å være litt sånn ond, eller en person som er selvopptatt. Når noen sier *bitch* betyr det: Du er ingen snill person, du bryr deg ikke om andre, mens *hore*...*hore* er helt annerledes. Det er et mye sterkere ord. Det betyr mer. Hvis du er *hore* da er du billig, at du ligger rundt (Serah).

Jeg synes *bitch* er bedre, mildere enn *hore* på en måte. Når du er *bitch* så vet du liksom hva du vil. Du driter litt i andre (Sandra).

Pia: Vi bruker mest *hoe* og *bitch*. *Hore* er liksom det sterkeste ordet du kan bruke. Hvis du sier *hore* så er det... der går grensen. **Johanne:** Ja *hore*, da er du liksom sånn ekkel, da er du horete, det er ekkelt. *Hoe* det er mer slang. Det betyr jo *hore* det og, men det har likevel en annen betydning. *Hoe* er sånn som rapperne bruker; "yeah, you can find me with the finest hoes" og sånn. Det skal bety noe fint. Og jenterapperne sier ikke I'm not a hoe, da sier de heller I'm not a whore eller noe sånt. Men de sier ofte I'm a hoe. *Hoe* blir sett på som litt kul dame! **Pia:** *Lesbe*, da er du stygg. Da er du sånn som ikke bryr deg om hvordan du ser ut, eller er sur.

Kæbe er det mest gutter som bruker. Det er sånn at hvis de ser en fin jente, så sier de å, se den kæba! Det blir brukt positivt. Jeg liker ikke å bli kalt det. Når gutter sier det til meg så sier jeg: Ikke kall meg det ordet. Da sier de [guttene] at det er bra da, at det ikke er noe farlig med det ordet. Men *kæbe* betyr *hore*, så egentlig så sier de: Sjekk hu fine hora! Det er bare veldig stygt å si det. *Kæbe* kommer egentlig fra mitt språk, berbisk. Jeg er veldig mye i Marokko. Jeg har aldri hørt noen kalle hverandre *hore* der. Man roper ikke sånn til hverandre. Man har veldig mye respekt for hverandre i Marokko (Namira).

Jentene betrakter *hore* som det verste og sterkeste av alle ordene. Det kommer også fram i spørreundersøkelsen (se kap. 4.1.2.2). At de ikke synes ord som *bitch*, *hoe* og *kæbe* er like grove, kan ha en sammenheng med at ordene sies på et annet språk enn norsk. Det virker også som *hoe*, på samme måte som *kæbe*, kan være en positiv betegnelse. Namira, derimot, som er marokkansk, synes ikke ordet *kæbe* er en kompliment. For Sandra er det ikke nødvendigvis negativt å være en *bitch*. Hun mener at en *bitch* kan være ei jente som *vet hva hun vil*. *Lesbe*, derimot, er negativt. Å være *lesbe* er det samme som å være stygg eller, som Svahn (1999) sier, en *ukvinnelig kvinne*.

Det finnes klare grenser som ikke bør overtres når det handler om jentenes seksualitet. De som ikke holder seg innenfor moralkodeksen kan straffes med å bli kalt *hore*:

Altså, hvis vi kaller ei jente for *hore* så mener vi ikke at hun går og selger seg på gata, liksom. Det er mer hvis du har klint med mange, eller du har vært sammen med flere forskjellige gutter på kort tid. Det er egentlig det som er hovedgrunnen (Nadia).

Jeg vet at jeg har blitt kalt *hore* fordi jeg har flørta med mange gutter. Men jeg liker å flørte, det er bare sånn jeg er. Jeg blåser i at de kaller meg *hore* (Tove).

Hvis du for eksempel gjør deg veldig tilgjengelig for guttene, da kan du godt bli kalt *hore* (Myriam).

Hvis hun er sammen med nye gutter annen hver dag, player³³ folk og sånne ting (Namira).

Det er ei jente på skolen her som har vært sammen med alle guttene. Hun heter Tora. Det blir lett til Tora-hora! (Camilla).

Jeg tolker disse utsagnene som at informantene synes det er på sin plass å kalle ei jente for *hore* dersom hun gjør seg veldig tilgjengelig for guttene, er sammen med flere gutter på kort tid, flørter med mange eller leker med guttenes følelser. Ikke en gang Tove, som selv har blitt kalt *hore*, setter spørsmålstegn ved dette. Når jentene flørter med mange gutter eller er sammen med dem uten at de er kjærester, bryter de kravet som gjelder for jenter, nemlig at sex skal være knyttet til kjærlighet (se også Bäckman 2003):

Det er en jente vi kaller *hore*, fordi hun er så *bitchi* mot oss. Hun er overlegen og tror hun kan sjefe med oss. Hun styrer mye. Hun får for eksempel hele klassen til å le av seg i timen! Og så holder hun på med mange gutter uten at de er sammen! (Ida).

Det er kanskje sånn at gutter later som de er forelska for å få sex, mens jentene sier ja til sex fordi de er forelska? (Awat).

Samtidig handler risikoen for å bli kalt *hore* om mer enn jentenes seksuelle tilgjengelighet. Begrepet er betegnende for all type oppførsel som ikke er gangbar for jenter, det vil si all oppførsel som ikke passer inn i en normativ femininitet:

Maren: Hvordan jenta går kledd har noe å si. Og måten hun går på, personligheten og sånn. **Susanne:** Ja, men det er litt...det kommer an på...noen får veldig lett rykte på seg at de er horer, mens andre... hvis for eksempel en annen går med litt sånne drøye klær, så er det ingen som sier..Det kommer an på hvem du er, *attituden* din og hvor vellykka eller pen du er. En som er skikkelig pen og får de fleste guttene hun har lyst på, hun kan bli kalt *hore* selv om hun ikke er noe spesielt billig eller sånn.

Maren: Eller hvis holdningen hennes viser at hun på en måte...det er vanskelig å forklare. Eller hvis man ikke vet hvordan man skal kle seg i forhold til anledningen. Kanskje ikke akkurat kle seg som om man skal på fest når man skal på skolen? Eller er oversminket. **Susanne:** Eller hvis man drikker med gutter. Det er for eksempel mange nettsider her hvor man kan legge ut bilder fra fester og hvor de [jentene] står og holder ølflasker og sånn, med sminken nedpå der...

Hvis vi er på klubben, og vi ser ei jente som går med veldig korte skjørt eller lite klær så sier vi "å, herregud, hore liksom. Se på klærne hennes, se på henne, hun leker deilig" (Amanda).

³³ *Playe* er et ord som brukes mye på skole øst. Ordet kommer sannsynligvis fra engelsk *to play*, og betyr i vår sammenheng å leke med andres følelser.

Utseende er avgjørende. Det er viktig å kunne kle seg riktig i forhold til anledningen. Har jentene for mye sminke på eller kler seg i for korte skjørt, er det lett å bli stemplet som hore (se også Lees 1993). Det handler i tillegg om hvilke holdninger jentene utstråler. Noen jenter har lettere for å bli kalt hore enn andre. Ifølge informantene gjelder det kanskje spesielt for de pene jentene, de som er mest populære hos guttene. Horestempelet fungerer som en mekanisme for sosial kontroll. Jentene som har fått rykte på seg for å være lette på tråden, mister status. Å være lett på tråden trenger ikke nødvendigvis bety at jenta *ligger rundt* (Serah). Det kan godt være at hun ikke har hatt noen kjæreste i det hele tatt. Men hvis holdningen hennes utstråler *for mye* seksuell tilgjengelighet, for eksempel ved at hun *kler seg horete* (Camilla) eller *leker deilig*³⁴ (Amanda), kan hun lett bli kalt for hore. Det handler om å ikke skille seg ut eller gjøre for mye av ut av seg. Promiskuitet knyttes dermed til en forestilling om *mangel* på selvbeherskelse og integritet hos jentene: *Jenter er bikkjer når de ikke tør å si nei* (Michelle). Gjennom oppdragelse og sosialisering formidles gjeldende normer for hvordan jenter skal oppføre seg. En forutsetning for at disse normene opprettholdes, hviler på den sosiale kontrollen som utøves jentene i mellom. Ved å kalle hverandre for *hore* regulerer og kontrollerer jentene hverandres oppførsel (se også kap. 3.2.4 om språk og makt).

Kvinnelig seksualitet har tradisjonelt blitt knyttet til en forestilling om skam. Ambjörnsson (2004) mener at det nettopp er gjennom å beskrive en viss type kvinner som mer seksuelle enn andre, at den normative femininiteten har tatt form. Skammen blir et redskap i differensieringen mellom *horer* og *pene jenter* (op.cit.:207). Skam assosieres med ære, og begrepene forbindes gjerne med Midtøsten og Middelhavsområdene. En kvinne blir æreløs, mister sin skam, ved å besudle sitt seksuelle omdømme. Det gjør ikke en mann. ”En moral basert på forestillinger om ære/skam kjennetegnes nettopp ved at den er kjønnet idet den foreskriver ulik atferd for menn og kvinner. Den er bokstavelig talt kjønnsdiskriminerende” (Melhuus 2001:145). Selv om ikke skam- og æresbegrepet står like sterkt i den norske kulturen lenger, vitner allikevel den hyppige bruken av begrepene hore, lett på tråden, Rema,

³⁴ Uttrykket *leke deilig* brukes mye av jentene på begge skolene. Der betyr å gjøre seg deilig eller å tro at man er noe.

Rimi osv. om at *ukontrollert* seksuell tilgjengelighet er moralsk forkastelig for kvinner. Men til forskjell fra tidligere, da kontrollen over kvinnens seksualitet lå hos mannen, forventes det i dag at jenter selv besitter en slags intern kontroll. Jenters handlinger reflekteres først og fremst tilbake på dem selv. Skammen er en sentral mekanisme for sosial kontroll (Frønes 2001:79), og den er sentral for etableringen av det feminine kjønnnet. Skammen bidrar således til å forme det kvinnelige subjektet (Bartky 1990). Ifølge Sundnes (2003) kan jenter per definisjon regnes som løsaaktige. Hennes poeng er at alle jenter allerede har et horerykte å bekjempe. Det viktige er å unngå at den iboende skammen artikuleres (op.cit.:87). For guttene er det annerledes. For dem gir det fremdeles prestisje å ha vært sammen med mange jenter. Bäckman (2003)³⁵ viser hvordan jenter som har fått rykte på seg for å være lette på tråden mister status på grunn av sin seksuelle tilgjengelighet. At jenta er seksuelt tilgjengelig, er ensbetydende med at hun ikke lenger er noe for guttene å erobre: ”Fortfarande verkar sexualiteten således i stor utsträckning vara ett område där killarna har förutsättningar att förbättra sitt anseende, medan tjejerna enbart riskerar att drabbas av ovälkomna statusbyten” (op.cit.:107). Også min undersøkelse viser at det er forskjell på hva som er tillatt for gutter og jenter. Ida og Camilla forteller om en gang de var på fest:

Ida: Vi sier ikke noe navn, men det var, ok det var Ellen da. Vi var på en fest, og så var det noen gutter der som..., vi satt i et hjørne da, meg og Ellen. Også lekte vi egentlig en sånn lek eller, sånn, hun sier: ok hvis du kliner med han, så kliner jeg med han andre? Så sier jeg: Nei, jeg gjør ikke sånn, ikke sant, også gikk hun bare bort og klinte med han, eller det så i hvert fall ut som de klinte. Så gikk han gutten da. Så hvisket han ene gutten inn i øret mitt: Jeg vedder deg hundre kroner på at hvis jeg går bort og kliner med henne, så gjør hun det! Så gikk han bort og klatret over henne og klinte med henne. Og senere på kvelden så var hun sammen med en annen gutt!! Og neste dag ble alle, alle sa sånn *hore* om henne og sånn. **Camilla:** Ja, og på konfirmasjonen [konfirmasjonsundervisningen] og ting, så satt de andre jentene og snakket om henne. De sa: Vi har hørt noen rykter om en jente på skolen deres, er det sant at hun klinte med hele festen? **Ida:** Før var guttene utrolig glad i Ellen. Etter det med den festen så føler guttene at ..ok, nå kan vi bruke henne. Og etter hvert forstår guttene at det ikke lenger er noe poeng å holde på med noen som det der. **Camilla:** Ja, guttene sier at nå at det ikke er noe stort å få henne, for hun er *sånn*...alle kan få henne. **Ida:** Ja, jeg hører fra andre skoler så sier de: Har Ellen en kjæreste? Så hørte jeg en gutt svare: Jeg tror aldri hun får det, for ingen gutt vil ha en som...hun gjør det med alle. Jeg kjenner henne jo godt. Jeg vil ikke si noe slemt om henne, for hun er jo en venn av

³⁵ Maria Bäckman har studert den svenske skolens samlivsundervisning.

meg. Jeg synes hun er drit hyggelig og alt det der, men det er bare det at hun burde skjerpe seg!! Hun bør ligge litt lavt.

Ingen av jentene stusser over guttenes oppførsel. Det er jenta som klinte med guttene det snakkes om. Holland (1998) hevder at ungdom generelt er mentalt mannlige (eng. *male in the head*) når det handler om seksualitet. Hun mener at jenter selv bidrar til å produsere og reprodusere en mannsdominert og institusjonalisert seksualitet: "In producing themselves as feminine, young women can play an active role in constituting and reproducing male dominance" (op.cit.: 171).

Svahn (1999) konstaterer at det ikke finnes noe nedsettende ord tilsvarende hore for aktiv mannlig seksualitet. Når jeg spør informantene mine om hva de kaller en gutt som er løs på tråden, svarer de at han gjerne kalles for player eller rundbrenner, men at gutter ikke akkurat reagerer negativt på å bli kalt det, snarere tvert i mot. Denne dobbeltmoralen, at *guttene får lov til å holde på mens jentene ikke kan det* (Tora), er et veldokumentert fenomen (se for eksempel Lees 1993, Bäckman 2003, Ambjörnsson 2004).

Spørreundersøkelsen viste oss at jentene, spesielt på skole vest, kunne ha kalt ei jente for hore dersom hun er utfordrende kledd. Det var også flere jenter på skole vest enn på skole øst som mente at de kunne ha kalt ei jente for *hore* dersom hun hadde vært sammen med mange gutter. Når jeg snakker med jentene, får jeg allikevel inntrykk av at det er jentene fra skole vest som er mest opprørte over den nevnte dobbeltmoralen:

Tora: Det er egentlig ganske urettferdig når du tenker på det...at guttene får lov til å gjøre alt mens jentene ikke kan det. **Stine:** Jeg skjønner ikke hvorfor det har blitt sånn. Det er på en måte status for gutter å ha vært sammen med mange jenter. Mens jentene får skikkelig pes. Det er forskjell på gutter og jenter, men jeg tror ikke så særlig mange jenter synes det er noe kult med gutter som har vært sammen med tusen jenter heller. Men det er annerledes for guttene. Jeg vet ikke hvorfor, men..det..det.. er skikkelig irriterende. Alle burde jo få gjøre sånn som de vil, uansett kjønn holdt jeg på å si.

Informantene synes at det er feil at jenter hele tiden må tenke over hvordan de oppfører seg, mens guttene kan handle fritt. De er enige i at det burde være likt for gutter og jenter. Men denne toleransen er bare prinsipiell. Når informantene mine forteller om hvordan horete jenter oppfører seg, gir de uttrykk for en dobbelhet. På den ene siden er de mot at jenter behandles annerledes enn guttene, men på den andre siden er det lett å

betrakte ei jente som beveger seg utenfor normene som en *hore*. Jentene synes selv det er merkelig at de reagerer så negativt.

På skole øst er det flere av de minoritetsspråklige informantene som tar avstand fra etnisk norske jenters oppførsel:

Jeg vet ikke, jeg føler at det er oftere at en norsk jente blir kalt for *hore* enn en utenlandsk. Norske jenter kan kanskje ta med seg gutter hjem. For de utenlandske er ikke det noe bra. De norske jentene kan ta med seg gutter hjem til overnatting til og med, og det er sånn *hore* ass, ta med seg gutten hjem...(Serah).

Gutter og jenter lever i ulike normverdener som de i fellesskap er med på å opprettholde ved at de handler i overensstemmelse med samfunnets forventede normer og sosiale regler. Jentene tilpasser seg normene blant annet for å unngå et dårlig rykte (se nedenfor). De jentene som ikke følger normene for femininitet, beveger seg dessuten over på en annen arena, nemlig guttenes. De er dermed ikke riktige jenter:

Ingen kan undgå att bidra till konstruktionen av kön. Om vi konstruerar kön ”riktigt” upprätthåller vi och reproducerar samtidig de institutionella arrangemang som är baserade på könskategori. I könskonstruktionen indgår också inbyggda mekanismer av social kontroll. Om vi misslyckas att utföra gender kan vi som individer få stå till svars för vår karaktär, våra motiv och så vidare. (Jämför ”Hon är ingen riktig kvinna”). (Nordenstam 1998:37).

Satt litt på spissen kan vi si at jentene på denne måten ubevisst er delaktige i sin egen undertrykking.

4.2.2 Baksnakking og ryktespredning

Ryktet jentene har og hva andre sier om dem er viktig for informantene. Nordenstam (1998:20) definerer baksnakking eller sladder³⁶ som ”[n]y information om icke

³⁶ Min oversettelse av Nordenstams terminologi *skvaller*.

närvarande persons privata affärer och värdering av denna information, vanligen i negativ riktning”. Baksnacking er ofte utgangspunktet for et rykte. Å sette ut et rykte om noen innebærer å fortelle fortroligheter videre til andre. Historiene som fortelles trenger ikke nødvendigvis være sanne. Blir en historie satt ut om at ei jente har klint med eller ligget med en gutt, vil det kunne bidra til at jenta får dårlig rykte. Ifølge informantene er det ofte sjalusi som ligger bak ryktespredningen:

Man baksnakker ofte de man er sjalu på (Sandra).

Så er det jo hvis ei jente er populær. Hun baksnakkes av de som er mindre populære. Hun har ofte mye makt. For å knekke hun som har makt kaller man henne gjerne for hore (Awat).

Noen, du vet – det finnes noen jenter som er mer populære enn andre. De blir gjerne kalt for *hore* av de som kanskje ikke er så populære. Fordi de er misunnelige (Namira).

Hvis noen begynner å si noe, det trenger ikke være sant, så går det veldig fort rundt (Serah).

Hvis man blir uvenner. Alle kan spre rykter. Man bare finner på noe for å være slem. Du kan bli mislikt uansett hva du gjør. Man kan være snill og ikke gjøre noe, men kanskje nettopp derfor misliker de deg, fordi du ikke gjør noe, så nesten uansett. Det vil alltid være noen som ikke liker deg. Hvem som helst kan spre et rykte og folk tror på det! (Amanda).

Jeg kjenner ei jente som var dritpopulær før, alle likte henne og sånn. Så plutselig gikk det rykter om at hun var hore, og nå hater alle henne. Ryktet går jo drit fort! (Ane).

Jentene forteller at ryktene er smittsomme. Har ei venninne fått rykte på seg for å være hore, kan dette ryktet lett overføres på venninnene:

Hvis du får et dårlig rykte, kan det være at vennene dine svikter deg, at du blir helt alene. At de ikke vil være sammen med deg mer, på grunn av ryktet ditt (Amanda).

Jeg hadde prøvd å unngå den personen hvis hun hadde fått et dårlig rykte. Men hvis personen hadde vært venninna di liksom, sånn skikkelig god venninne, da er det litt verre. Jeg hadde allikevel prøvd å unngå henne hvis hun hadde fått et skikkelig dårlig rykte på seg, fordi går man med en med dårlig rykte, så får man jo et dårlig rykte selv (Namira).

Å bli kalt hore eller andre invektiver som viser til jentenes seksuelle tilgjengelighet, er sterkt krenkende. Samtidig opplever jentene det å bli kalt lesbisk som vel så sårende:

Du vil jo ikke at noen skal tro at du er sånn, at du ikke liker gutter (Pia). Også for jentene i min studie handler det om å kunne balansere på den tynne linjen mellom det å være seksuelt interessant og det å være hore (jf kap. 2.2.2 om jenter og ”stygt språk”,

se også Ambjörnsson 2004). For å opprettholde et godt rykte, er det viktig for jentene å være akkurat passe tilgjengelige og akkurat passe tilbakeholdende (Flekkøy 2000:14). Flekkøy har studert hvordan jenter løser konflikter. Jentenes sterke fokus på venne- og kjæresterrelasjoner er et av hennes hovedfunn. Selv om jentene både er mottakere og *igangsettere* av rykter, er det guttene i miljøet som har den definisjonsmessige makten over premissene for ryktet og statusen til jentene. Dette henger sammen med at jentenes status i miljøet i stor grad er påvirket av den statusen de har i guttenes øyne. Dersom jenta er ettertraktet av guttene, vil hun også være populær blant jentene. For guttene er gjerne kameratene viktigst. Og blant kameratene øker guttenes status i takt med deres seksuelle aktiviteter. Dermed har ikke jentene de samme mulighetene til å kontrollere og forme guttenes status og rykte som guttene har overfor dem. Det vi ser er med andre ord et nokså tradisjonelt kjønnsrollemønster. Som spørreundersøkelsen viste oss, synes flertallet av jentene at det er mye verre å bli kalt *hore* av en gutt enn av ei jente (jf kap. 4.1.2.2).

Blant jentene finnes det uskrevne regler når det handler om kjærester og vennskap. Første bud er å holde seg unna venninnenens kjærester, eller *interesseområder*. Venninner som *stjeler* andres kjærester eller blir sammen med andres ekskjærester før det har gått et stykke tid, blir lett til *horer* (jf kap. 4.1.3.2):

En gang ble ei venninne sur på meg fordi jeg blei sammen med en hun også var interessert i. Jeg fikk høre av andre at hun hadde kalt meg *hore*, og masse annet stygt. Men, hallo?? Jeg kan jo ikke noe for at han ikke var interessert i henne?! (Tove).

4.2.3 Konflikt(ut)løsning

Spørreundersøkelsen viste oss at det er en signifikant forskjell mellom jentene i øst og jentene i vest når det gjelder å si *hore* direkte til ei annen jente. Jeg vil peke på to årsaker som kan forklare dette. For det første kan det se ut som at ord som *hore* og lignende invektiver i større utstrekning kan betraktes som *helt vanlige ord* (Tove), i betydningen helt vanlige skjellsord, blant jentene på skole øst. Ordet *hore* brukes dessuten også blant venner som et *koseord*. Jeg vil komme tilbake til disse praksisene senere i avhandlingen (se kap. 4.2.4.3). For det andre virker noen av jentene

fra østkanten å ha en mer konfronterende stil. En slik konfronterende oppførsel knyttes vanligvis til en maskulin atferd:

In contrast with boys, girls do not generally utilize direct methods in evaluating one another. They seldom give one another bald commands or insults, and making explicit statements about one`s achievements or possessions is avoided. Such actions are felt to indicate someone who think she is cute, thus violating the egalitarian ethos of the girls. (...) Rather than directly confronting one another with complaints about inappropriate behavior, girls characteristically discuss their grievance about someone in that party`s absence (Goodwin 1993:119).

Eder (1990) mener dette er riktig i forhold til jenter fra middelklassen. Studiene hennes viser imidlertid at rituelle fornærmelser og direkte, konfronterende oppførsel hører hjemme blant jenter fra arbeiderklassen. Disse jentene er mer opptatt av å signalisere tøffhet enn å framstå som høflige og veloppdragne (op.cit.:82, se også Hughes 1992).

Baksnakking og ryktespredning er en utløsende faktor til konflikt mellom jentene, spesielt på skole øst. Ifølge spørreundersøkelsen er det svært vanlig for informantene herfra å kalle ei annen jente *hore* dersom vedkommende har *slengt dritt*³⁷ eller *spredd rykter* om dem (jf kap. 4.1.3.2) For ikke å tape ansikt, bør disse jentene reagere overfor den som har satt ut ryktet. Reagerer de for eksempel ikke på å bli kalt *hore*, kan det betraktes som en bekreftelse av ryktet. Det handler om å gjenopprette respekt og å forsvare egen ære.

Det er sånn at hvis to jenter krangler og den ene [jenta] er litt redd for den andre, da sier ikke hun *hore* direkte til den jenta, men hun sier det [om henne] til andre etterpå. Etter hvert kommer det fram at hun har blitt kalt *hore* av den andre jenta, og da blir det bråk. Da blir det sånn: Hvorfor kalte du meg *hore* din jævla *bitch*. Og så kan det bli slåsskamp. Noen ganger henter de brødrene sine, eller kjæresten eller kompiser og sånn, og da blir det skikkelig bråk (Miryam).

³⁷ Dette er et mye brukt uttrykk på skole øst. Som jeg har nevnt tidligere, betyr det å snakke stygt om noen, eller baksnakke noen.

Flere studier (se Lien og Haaland 1998, Lien 2002) viser at verbale fornærmelser er den vanligste årsaken til voldelige episoder i flerkulturelle miljøer. Lien (2002) har undersøkt hva som skjer når to ulike moralske koder, som hun kaller æreskodeks og verdighetskodeks³⁸, møtes i for eksempel den norske skolen. Æreskodeksen er knyttet til forestillingen om ærens og skammens betydning og har sin forankring i føydalsamfunn som er hierarkisk i sin karakter. Som nevnt er æresbegrepet nøye knyttet sammen med kontroll over kvinners seksualitet. I den vestlige delen av verden har utviklingen gått fra en æresmoral til en verdighetsmoral. Verdighetskodeksen kan knyttes til FNs menneskerettsdeklarasjon og anser individets identitet som sann og uavhengig. Biologiske og historiske forskjeller mellom mennesker blir betraktet som irrelevante (Lien 2002.:30). Gjennom innvandring fra føydale landsbysamfunn, har æreskodeksen igjen fått innpass i den moderne vestverdenen og finnes nå side om side med verdighetskodeksen. I den norske skolen er lærerne representanter for verdighetskodeksen. Av lærerne får elevene blant annet budskapet om at det ikke skal gjøres noen forskjell på jenter og gutter. Som representanter for æreskodeksen, står spesielt de utenlandske guttene med en bakgrunn fra ikke-vestlige samfunn. Lien kaller denne gruppen gutter for *de hypermoderne guttene*. Guttene har en moderne framtoning med siste nytt i mobiltelefon. De bærer gullkjeder og opptrer som *gangstere*. De har et stort nettverk, og de er ofte i kontakt med politiet. Når det kommer til moralsk tenkning, er de tradisjonelle i den forstand at de er påvirket av hjemlandets føydalstruktur med fokus på ære og respekt. Ifølge Lien finnes det i denne sammenhengen ”to alternative måter for *jenter* å oppnå posisjon og rykte på” (op.cit.:35). Den ene måten er den de pakistanske jentene praktiserer. Deres strategi er å framtre utilgjengelig, kle seg anstendig etter muslimsk kleskode og å opprettholde distanse til gutter. Den andre måten er å opptre på samme måte som de hypermoderne guttene. Lien kaller disse jentene for *de hypermoderne jentene*. Deres måte å oppnå respekt på er blant annet ved å skape frykt. Jentene former en aggressiv vennekrets hvor gruppestrukturen er lojalitet og basert på ære.

³⁸ Lien bruker her Berger, Berger og Kellners begreper *code of honour* og *code of dignity* (Lien 2002:30).

I min undersøkelse opptrer også ulike jentegrupper med ulike strategier for konfliktløsning. På skole øst, i Groruddalen, finner vi som hos Lien, de *kyske jentene*. Denne gruppa består for det meste av jenter med pakistansk bakgrunn, men også noen marokkanske og tyrkiske jenter inngår her. Nordenstam og Wallin (2002) kaller en liknende gruppe jenter i deres studie for *de osynliga flickorna*. Disse jentene holder seg for det meste til hverandre. Noen bruker tradisjonelle klær, eller hijab, men ikke alle. De deltar omtrent aldri på aktiviteter utenfor skolen og går rett hjem etter skoletid. Det er ikke uvanlig at jentene hentes av brødre ved skoledagens slutt.

Den største gruppa på skole øst består av det vi kan kalle *vanlige jenter*. De omgås forskjellige nasjonaliteter, og de omgås gutter, både som venner og kjærester. Jentene har et aktivt liv utenfor skolen, og de er aktive i skolesammenheng. Innenfor gruppa eksisterer ulike vennegjenger:

Det er forskjellige gjenger. Det er ikke sånn at alle går sammen. Folk som passer best sammen går sammen. Det har litt med humor og stil å gjøre (Tove).

En tredje gruppe tilsvarer det Lien kaller *de hypermoderne jentene*. Liknende svenske studier har kalt disse jentene *kickers*³⁹ (se Nordenstam og Wallin 2002, Ambjörnsson 2004). Denne gruppa består av jenter med ulike nasjonaliteter. De kan beskrives som utagerende og høylytte, og de har en utfordrende framtoning. Disse jentene henter elementer fra både æreskodeksen og verdighetskodeksen (jf Lien 2002). I stedet for å opptre utilgjengelig, framstår de som tøffe, uavhengige og selvstendige, og de søker på samme måte som de *hypermoderne guttene* etter ære og respekt. De har en oppførsel og en språkbruk som utfordrer den tradisjonelle kjønnsoppfatningen. Slik kan vi si at de er med på å endre de typiske kjønnsrollene, og at de konstruerer kjønn på måter som har mer til felles med det tradisjonelt maskuline. De regisserer en *annen form* for femininitet. Bruken av ordet *hore* synes å være en særlig utløsende årsak til bråk blant disse jentene. Blir de kalt *hore* av andre jenter, gjengjeldes det med aggressiv

³⁹ Det svenske begrepet *kickers* er først og fremst betegnelsen på innvandrerungdom med en viss stil og holdning, men også etnisk svensk ungdom inngår her. I studien til Ambjörnsson beskrives *kickers* av middelklassejentene som et synonym til underklassen (se også kap.2.2.2).

språkbruk eller voldelige handlinger. Gjennom en truende atferd får jentene vist omverdenen hva de ikke tolererer, og hvordan de ønsker å oppfattes:

Hvis noen kaller meg *hore* er det dårlig for min ære. Det er ikke noe du bare sitter og tar i mot. Jeg sier deg; ingen kaller meg *hore* uten at det blir bråk (Fatou).

Folk tør ikke kalle meg *hore*. Folk kjenner meg, og de vet hvem jeg er og hva jeg kan gjøre. Og siden jeg har en storebror holder de seg unna. Hvis jeg får høre at jeg har blitt kalt *hore*, da.... kanskje en liten slåsskamp? (Michelle).

Michelle føler at det på mange måter er lettere å forholde seg til guttenes væremåte.

Hun er opptatt av at gutter konfronterer *fiendene sine* (Michelle) med en gang hvis det oppstår en konflikt. Hun opplever at guttene opptrer mer rettferdig, og hun tar avstand fra det å baksnakke som hun anser som en *typisk jentegreie*:

De [guttene] er mer rett på sak, de gjør opp for seg. I stedet for å gå bak ryggen på andre, så sier de det i ansiktet dems.. Det er mer rettferdig. Jeg kunne aldri sagt *hore* om ei jente bak ryggen hennes. Jeg sier det rett til jenta. Jeg sier ikke ting bak ryggen hennes liksom (Michelle).

Samtidig som disse jentene ikke finner seg i å bli kalt *hore* av andre, egger de ofte selv til bråk, og mange jenter frykter dem:

Det er noen som tror de er tøffere enn andre, de som bråker mye liksom. De er sånn at har de lyst til å bråke, så går de rett bort til ei jente og sier jævla *hore* (Namira).

Vi var på vei hjem fra skolen. Så gikk det ei jente foran oss som vi ikke kjenner, men som de jeg gikk med hater. Jeg vet ikke hvorfor, de bare hater henne, synes hun er så teit. Så begynte de å skrike *hore* og masse rart til henne. Hun ble redd og begynte å løpe (Awat).

Ifølge tall fra Konfliktrådet, er unge jenter stadig mer involverte i saker som gjelder vold, mobbing og trusler. I 2005 måtte 224 jenter under 18 år i Oslo og Akershus stå til ansvar i konfliktrådet. Det er en økning på over 30 % i forhold til i 2004 (Helmikstøl 2006)⁴⁰. Volden foregår som oftest innenfor rammene av jentenes egne vennskap og nettverk (se Flekkøy 2000:5) og kan betraktes som en måte å disiplinere hverandre på (jf kap. 4.2.1 om kjønnskonstruksjon).

⁴⁰ Antall jenter som deltar i voldelig atferd, er allikevel fortsatt svært lav ifølge Sidsel Natland (2005). Natland holder på med en doktoravhandling der hun ser på jenters voldsbruk ut fra historiske og kulturelle sammenhenger.

Informantene fra skole vest mener at det ikke eksisterer slike *jentegjenger* (Pia) i deres miljø. Men de har møtt *sånne jenter* (Susanne) i byen:

Susanne: Jeg, eller..vi satt på trikken en gang, og så sitter det ei jente og stirrer skikkelig på oss. Jeg synes det var ekkelt, selv om jeg satt med tre venninner. Hun sitter med fire andre somaliere, eller jeg vet ikke helt hvor de var fra, de var utenlandske hvertfall. De er sånne jenter, de kommer fra ghettområdene. De går med..eller de har sånn baggy-stil, de går med store bukser, du vet. Og når vi går av trikken får vi høre jævla *horer*. Det er ikke så innmari gøy. **Pia:** Husker du det som skjedde med Thea? De banket en som..de kom og slo til en jente som jeg kjenner ganske godt. De kalte henne *hore* og masse sånn dritt. Så sier Thea: Snakk for deg selv, du din *hore*. Og da kom hun jenta ned og tok henne og slo henne og dro henne etter håret bortover. **Susanne:** De utenlandske jentene sier rett ut det de mener, de bare sier det for å være tøffe. **Pia:** Ja, det er det som er forskjellen. De virker så frempå og ting, sier alt rett ut. Jeg tror de merker at vi er litt skeptiske. Ikke på grunn av at de er utenlandske, det er bare fordi de er slik som de er. **Susanne:** Ja, vi har hørt så ofte at man kan bli ranet og sånn. **Pia:** Ja, fordommer sikkert. Men vi blir jo litt redde. Jentene er så aggressive. Jeg ville *aldri* turt å sagt *hore* tilbake. Det ville jeg ha gjort hvis noen hadde sagt det her, men aldri til en fra der [Oslo øst]. Jeg er litt redd dem. **Susanne:** Jeg tror utenlandske jenter har litt mer attitude. De virker veldig selvsikre. **Pia:** Ja, men jeg tror at det er fordi de prøver så veldig å passe inn, for de har jo ikke noe spesielt sted. De er ikke norske, og de er ikke pakistanere, eller hvor de kommer fra, heller. Mange sier at det er vi som har nedlatende holdninger til dem, men det er nok litt begge veier du. **Susanne:** Vi er ikke så ofte på østkanten. Vi ville ikke gå dit dersom vi ikke hadde noe der å gjøre, liksom.

Susanne og Pia generaliserer og snakker om at de er redde for de utenlandske jentene fordi de er så aggressive. De synes at jentene oppfører seg annerledes fordi de sier ting rett ut. De forklarer dette med at de utenlandske jentene nok har et behov for å tøffe seg fordi de ikke har noen klar tilhørighet.

Også på skole vest er miljøet tredelt⁴¹, men jentene er delt inn etter andre kriterier:

Camilla: Vi er delt inn i tre grupper på en måte. Det er noen som er superkule, så er det noen som bare er seg selv, og så er det noen som er seg selv, bare at de er litt mer sjenerte eller litt nerdete. Det er de superkule som tar over hele skolen. Men de tre gruppene kommer egentlig godt overens, de er bare forskjellig liksom. **Maren:** Hvis du er superkul, da har du masse penger eller moren din og faren din har masse penger, og du har nesten ingen bekymringer. Så derfor kan du gjøre som du vil på en måte. Du kan ditsje noen timer og være med på mange kule fester som holdes av de tøffe pappaguttene. Og, ja de er veldig hyggelige, men de er litt mer hovne og arrogante. **Camilla:** Vi kunne sikkert ha vært blant den første gjengen [de

⁴¹ Jf tredelingen på skole øst: de *kyske jentene*, de *vanlige jentene* og de *hypermoderne jentene*.

superkule], men vi er ikke så opptatt av å være venn med alle. Vi er opptatt av skolen og av å få gode karakterer. **Maren:** Det er utseende og penger som er avgjørende. Her oppe handler det mye om penger. Det er sånn at hvis du har en rik far og et svært hus, så kommer du ganske høyt opp.

Camilla og Maren beskriver et miljø som er svært annerledes fra miljøet rundt skole øst. På begge skolene finnes et popularitetshierarki, men på skole vest er hierarkiet bygget opp rundt penger. Har du mye penger, er du populær og *kan gjøre som du vil* (Maren). Jentene er opptatt av å gjøre det bra på skolen, og de har et bevisst forhold til språket de bruker:

Vi er oppdratt til å snakke korrekt, voksent, reflektert og sånne ting. Vi kan nok si ting som de bruker der nede [i sentrum og på østkanten], men i hvert fall ikke i skolesammenheng. Vi roper ikke *hore* til hverandre. Når vi snakker om andre personer, venninner og sånn hender det vel at vi sier *hore* eller *bitch*. Mest *bitch*. Men jeg ville aldri sagt det rett til noen. Hvis du skal si noe om en person så trenger du jo ord som kan beskrive den personen (Camilla).

Jeg sier *bitch*, kanskje litt *hore* og da. Det er for det meste disse ordene. Vi driver ikke å sier rett til folk; du din jævla *hore*. Det er mest hvis du baksnakker: Å hun er så horete, å hun er så *bitch*. Guttene kan gjerne si det rett til jenta, mens jenter bare baksnakker med det (Stine).

På samme måte som *middelklassejentene* hos Ambjörnsson (2004) representerer jentene fra skole vest, i min undersøkelse, egenskaper som måtehold og korrekthet, både i språkbruk og oppførsel. Og i likhet med *Jocks* hos Eckert (1989) er jentene opptatt av å framstå anstendig og kontrollert. Mange av jentene fra skole øst kan derimot beskrives som mer opprørske. De har en språkbruk og en holdning som har mye til felles med det vi gjerne forbinder med maskulinitet.

Spørreundersøkelsen har imidlertid vist oss at det å kalle hverandre *hore* og andre tilsvarende ord er en relativt vanlig sanksjon jentene imellom, både på skole øst og på skole vest. Å sette ut rykter om noen fungerer som en sosial kontroll av jentene, uavhengig av miljø. Men mens informantene på skole vest mener at de *aldri* kunne ha sagt *hore* direkte til andre, mener noen av jentene på skole øst at det er det mest *rettferdige* (Michelle). De kunne ikke tenke seg å kalle andre *hore* bak ryggen deres. Forklaringen kan ligge i at jentene på vestkanten er mer opptatt av å følge vanlige høflighetsnormer, mens flere jenter på østkanten ønsker å signalisere tøffhet (se også Eder 1990:82). Disse jentene, som Lien (2002:35) har kalt *de hypermoderne jentene*, utfordrer som nevnt den tradisjonelle oppfatningen av kjønn. De er veldig opptatt av

respekt, og de er svært følsomme for verbale fornærmelser. Dette kan knyttes til forestillingen om ærekrenkelse. Blant jentene på skole vest er det mye som tyder på at den verbale trakasseringen foregår mer i det skjulte. Informantene forteller om internetsider der jenter blant annet henges ut som horer eller mobbes for utseende:

Det blir lagt ut mange rykter på nettet. Den og den er *hore*, eller at ei jente er tykk eller stygg eller... Hvis det kommer noe ut på [nett]sidene, vet alle om det dagen etter (Susanne).

4.2.4 Ungdomssjargong

Vi har sett hvordan ordet *hore* knyttes til det å være lett på tråden og til en forestilling om mangel på integritet og selvbeherskelse hos jenter. Vi har også sett at *hore* ikke nødvendigvis trenger å ha en kopling til seksuell aktivitet. Ordbruken fungerer regulerende på *all oppførsel* som utfordrer normene for hvordan jenter skal opptre. I det følgende skal vi se hvordan bruken av *hore* også hører til en *ungdomsspråklig praksis*, der normalbruken av ordet nok bør oppfattes litt annerledes enn det jeg har beskrevet ovenfor.

4.2.4.1 Skjellsordet hore

En allmenn oppfatning blant informantene er at *hore* for det meste er et ord de bruker uten å mene så mye med det:

Hore er bare rett og slett et skjellsord, det brukes om alt! Det betyr sånn drittsekk ass, tulling, dust. Jeg vet ikke jeg, det er et ord vi bare bruker. Det har blitt helt sånn annen betydende ord, hvis du skjønner? (Awat).

Ordet brukes når som helst egentlig, men da har det ikke den samme betydningen. Da er det mer et vanlig skjellsord. Vi bruker det fordi det er stygt, for å fornærme deg liksom, for å såre (Serah).

Jentene gjør et poeng av at det er forskjell på *skjellsordet hore*, og *ryktet* om å være *hore*. Det er sammenhengen ordet brukes i, den sosiale konteksten, som avgjør innholdet. Det er forestillingen om *horen* som setter rammer for jentenes handlinger, mens skjellsordet *hore* er forholdsvis harmløst. Som skjellsord mister *hore* sin regulerende funksjon. Skjellsord kan forstås som ureflektert banning (Sundnes 2003:49) eller kraftuttrykk (Andersson 2001:81). Den situasjonelle konteksten er altså avgjørende for hvordan ordene avkodes. I hver enkel kommunikasjonssituasjon vil det

være utenomspråklige forhold som virker inn på hvordan jentene velger å tolke språkhandlingen. Denne dobbeltheten eller *tvetydigheten* i språkbruken er et viktig aspekt hos Sundnes (2003). I likhet med Sundnes' informanter mener også mine informanter at *det kommer helt an på situasjonen* hvordan de reagerer når de blir kalt *hore*.

De ulike kontekstene har altså sammenheng med hvilke *motiv* språkbrukeren har. Nedsettende ord, eller skjellsord, anvendes ofte i affektladde situasjoner der vi for eksempel ønsker å gi uttrykk for sinne eller frustrasjon. Andersson (2001:110) kaller dette *psykologiske motiv*.

Jeg tror vi bruker det verste ordet [hore] fordi det sårer mest. Hvis vi er uvenner, kan jeg for eksempel si: Åh, du er så *hore* ass. Du er så teit liksom. Eller jeg hater deg, din *hore*. Men venninnene mine vet jo at jeg ikke mener at de er *horer*. Vi blir venner igjen (Serah).

Det kan også være *sosiale motiv* som ligger til grunn for ordbruken. Språkbruken er sosialt motivert dersom hensikten er å tøffe seg, sjokkere eller oppnå prestisje i venneflokket (Andersson 2001:113). Å bruke skjellsord på denne måten forbindes helst med ungdomsspråk. Ved å bruke ord som ikke hører til den offisielle språklige normen kan ungdom markere avstand til det etablerte og vise tilknytning til en bestemt gruppe. Språkbruken blir en markør for gruppeidentitet. Når skjellsordene brukes blant likestilte, for eksempel mellom venner, oppleves ikke ordbruken som like krenkende. De nedsettende ordene kan betraktes som *slang* i denne sammenheng (jf også kap. 2.2.1 om "stygt språk").

Klassetilhørighet påvirker som nevnt språkbruken vår. Ungdom fra lavere sosiale klasser forventes å ha flere innslag av slang i språket sitt enn middelklasse- og overklasseungdom (se for eksempel Eckert 1989). Men hele tiden foregår det også en kommunikasjon mellom ulike ungdomsgrupper, slik at ord og uttrykk sprer seg horisontalt mellom ungdomsgruppene (se Kotsinas 1994:18, jf også kap. 2.2.3). En av informantene, Camilla, kunne fortelle oss om hvordan jentene fra skole vest er oppdratt til å snakke korrekt, voksent og reflektert (jf kap. 4.2.3). Dette er også en komponent som påvirker språkbruken vår. Jo høyere sosial klasse vi tilhører, jo mer er vi opplært til å opptre høflig og dannet. For eksempel ved å ikke banne eller vise

aggressivitet. Sinne er dessuten generelt en egenskap som er mer tillatt for menn enn for kvinner (Svahn 1999:30). Ambjörnsson (2004) gir en god beskrivelse av forskjellen mellom *kickers* (se kap.4.2.3) og middelklassejenter når det handler om *stygg språkbruk*. Når Marika⁴², som tilhører middelklassen, brekker en negl, sier hun behersket: ”Åhhh, nej men gud vad jobbigt!”. Når Tina, som betraktes som *kickers*, kommer ut for samme skjebne, skriker hun av full hals: ”Aaajjj! Jävla bajs fitta kuk!” (op.cit.:102).

I grupper eller ungdomsgjenger, der såkalt *stygt språk* er vanlig, reagerer kanskje ikke ungdom på ordbruken i det hele tatt:

Alle har blitt så vant til ordene. Det ligger i blodet, nei da, men det er et ord vi bare bruker (Sandra).

Fordi når man først sier det et par ganger, så blir man vant til å bruke de ordene. Vi bruker bare ordene uten å tenke på det (Namira).

Vi kan for eksempel, når vi spiller fotball, si: Sentre da *hore* eller *fitte*, uten at vi mener noe mer med det (Awat).

Informantene på skole øst mener at denne typen ordbruk er så utbredt at ordene, i visse sammenhenger, ikke tillegges særlig stor betydning. Vi kan si at ordene har mistet sin opprinnelige denotasjon. For minoritetsspråklige ungdom kan det også være vanskelig å kjenne til nyanser i språket på en adekvat måte (jf begrepet *kommunikativ kompetanse*. Se for eksempel Manne og Helleland 1991).

4.2.4.2 *Hore* blant venner

Når jentene blir kalt *hore* av ei venninne eller kaller ei venninne *hore*, er det som regel på spøk (jf kap. 4.1.2.4 og 4.1.3.2). Mange mener derimot at det ikke er en spøk hvis ei jente utenfor vennegjengen kaller dem det. Da kommer det helt an på situasjonen. Igjen handler det om i hvilken kontekst ordene brukes, og om hvem det er som ytrer dem. Rettes ordene mot noen utenfor vennekretsen, kan det være provoserende (se også Sundnes 2003).

⁴² Marika og Tina er to av informantene til Ambjörnsson. Se kap. 2.2.2. for beskrivelse av Ambjörnssons arbeid.

Slik jeg tolker jentene, både ut fra samtalene våre og ut fra spørreundersøkelsen, virker det som at det er mer utbredt at venninner kaller hverandre *hore* på skole øst enn på skole vest (se diagram 5 og 7). Det ser også ut som om jentene fra skole øst ikke blir like lei seg eller bryr seg like mye om det når de kalles *hore* av ei venninne.

Språkbruken blant jentene er forskjellig, og de omtalte ordene har ofte et annet innhold, andre konnotasjoner, på østkanten. Som vi har sett i spørreundersøkelsen, er det et signifikant større antall jenter fra skole øst som har brukt invektiver *direkte* til ei annen jente, enn fra skole vest. Det betyr ikke at alle informantene fra skole øst er såkalte *hypermoderne jenter* (jf kap. 4.2.3), men at de muligvis har en annen omgangstone seg imellom enn jentene på skole vest.

Hos jentene på skole øst er det et tydelig innslag av *humor* i bruken av ordene. Når Serah kaller venninnen sin for *hore*, trenger hun ikke å mene noe forulempende med det, og når venninnene kaller Sandra for *hore*, tar hun det med stor fatning:

Det er for tull, blant venner. Det er noe jeg bare sier til mine gode venner da, som jeg vet forstår at jeg tuller. For eksempel om jeg spør om hun kan bli med til byen eller...og hun ikke vil, så sier jeg greit, bare vær sånn du, *hore* eller *bitch* eller..Det er veldig dumt, men det er sånn vi sier. Det har bare blitt...det er så vanlig, ikke sant? Hvis hun forteller noe dumt hun har gjort, kan jeg si *hore* ass, på tull da, uten at hun tar det skikkelig personlig. Hun tenker ikke: Oi, hun kalte meg for *hore*, hun skal få..det er bare et ord (Serah).

Det er vel aldri greit å kalle noen for *hore*, eller jeg blir ikke sint hvis venninnene mine kaller meg det. Da ler jeg med dem. Jeg har blitt så vant til å høre det at jeg liksom ikke bryr meg. Vi sier *hore* og ler av det, som morsomt. Jeg tror at hvis jeg for eksempel har kjent noen [i] kort tid, da kan jeg ikke si *hore* på tull, men hvis jeg har kjent personen lenge da kan jeg si : Du er så *hore* ass (Sandra).

At venner fornærmer hverandre uten å mene noe vondt med det, kan knyttes til det Terrion og Ashforth (2002) kaller nedsettende humor (eng. *putdown humor*).

Nedsettende humor defineres som en form for humor der vi kan tillate oss å spøke på en annens bekostning, uten at den andre tar dette ille opp (op.cit.: 59). Bruken av skjellsord i en slik sammenheng kan ha en sosial funksjon og forutsetter en viss intimitet blant de involverte. Sandra (se ovenfor) vil for eksempel ikke si *hore* til noen hun ikke har kjent lenge. En linje kan trekkes til det språklige fenomenet *sounding* eller *play the dozens* (Labov 1972). *Sounding* er en form for rituell fornærmelse eller verbal lek som forekommer blant en gruppe afro-amerikansk ungdom i New York.

Leken går ut på å fornærme en annen med så mange stygge ord som mulig. Det er ikke uvanlig at fornærmelsen handler om motpartens mor, for eksempel: "Fucked your mother in the ear, And when I came out she said, "Buy me a beer"" (Labov 1972:308), eller: "Your mother so old she got spider webs under her arms" (op.cit.:312), eller bare *Your mother!*⁴³. Et viktig poeng, når det gjelder de rituelle fornærmelsene, er at de som er innblandet, er venner. "De verbala lekarna utgör en del av tonåringarnas frigörelseprocess från de vuxna och, vad gäller sounding, opposition mot den vita medelklassens normer" (Kotsinas 1994:24). Jeg vil tro at musikkformene *rap* og *hip-hop*, som kjennetegnes ved en ekstrem bruk av seksuelle skjellsord, muligvis har sitt opphav i, eller kan settes i sammenheng med *sounding*. Flere av informantene mine mener dessuten at deres språkbruk er påvirket av musikk og tv:

Vi ser masse på tv, på mtv og..det er mye rap. Hvis du har hørt sånne rappere, 50 Cent eller G-Unit, de sier: Jeg skal ha meg den *hora* og, ja de snakker mye om det. Når dette er idoler, så påvirkes vi jo av dem (Tove).

Har du sett noen realityshow, eller Paris Hilton? I hvertfall, der sier de *bitch* og *hoe* hele tiden. Det er etter at jeg så de, jeg begynte å kalle venninnene mine for *bitch*. Kom her da, *bitch*..det er sant! (Awat).

4.2.4.3 Du sa du skulle ringe meg, din *hore*!

Vi ser at nærhet og vennskap gjør at ordet *hore* kan brukes lekent og spøkefullt. Iblant kan ordbruken også være et uttrykk for hengivenhet og intimitet venninnene imellom. *Hore* framstår da som et slags *koseord*. Det er mange jenter på skole øst som mener at *hore* er et helt vanlig ord, som de ofte kaller hverandre som venninner (se tabell 19). Men det er bare til venner de kjenner godt, og som de stoler på, at de sier det:

Det spørres hvor nært vennskapet er. Hvis vi er skikkelig nær, da kan vi kalle hverandre *hore*. Men du skal passe deg for hvem du sier det til! Hvis man ikke er bestevenninner, sier man det ikke (Myriam).

....for eksempel kan jeg si til venninna mi: Å, du sa du skulle ringe meg, din *hore* (Awat).

⁴³ Det tilsvarende *Mora di* er en flittig brukt fornærmelse blant guttene på skole øst. Ordet spiller på uttrykket *morapuler* og er en fornærmelse mot mødres seksualmoral (Østby 2005). Vi kjenner skjellsordet blant annet fra det engelske ordet *motherfucker* eller det nevnte *your mother* og det franske ordet *ta mère*. Parallelt med det norske *mora di* finnes også det svenske *din mamma!* Skjellsordet kan settes i sammenheng med Liens æreskodeks (Lien 2001, se også kap. 4.2.3). Å fornærme noens mor blir av mange minoritetsspråklige gutter betraktet som dypt ærekrenkende. Det henger sammen med viktigheten av å forsvare familiens ære.

Hvis hun gjør noe som er skikkelig typisk henne, så kan jeg si: Du er så *hore*, du er så *bitch* (Sandra).

Hvis jeg og venninna mi har kjøpt sjokolade,...vi skal dele en sjokolade, og så spiser jeg over det som var mitt, da kan hun si: åh, du spiste mere, *hore* (Amanda).

Gjennom å bruke *hore* i positive kontekster gir jentene ordet en ny konnotasjon. Det samme fenomenet finnes beskrevet hos Ehn (1981). Ehn skildrer arbeidsmiljøet blant ansatte på en fabrikk i Sverige: "Den som blev kallad "din jävla tättarballe" visste därför ganska säkert att arbetskamraten skämtade. Invektiv användes av somliga som uttryck för gillande och kanske också intimitet" (op.cit.:127f). Bruken av invektiver bidro, ifølge Ehn, til å forsterke kameratskapet.

Når et nedsettende ord brukes som en positiv benevnelse, kan det tolkes som en mulig strategi for å ta brodden av ordet og ufarliggjøre det, eller som en måte å ta ordet *tilbake* på. Det kan sammenliknes med hvordan homofile selv begynte å bruke ordet *homse*, som i utgangspunktet var et skjellsord, eller hvordan pakistanske gutter kaller hverandre *pakkis*. Kanskje er det slik at jentene kaller hverandre *hore* i solidaritet eller for å signalisere et fellesskap, på lik linje med den måten afro-amerikanere kaller hverandre *nigga*, det vil si at ordbruken er akseptabel jenter imellom, men ikke når utenforstående (gutter) bruker det.

5. Avslutning

Hore blir betraktet som “enhver skolegårds vanligste skjellsord” (Aurdal 2006). På bakgrunn av min lærererfaring i ungdomsskolen har jeg med denne avhandlingen ønsket å vise hvordan verbal trakassering av jenter også kan utøves av jenter selv. Samtidig har det vært en hensikt å få fram den språklige kompleksiteten som jeg mener ligger i jenters bruk av ord som *hore* og andre liknende invektiver. Det er med andre ord språklige relasjoner jenter imellom som er denne studiens hovedfokus. Som nevnt innledningsvis, bør ikke språklig variasjon knyttes til kjønn alene. Språklig variasjon kan med fordel knyttes opp til andre sosiale kategorier som klasse, alder og etnisitet. En sentral variabel i denne undersøkelsen har vært klasse. Klassebegrepet er knyttet opp til Bourdieus kultursosiologi. Da flertallet av jentene fra østkantskolen har en annen nasjonalitet enn norsk, har etnisitet også vært sentralt, men ikke et empirisk hovedfokus.

Det framgår av spørreundersøkelsen at mange jenter, både fra Oslo øst og Oslo vest, er flittige brukere av invektiver, spesielt ordet *hore*. Det kan imidlertid virke som om bruken av ordene er *todelt*, og at jentene bruker ordene på litt forskjellig vis. Som vi har sett, fungerer *hore*ordet kontrollerende på samtlige jenters seksuelle praksis. Det er heller ikke uvanlig at jentene må stå imot kritikk og kommentarer på grunn av klesstil eller annen normutfordrende oppførsel. Samfunnsskapte sosiale normer påvirker jentenes holdninger til kjønn og er styrende på kjønnskonstruksjonen. Vi kan si at jentene disiplinerer og styrer hverandre inn i *riktig kjønnsidentitet* gjennom språkbruken. De som ikke følger reglene for hvordan jenter skal oppføre seg, straffes med å bli kalt *hore*. Det å være promiskuøs sidestilles med mangel på selvbeherskelse og integritet.

Baksnakking og ryktespredning er en utløsende faktor til konflikt mellom jentene. Det å bli utsatt for et horerykte håndteres på ulike måter. Vi har sett at noen jenter på skole øst utfordrer den tradisjonelle kjønnsoppfatningen. De framstår som aggressive og tøffe, og de er, i likhet med mange av de minoritetsspråklige guttene i miljøet, opptatt av begrepene *ære* og *respekt*. Jentene har en konfronterende stil, og de tar avstand fra

det de kaller typiske jentegreier, for eksempel baksnakking. Informantene fra skole vest er derimot opptatt av å framstå dannet og korrekt, og de kunne aldri drømme om å kalle noen *hore* høyt. De nøyer seg med å kommentere andre jenter seg imellom.

Selv om jentene kaller *hverandre hore*, synes de det blir helt feil og mye verre når guttene gjør det. Informantene mener det er urettferdig at det finnes forskjellige regler for gutter og jenter når det handler om seksualitet. Her møtes jentene av en *dobbelthet*. De har lært at gutter og jenter er likestilte. Samtidig vet de at det ikke fungerer slik i praksis, for parallelt med budskapet om likestilling eksisterer normer for hvordan ei *riktig* jente skal oppføre seg. Ei *riktig* jente skal vite hva som er akkurat passe. Hun skal kunne balansere på den tynne linjen mellom det å være seksuelt interessant og det å være *hore* (Bäckman 2003, Ambjörnsson 2004). Det betyr at det, fremdeles i dag, eksisterer to ulike seksualmoraler for gutter og jenter. Denne ulikheten mener jeg begge kjønn er med å holde i hevd, blant annet gjennom bruken av ordet *hore*. Slik kan vi si at våre oppfatninger av kjønn reproduseres i ordforrådet.

Men ordet *hore* og andre tilsvarende uttrykk har ikke automatisk et nedverdiggende innhold. Hvordan ordene skal tolkes beror på sammenhengen de brukes i og hvem som bruker dem. Det er forskjell på ryktet om å være en *hore* og skjellsordet *hore*. Som skjellsord har ordet *hore*, slik jeg ser det, ingen kopling til jentenes seksualitet. Som skjellsord kan *hore* knyttes til det jeg har kalt en *ungdomsspråklig praksis* eller *slang*. Skjellsordene kan da ha en funksjon som gruppespråk. Det vil si at språkbruken angir gruppetilhørighet, den blir noe vi identifiserer oss med.

Spørreundersøkelsen har vist oss at det er et signifikant større antall jenter på skole øst enn på skole vest som bruker invektiver *direkte* til andre jenter. Delvis kan dette forklares med de *hypermoderne jentenes* omgangstone (se ovenfor), men hele forklaringen ligger ikke her. De *hypermoderne jentene* utgjør bare en liten gruppe på skolen. Det kan heller virke som om det eksisterer en annen språklig *sjargong* på skole øst. Også jentene på skole vest bruker *hore* som et skjellsord, for eksempel i affektladde situasjoner eller som en spøk. Men den form for hengivenhet eller *søsterskap* som omgir ordbruken på skole øst, synes jeg ikke jeg har funnet på skole vest. Informantene på skole øst mener i tillegg at språkbruken har blitt så vanlig at

ordet *hore* kan sidestilles med ord som *dust* og *tulling*. *Hore* har med andre ord mistet sin kraft fordi det brukes så mye og ikke bare i negative brukskontekster. I denne sammenheng kan det være interessant å merke seg hvordan marokkanske Namira reagerer på ordet *kæbe*. For Namira, som har berbisk som morsmål, er det ikke noen kompliment å bli kalt *kæbe*. Hun forbinder ordet kun med noe negativt og mener at ingen i Marokko bruker dette ordet (jf kap. 4.2.1). Det kan dermed tenkes at ordet *hore* ikke har den samme negative konnotasjonen på skole øst som på skole vest, nettopp fordi mange av elevene på skole øst har et annet morsmål enn norsk, og dermed mangler en form for språklig følsomhet i forhold til det norske språket. Eller omvendt og av samme grunn, kan det være at de utenlandske bannordene ikke virker like stygge for de etnisk norske elevene (jf *kebabnorsk* kap. 2.2.3).

Jenters bruk av *hore* og liknende uttrykk om og til andre jenter er altså ikke utelukkende bekymringsfullt. Ordbruken kan på mange måter betraktes som en humoristisk og kreativ form for språklig lek (jf Labov 1972), eller som en måte å vise omsorg og hengivenhet overfor venninner på. Men dette innebærer ikke at uttrykket *hore* har mistet sitt nedverdiggende innhold. Ordbruken er i mange tilfeller en form for maktutøving og må betraktes som like alvorlig som annen verbal trakassering. Også jenter kan være undertrykkere og mobbere, og da er det helst andre jenter det går ut over.

Vedlegg 1: Søknad til skolen

Oslo 27.05.05

Søknad om tilgang på data gjennom spørreundersøkelse og dybdeintervju

Jeg søker med dette om tillatelse til å samle inn kvalitativ og kvantitativ data blant elever (jenter) på x skole. Materialet skal brukes i min mastergradsavhandling i nordiskdidaktikk, der temaet er *språk og kjønn*.

Gjennom en spørreundersøkelse, dybdeintervjuer av noen enkeltelever og gruppesamtaler, ønsker jeg å få innblikk i *jenters* bruk av slang, ”stygge” ord og andre interessante ungdomsspråklige forhold som kan være å finne innenfor og mellom ulike jentegrupper. Jeg kommer til å spørre om emner knyttet til språk og forholdene elevene imellom.

Ikke noe i undersøkelsen min vil bli gjengitt slik at det kan føres tilbake til personer. Jeg er underlagt taushetsplikt, og jeg garanterer at utsagn vil bli behandlet fullstendig anonymt både innenfor skolen og i den ferdige avhandlingen. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Jeg tar sikte på å ha avhandlingen ferdig i løpet av våren 2006, men feltundersøkelsen med elever skal være gjennomført allerede innen skoleårets slutt i juni i år.

Min veileder, Geirr Wiggen, dr. philos. og professor i fagdidaktikk (nordiske språk) ved Universitetet i Oslo, har godkjent prosjektet. Jeg legger ved en anbefaling fra han her. Ved spørsmål kan han kontaktes på tlf. 22855031, eller på e-post: geirr.wiggen@ils.uio.no

På forhånd takk for hjelpen!

Vennlig hilsen

Charlotte Bræck

Vedlegg 2: Informasjonsbrev til elever og foresatte

Oslo 27.05.05

Til elever og foresatte ved x skole

Jeg vil med dette informere om og be om samtykke til en datainnsamling jeg ønsker å gjøre blant elever (jenter) på x skole. Informasjonsinnhenting er et ledd i arbeidet med min mastergradsavhandling i nordiskdidaktikk ved Universitetet i Oslo.

Temaet for mitt prosjekt er *språk og kjønn*. Gjennom en spørreundersøkelse, dybdeintervjuer av noen enkeltelever og gruppesamtaler, ønsker jeg å få innblikk i *jenters* språkbruk, for eksempel bruk av *slang* og liknende typisk ungdomsspråklige forhold som kan være å finne innenfor og mellom ulike jentegrupper. Jeg kommer til å spørre om emner knyttet til språk og språklige forhold elevene imellom.

Elevene vil hele tiden være anonyme i undersøkelsen. Jeg er underlagt taushetsplikt, og jeg garanterer at utsagnene vil bli behandlet fullstendig anonymt både innenfor skolen og i den ferdige avhandlingen. Det er frivillig å delta, og det er mulig å trekke seg når som helst. Det vil ikke medføre erstatnings- eller begrunnelsesplikt. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Jeg tar sikte på å utføre feltundersøkelsen med elevene innen skoleårets slutt i juni i år.

Min veileder, Geirr Wiggen, dr. philos og professor i fagdidaktikk (nordiske språk) ved Universitetet i Oslo, har godkjent prosjektet. Hans e-postadresse er:

geirr.wiggen@ils.uio.no, tlf: 22855031. Min e-postadresse er:

lottebraeck@hotmail.com, tlf: 97 56 62 26. Ikke nøl med å kontakte meg dersom det er noe dere lurer på.

På forhånd takk for hjelpen!

Vennlig hilsen

Charlotte Bræck

Vedlegg 3: Spørreundersøkelse

Nasjonalitet: _____

1. Hvilke av disse ordene brukes om jenter av elever på din skole? (Kryss av i de boksene som passer for hvert ord, angi om det er gutt eller jente som sier det).

	Jente	gutt	begge	ingen	vet ikke
hore					
bitch					
hurpe					
kæbe					
fitte					
kjerring					
megge					
hoe					
puta					
ludder					
lesbe					
tispe					

2. Kjenner du til andre nedsettende/stygge ord som brukes om jenter, i tilfelle

hvilke: _____

3. Har *du* noen gang blitt kalt ett eller flere av disse ordene av en jente? (Kryss av for hvert ord)

	aldri	en gang	flere	ofte
hore				
bitch				
fitte				
kæbe				
ludder				
hoe				
lesbe				
megge				
tispe				
kjerring				
puta				
hurpe				

4. Har *du* noen gang blitt kalt ett eller flere av disse ordene av en gutt? (Kryss av for hvert ord)

	aldri	en	flere	ofte
hore				
bitch				
fitte				
kæbe				
ludder				
hoe				
lesbe				
megge				
tispe				
kjerring				
puta				
hurpe				

5. Hvilket ord er det verste å bli kalt? (velg ett)_____

6. Hva er verst, å bli kalt et slikt ord av ei jente eller av en gutt? (Begrunn svaret)_____
- _____
- _____
- _____

7. Hvis du har blitt kalt et av/flere av disse ordene av ei jente, var det fordi: (Sett kryss i den boksen/de boksene som passer)

- a) Du har hatt mange kjæresten ☐
- b) På grunn av klesstilen din ☐
- c) Fordi dere var uvenner ☐
- d) Det var bare på tull/en spøk ☐
- e) En annen grunn ☐

8. Hvordan reagerer du hvis ei jente kaller deg *hore*? (Sett kryss i den boksen/de boksene som passer):

- a) Blir sint ☐
- b) Blir lei deg ☐
- c) Blir skuffet ☐
- d) Bryr deg ikke noe om det ☐
- e) Tenker at det er en spøk ☐
- f) Det kommer an på situasjonen ☐
- g) Ei jente ville aldri kalt deg *hore* ☐

9. Hvordan reagerer du hvis ei venninne kaller deg *hore*? (Sett kryss i den boksen/de boksene som passer):

- a) Blir sint ☐
- b) Blir lei deg ☐
- c) Blir skuffet ☐
- d) Bryr deg ikke om det ☐
- e) Tenker at det er en spøk ☐
- f) Det kommer an på situasjonen ☐
- ☐

g) Ei venninne ville aldri kalle deg *hore*

10. Har du selv kalt ei annen jente et av/flere av disse ordene (dvs. sagt det direkte til henne): (Kryss av i en boks for hvert ord)

	aldri	en gang	flere ganger	ofte
hore				
bitch				
fitte				
kæbe				
hurpe				
kjerring				
megge				
hoe				
puta				
ludder				
lesbe				
tispe				

11. Har du selv omtalt ei annen jente et av/flere av disse ordene (dvs sagt det om henne til andre): (Kryss av i en boks for hvert ord)

	aldri	en gang	flere ganger	ofte
hore				
bitch				
fitte				
kæbe				
hurpe				
kjerring				
megge				
hoe				
puta				
ludder				
lesbe				
tispe				

12. Ved hvilke anledninger/når kunne du kalt ei annen jente *hore*? (gjelder både til henne direkte og om henne til andre (Kryss av i den boksen/de boksene som passer))

- a) Hvis du får høre at hun har ”slengt dritt” om deg ☐
- b) Hvis hun prøver å sjekke opp kjæresten din ☐
- c) Hvis hun prøver å sjekke opp en du er interessert i ☐
- d) Hvis hun har vært sammen med mange gutter ☐
- e) Hvis hun går utfordrende kledd (kort skjørt, bar mage, utringet genser) ☐
- f) Hvis du får vite at hun har spredd rykter om deg ☐
- g) Du kunne aldri ha kalt noen for *hore* ☐

13. Ved hvilke anledninger/når kunne du kalt venninna di *hore*? (gjelder både til henne direkte og om henne til andre (Sett kryss i den boksen/de boksene som passer))

- a) Hvis hun har ødelagt en genser hun har lånt av deg ☐
- b) Hvis hun prøver å sjekke opp kjæresten din ☐
- c) Hvis hun prøver å sjekke opp en du er interessert i ☐
- d) Hvis du får høre at hun har ”slengt dritt om deg” ☐
- e) Dette er et helt vanlig ord som du og venninna di ofte kaller hverandre som venner ☐
- f) Hvis du får høre at venninna di har spredd rykter om deg ☐
- g) Du kunne kalt henne *hore*, men bare på spøk ☐
- h) Hvis du synes venninna di går for utfordrende kledd ☐
- i) Hvis hun bytter kjæreste ofte ☐
- j) Du kunne aldri kalt venninna di *hore* ☐

Vedlegg 4: Intervjuguide

Personlig bakgrunn: Hvor kommer du fra, hvor kommer foreldrene dine fra? Hvor lenge har du bodd på x?

Fritiden: Hva gjør du i fritiden din? Omgås du noen spesiell gruppe/gjeng?

Gi en beskrivelse av miljøet på skolen. Er det et godt forhold mellom elevene?

Hvordan er forholdet jentene imellom?

Hvordan definerer du ordet *hore*? Hvordan kan ordet brukes? Hva menes *egenlig*?

Har du hørt noen bruke ord som *hore*, *bitch* osv ?(se spørreundersøkelse)

Hva er forskjellen på ord som *hore* og *bitch*?

Kan du fortelle om en gang noen ble kalt for *hore*?

Er det en viss type jenter som blir kalt for *hore*? Kan alle bli kalt for *hore*?

Når kan man risikere å bli kalt *hore* og tilsvarende uttrykk?

Hva er verst, å bli kalt slike ord av jenter eller gutter?

Har *du* kalt noen for *hore*? Fortell (sammenheng, hvilken situasjon)

Kunne du ha sagt det direkte til noen? Eller ville du ha sagt det om en person?
(kommentar til andre)

Har *du* noen gang blitt kalt *hore* eller tilsvarende av andre jenter? Hva gjorde du, hvordan reagerte du?

Er det noe man kan gjøre for å unngå å bli kalt *hore* etc?

Føler du at du kan kle deg slik du vil, eller må du passe på?

Hvordan får man et dårlig rykte? Hva skjer dersom man får et dårlig rykte?

Hender det at du kaller venninna di for *hore*?

Er det noen ganger greit å bli kalt for *hore*?

Når er det ikke greit?

Tror du de snakker annerledes på østkanten/vestkanten?

Snakker dere på en annen måte når det er gutter til stede enn når dere bare er jenter?

Fortell

Hva kan ha bidratt til at en slik språkbruk har blitt så vanlig?

Litteraturliste

- Aasheim, Stine Cecilie (1995): *Kebab-norsk. Framandspråkleg påverknad på ungdomsspråk i Oslo*. Hovedoppgave i nordisk språk. Universitetet i Oslo.
- Akselberg, Gunnstein (1994): Paradigmatransformasjon i sosiolingvistikken. Mot ein post-labovsk sosiolingvistikk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 12, 153-180.
- Akselberg, Gunnstein (1997a): Kvalitativ eller kvantitativ sosiolingvistikk? Bondevik, Jarle, Gjert Kristoffersen, Oddvar Nes & Helge Sandøy (red.): *Språket er målet. Festskrift til Egil Pettersen*. Bergen: Alta Mater, 23-34.
- Akselberg, Gunnstein (1997b): Det norske språksamfunnet sett i det kultursosiologiske perspektivet til Pierre Bourdieu. *Nordica Bergensia* 13, 105-123.
- Ambjörnsson, Fanny (2004): *I en klass for sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront Forlag.
- Andersson, Lars-Gunnar (2001)[1985]: *Fult språk. Svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm: Carlssons.
- Aurdal, Martine (2006): Hockeyhore. *Ny Tid* 6, 35.
- Bartky, Sandra Lee (1990): *Femininity and Domination. Studies in the Phenomenology of Oppression*. London: Routledge.
- Blakar, Rolv Mikkel (1996)[1973]: *Språk er makt*. Oslo: Pax Forlag.
- Bourdeiu, Pierre (1995): *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax Forlag
- Broch, Kristin Hagen (2001): *Ungdomsspråk i Oslo, liksom*. Hovedoppgave i nordisk språk og litteratur, Universitetet i Oslo.
- Bråten, Beret (2005): *Seksualisert trakassering på timeplanen*. <http://kilden.forskningsradet.no>
- Bull, Tove (1989): "Språk og kjønn"-forskinga. Ulike tilnærmingar og forklaringar. *Framtidsstrategier för humanistisk kvinnoforskning*. Konferensrapport. Nordisk konferens. Esbo: Finland.
- Bull, Tove (1991a): Innleiing: Kor står – kor går – språk – og – kjønnforskinga? Gunnarsson, B-L & C. Liberg (red.): *Språk, språkbruk och kön: rapport från ASLA:s nordiska symposium*. Uppsala: ASLA, 3-17.
- Bull, Tove (1991b): Språklig identitet i ei nordnorsk fjordsamebygd. *Danske folkemål* 33, 23-35.
- Bäckman, Maria (2003): *Kön och känsla. Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet*. Stockholm: Makadam.
- Cameron, Deborah (1992a)[1985]: *Feminism and the linguistic theory*. London: Macmillan.

- Cameron, Deborah (1992b): What makes a linguistics feminist? Gunnarsson, B-L & C. Liberg (red.): *Språk, språkbruk och kön: rapport från ASLA:s nordiske symposium*, Uppsala: ASLA, 55-69.
- Cameron, Deborah & Jennifer Coates (1989): Some problems in the sociolinguistic explanation of sex differences. Cameron, Deborah & Jennifer Coates (red.): *Women in their speech communities*. London: Longman, 13-26.
- Crawford, Mary (1995): *Talking Difference. On Gender and Language*. London: SAGE publications.
- De Klerk, Vivian (1992): How taboo are taboo words for girls? *Language in Society* 21, 277-289.
- Deuchar, Margaret (1989): A pragmatic account of women's use of standard speech. Cameron, Deborah & Jennifer Coates (red.): *Women in their speech communities*. London: Longman, 27-32.
- Drange, Eli-Marie (2002): Fremmedspråklige slangord i norsk ungdomsspråk. Drange, Eli-Marie, Ulla-Britt Kotsinas & Anna-Brita Stenström (red.): *Jallaspråk, slang og annet ungdomsspråk i Norden*. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 9-18.
- Eckert, Penelope (1989): *Jocks and Burnouts. Social Categories and Identity in the High School*. New York: Teachers College Press. Columbia University.
- Eckert, Penelope (1997): Why Ethnography? Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström og Anna-Malin Karlsson (red.): *Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium*. Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms Universitet, 52-62.
- Eder, Donna (1990): Serious and playful disputes: variation in conflict talk among female adolescents. Grimshaw, Allen D (red.): *Conflict talk: sociolinguistic investigations of arguments in conversations*. Cambridge: Cambridge University Press, 67-84.
- Ehn, Billy (1981): *Arbetets flytande gränser. En fabriksstudie*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Eriksson, Mats (1997): *Ungdomars berättande. En studie i struktur och interaktion*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala Universitet.
- Flekkøy, Ingunn Margrete Grude (2000): *Unge jenter, status, rykte og konfliktløsning*. Oslo: Det kriminalitetsforebyggende råd.
- Foucault, Michel (1978): *The History of Sexuality*. Volume 1. An Introduction. Harmondsworth: Penguin Books.
- Frønes, Ivar (2001): Skam, skyld og ære i det moderne. Wyller, Trygve (red.): *Skam: perspektiver på skam, ære og skamløshet i det moderne*. Bergen: Fagbokforlaget, 69-80.
- Gal, Susan (1994): Between Speech and Silence: The Problematics of Research on Language and Gender. Roman, C., S. Juhász og C. Miller (red.): *The Women and Language Debate*. New Brunswick: Rutgers University Press, 407-431.

-
- Goodwin, Marjorie Harness (1993): *Tactical Uses of Stories: Participation Frameworks Within Boy's and Girl's Disputes*. Tannen, Deborah (red.): *Gender and Conversational Interaction*. New York: Oxford University Press. 110-143.
- Gray, John (1992): *Men are from Mars, Women are from Venus*. New York: Harper.
- Grønmo, Sigmund (1996): Forholdet mellom kvalitative og kvantitative metoder i samfunnsforskningen. Holter, Harriet og Ragnvald Kalleberg (red.): *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget, 94-122. [Orig. som separat publikasjon 1980. [Oslo:] [S.u.].]
- Hammarén, Nils og Thomas Johansson (2002): *Könsordning eller könsoordning. Ungdomens sexuella landskap*. Göteborg: Centrum för kulturstudier/ Forum för studier av samtidskultur. Rapport nr 2.
- Hagen, Kåre, Anne Britt Djuve og Pernille Vogt (1994): *Oslo: den delte byen?* FAFO – rapport 161. Oslo: Falch.
- Hellevik, Ottar (1999)[1971]: *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Helmikstøl, Øystein (2006): Flere jenter straffes for mobbing. *Dagsavisen* 20.02.06, 4-5.
- Hey, Valerie (1997): *The Company She Keeps. An Ethnography of Girls's Friendship*. Philadelphia: Open University Press.
- Holland, Janet et al. (1998): *The Male in the head: young people, heterosexuality and power*. London: Tufnell
- Hughes, Susan E. (1992): Expletives of lower working-class women. *Language in Society* 21, 291-303.
- Kotsinas, Ulla-Britt (1988): Rinkebysvenska – en dialekt? Linell, Per, Viveka Adelsvärd, Torbjörn Nilsson & Per A. Pettersson (red.): *Svenskans beskrivning 16, SIC 21a*. Linköping: Universitetet i Linköping, 264-278.
- Kotsinas, Ulla-Britt (1994a): *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kristiansen, Tore (1992): Køn og sproglig usikkerhed. Gunnarsson, B-L & C.Liberg (red.): *Språk, språkbruk och kön: Rapport från ASLA:s nordiske symposium*. Uppsala: ASLA, 97-106.
- Kvale, Steinar (2002)[1997]: *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag.
- Labov, William (1972): *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, William (1979)[1972]: *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lakoff, Robin (1975): *Language and Woman's Place*. New York: Harper & Row.

- Lees, Sue (1993): *Sugar and Spice. Sexuality and Adolescent Girls*. London: Hutchinson Education.
- Le Page, Robert og Andrée Tabouret-Keller (1985): *Acts of identity: Creole-based Approaches to Language and Ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lien, Inger-Lise og Thomas Haaland (1998): *Vold og gjengatferd: en pilotstudie av et ungdomsmiljø*. Oslo: NIBR-samarbeidsrapport.
- Lien, Inger-Lise (2002): Ære, vold og kulturell endring i Oslo indre by. *Nytt Norsk Tidsskrift* 1, 27-40.
- Lundgren, Eva (1993): *Det får da være grenser for kjønn. Voldelig empiri og feministisk teori*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundström, Catrin (2005): *Okay, but we are not whores you know. Latina Girls navigating the boundaries of gender and ethnicity in Sweden*. Upublisert artikkel. Department of Sociology, Uppsala University.
- Manne, Gerd og Hazel Helleland (1991): *Kommunikasjon i språkundervisningen*. Oslo: Fag og Kultur.
- Melhuus, Marit (2001): Hvilken skam uten ære? Eller: finnes den skamløse æren? Wyller, Trygve (red.): *Skam: perspektiver på skam, ære og skamløshet i det moderne*. Bergen: Fagbokforlaget, 141-165.
- Mills, Sara (2002): *Third wave feminism linguistics and the analysis of sexism and the naming practices*. Lancaster: Lancaster University.
- Milroy, Lesley (1980): *Language and Social Networks*. Oxford: Blackwell.
- Mæhlum, Brit (1991): Er det språket til individet eller språket til kollektivet som er lingvistikkens forskningsobjekt? Et historisk oversyn. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 9, 156-174.
- Mæhlum, Brit (1992): *Dialektal sosialisering. En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, Brit (1997): En apologi for den metodologiske individualismen. *Nordica Bergensia* 13, 9-27.
- Natland, Sidsel (2005): Hun kalte meg hore! *Bergens Tidende* 24.09.05, 33.
- Nordenstam, Kerstin (1998): *Skvaller. Om samtalsstrategier hos kvinnor och män*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Nordenstam, Kerstin og Ingrid Wallin (2002): *Osynliga flickor – synliga pojkar. Om ungdomar med svenska som andraspråk*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Nordenstam, Kerstin (2003): *Genusperspektiv på språk*. Stockholm: Högskoleverket.

-
- Penne, Sylvi (2005): *Profesjonsfaget norsk i en endringstid. Norsk på ungdomstrinnet: Å konstruere mening, selvforståelse og identitet gjennom språk og tekster. Fagets rolle i et identitetsperspektiv*. Oslo: Det utdanningsvitenskaplige fakultet. Universitetet i Oslo.
- Quist, Pia (2000): Unge, identitet og sprog. Operasjonalisering af identitetsbegrepet i en empirisk undersøgelse. Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenstrøm og Eli-Marie Drange (red.): *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*. København: Nordisk ministerråd, 23-38.
- Risch, Barbara (1987): Women's derogatory terms for men: That's right, "dirty" words. *Language in Society* 16, 353-358.
- Robson, Colin (2004)[1993]: *Real World Research*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Rudi, Nina Berge (1999): Er det råd å stole på rapportert språkbruk? Akselberg, Gunnstein (red.): *Talemålsendring i Norge [=Målbryting 2]*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, 171-177.
- Sandøy, Helge (1993): *Talemål*. Oslo: Novus forlag.
- Sandøy, Helge (2002): Nordiske språkoppfatningar. *Nordica Bergensia* 26, 53-67.
- Skirbekk, Gunnar og Nils Gilje (1996)[1980]: *Filosofihistorie 2. Fra opplysningstiden til modernismen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skog, Berit (2004): *Mobiltelefonen – en ressurs eller et problem i skolen?: en lærerundersøkelse*. ISS – rapport: nr 77. Trondheim: ISS.NTNU.
- Skog, Ole-Jørgen (1998): *Å forklare sosiale fenomener: En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag.
- Stanley, Julia Penelope (1977): Paradigmatic Woman: The prostitute. Shores, David L. & Carole P. Hines (red.): *Papers in language Variation*. Alabama: University of Alabama Press, 303-321.
- Statistisk Årbok (2005): <http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/oslostatistikken>
- Sundnes, Anita Carson (2003): *Kamp om ordet: En fortolkende studie av seksuelle skjellsord blant ungdom*. Hovedoppgave i pedagogikk. Universitetet i Oslo.
- Sutton, Laurel (1995): Bitches and Skankly Hobags. The Place of Women in Contemporary Slang. Hall, Kira & Mary Bucholtz (red.): *Gender Articulated. Language and the Socially Constructed Self*. New York: Routledge, 279-295.
- Svahn, Margareta (1999): *Den liderliga kvinnan och den omanliga mannen. Skällsord, stereotyper och könskonstruktioner*. Stockholm: Carlssons.
- Tabouret-Keller, Andrée (1997): Language and Identity. Coulmas, Florian (red.): *The Handbook of Sociolinguistics*. Oxford: Blackwell, 315-326.
- Tannen, Deborah (1992)[1990]: *You Just Don't Understand. Women and Men in Conversation*. London: Virago Press.

- Terrion, Jenefer Lennox og Blake E. Ashforth (2001): From "I" to "we": The role of putdown humor and identity in the development of a temporary group. *Human Relations* 1, 55-88.
- Torgersen, Svenn (2000): Hva er det som gjør oss forskjellige i personlighet. Betydningen av arv og miljø i utviklingen av personlighetsforskjeller. *Det Norske Videnskaps-Akademi: Årbok 2000*. Oslo.
- Tryti, Tone (1984): *Norsk slang*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Venås, Kjell (1991): Språk og identitet. *Danske folkemål* 33, 5-21
- West, Candace & Don Zimmerman (1987): Doing gender. *Gender and Society* 1, 125-151.
- Wiggen, Geirr (1992): *Rettskrivings-studier II, Kvalitativ og kvantitativ analyse av rettskrivingsavvik hos østnorske barneskoleelever*. Oslo: Det historisk-filosofiske fakultet. Universitetet i Oslo.
- Wiggen, Geirr (2002): Theo Vennemanns teori om for- og tidlighistorisk språkutvikling i nordvest-Europa. Laurén, Christer (red.): *Språket, människans dotter[:]* *Människan språkets dotter[.] Lingua, filia hominis[:]* *Homo, filius linguae. Essäer på olika språk om språk och kultur*. Vasa: Svensk-Österbottenska Samfunden, 51-53.
- Wiggen, Geirr (2003): *Stillhet. Et skoleanliggende*. Oslo: Novus forlag.
- Østby, Andreas E. (2005): *Kebabnorsk ordbok*. Oslo: Gyldendal.